

370. 1221

1652270

1.2

ทักษะของผู้เข้าท้องถิ่นต่อการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในชนบท : การศึกษา
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปริญญานิพนธ์

ของ

น้ำทิพย์ จาณงศ์วุฒิ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่

มีนาคม 2541

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

17 15332

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปัญหานี้อย่างถี่ถ้วนแล้ว เห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์เชียรศรี วิวิธสิริ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปัญหานี้อย่างถี่ถ้วนแล้ว เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)
วันที่ 12 เดือน มิ.ย. พ.ศ. 41...

ประกาศขอบคุณการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่ง จากรองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์ ประธานกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและดูแลตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จบริบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจอย่างที่สุด และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์ และรองศาสตราจารย์ เขียวศรี วิริธสิริ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบปากเปล่า ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ จนทำให้ปริญญานิพนธ์ ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณวัชรินทร์ ทองสาย เจ้าหน้าที่ฝ่ายแผนฯ ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คุณอนันต์ ศรีอนันต์ หัวหน้าศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน อำเภออุทัย คุณวีระวัชร สุทธนันท์ หัวหน้าศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนอำเภอนครหลวง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์ดีเรก ฤกษ์หรราย สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และ ดร.ชิตชัย สนั่นเสียง ที่ให้ความช่วยเหลือในการแนะนำบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี รวมทั้ง คุณสุทัศน์ ฉาบพลอย คุณนิพนธ์ สุภาส และคุณสุรพจน์ มหาสำราญ อาจารย์ฝ่ายโรงเรียนวัดมเหยงค์ ตลอดจนผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยให้การทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ หากมีประโยชน์และมีคุณค่า ผู้วิจัยขออุทิศความดีนี้แด่บิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ได้กรุณาอบรม สั่งสอนและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการศึกษาค้นคว้า จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

นักิพย์ จานงศ์วุฒิ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
การจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียน	8
บทบาทของผู้นำท้องถิ่นด้านการศึกษานอกโรงเรียน	19
ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	30
การดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ...	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	42
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	51
รูปแบบของการวิจัย	51
การเลือกกลุ่มตัวอย่าง	51
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	51
การเก็บรวบรวมข้อมูล	55
การวิเคราะห์ข้อมูล	56

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	57
ปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น	58
ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน	63
เนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ	70
การให้บริการข่าวสารข้อมูล	75
การจัดการศึกษาสายสามัญ	80
นโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท	83
การให้บริการความรู้ทักษะอาชีพ	89
การติดตามและประเมินผล	93
วิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน	96
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท	102
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	111
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	111
ขอบเขตด้านพื้นที่	112
เนื้อหาของการวิจัย	112
รูปแบบของการวิจัย	112
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	113
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	114
การเก็บรวบรวมข้อมูล	114
การวิเคราะห์ข้อมูล	115

บทที่	หน้า
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	115
อภิปรายผล	121
ข้อเสนอแนะ	128
บรรณานุกรม	131
ภาคผนวก	139
ประวัติย่อของผู้วิจัย	150

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง	53
2 ปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น	58
3 ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน	63
4 เนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ	70
5 การให้บริการข่าวสารข้อมูล	75
6 การจัดการศึกษาสายสามัญ	81
7 นโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท	83
8 การให้บริการความรู้ทักษะอาชีพ	90
9 การติดตามและประเมินผล	94
10 วิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน	97
11 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท	102

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ มีความพยายามที่จะทำให้โลกเป็นหนึ่งเดียวด้วยระบบการสื่อสาร ทำให้การแพร่กระจายของข่าวสารข้อมูลเป็นไปอย่างกว้างขวาง ทั้งถึง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ เมื่อสังคมกำลังก้าวเข้าสู่ยุคข่าวสารข้อมูล ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงได้เข้ามามีบทบาทในทางขึ้นาสังคมมากขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบต่าง ๆ ของสังคมอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องจนกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2537 : 6) ส่งผลให้มนุษย์ต้องตื่นตัว ปรับเปลี่ยน และพัฒนาตนเองให้สามารถก้าวทันความเปลี่ยนแปลงในสังคม ดังนั้น บุคคลในสังคมจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ จนมากพอที่จะให้บุคคลนั้นสามารถปรับตัวได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ให้มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชนและเป็นที่กำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ รัฐบาลจึงต้องกำหนดนโยบายและแนวทางจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เป็นไปในแนวทางที่พึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2535 : 5) สามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2535 : 8)

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาชนในประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องจัดระบบการศึกษาให้บุคคลได้ศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้แต่ละคนสามารถใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่เลือกเรียนได้ตามความถนัด ความสามารถ ความต้องการ ความจำเป็น เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสม (ยาใจ อินทวิชัย. 2536 : 2)

ปัจจุบันงานการศึกษานอกโรงเรียนได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางไปทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ กลไกการบริหาร และการปฏิบัติได้ขยายลงไปถึงระดับอำเภอ ในรูปของศูนย์บริการการศึกษานอก

โรงเรียนอาเภอ และหน่วยบริการในระดับตำบล โดยผ่านครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ถึงกระนั้นก็ตาม งานการศึกษานอกโรงเรียนยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวังได้ จำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป อุปสรรคและปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ กลไกการประสานงาน ยังไม่เชื่อมโยงและประสานสัมพันธ์กับเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนได้กว้างขวางพอ การใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างหน่วยงานยังมีขอบเขตจำกัด เนื้อหา และรูปแบบการศึกษาออก โรงเรียนยังขาดความยืดหยุ่น และยังไม่สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและของชุมชน ยังขาด แนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ทำให้การจัดการศึกษาออกโรงเรียน เข้าถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้ไม่ทั่วถึง (วิไล ตั้งจิตสมคิด. 2528 : 1)

เนื่องจากสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมชนบท การพัฒนาในทุก ๆ ด้านยังต้องอาศัยการ ชี้นำและความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่นเป็นสำคัญ การประสานเครือข่ายกับผู้นำท้องถิ่นและองค์กร ชุมชนจึงจำเป็นอันหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ เพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลที่ชาวบ้าน ให้ความเคารพนับถือ และสามารถชี้นำสิ่งต่าง ๆ ในชุมชนได้ ดังนั้น ผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมาย แรกของการพัฒนา (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2526 : 203) เพราะผู้นำมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อ การพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นสื่อกลางในการประสานงานระหว่างประชาชนกับรัฐ ซึ่งผู้นำมีบทบาทสำคัญทั้งทางกฎหมาย และทางสังคม

บริการการศึกษาออกโรงเรียนในปัจจุบันได้แผ่ขยายไปในชุมชนระดับหมู่บ้าน ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งบริการการศึกษาสายสามัญ การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ และบริการข่าวสารข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ การที่จะให้บริการเหล่านั้นได้บรรลุเป้าหมาย นอกจากจะได้รับความสนใจและความร่วมมือจาก ประชาชนแล้ว ความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่นก็มีความจำเป็นอย่างยิ่ง และด้วยเหตุที่ผู้นำท้องถิ่นมีความรู้ ในเรื่องท้องถิ่นเป็นอย่างดี ทั้งในแง่ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนทางปฏิบัติเพื่อให้ ประสบความสำเร็จ ดังนั้น ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้นำท้องถิ่นจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการ วางแผนการจัดบริการการศึกษาออกโรงเรียนและการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างเต็มที่

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น ทั้งผู้นำที่เป็นทางการ และที่ไม่เป็นทางการ ว่าพวกเขาเหล่านี้มีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาออกโรงเรียนให้แก่ประชาชน ในชนบทอย่างไร ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ในการจัดบริการนั้น มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง

การจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียนมีความจำเป็นและสำคัญต่อชาวชนบทหรือไม่อย่างไร อะไรคือความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง จะแสวงหาความร่วมมือในท้องถิ่นได้อย่างไร บทบาทที่เหมาะสมของภาครัฐและองค์กรท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษานอกโรงเรียนอะไรบ้าง รวมทั้งข้อคำถามอื่น ๆ ที่เสนอแนะแนวทางต่อการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้บังเกิดผลดี

ประเด็นคำถามข้างต้น และคำถามอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำท้องถิ่นจะสามารถให้ความเห็นได้เป็นอย่างดี ความเห็นเหล่านี้จะสะท้อนถึงปัญหา ความต้องการ และแนวทางปฏิบัติงานจัดการบริการการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชนได้อย่างเหมาะสม และบังเกิดผลดี ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการบริการการศึกษานอกโรงเรียน จึงเป็นประเด็นสำคัญของงานวิจัยครั้งนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการประมวลความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่น และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ตั้งความมุ่งหมายเฉพาะเป็น 2 ประการดังนี้

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น เกี่ยวกับการจัดการบริการการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชนในชนบท เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นและสอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม
2. เพื่อนำเสนอแนวทางจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชุมชนชนบท ตามทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาให้ประโยชน์ต่อการจัดการศึกษานอกโรงเรียนและการพัฒนาดังนี้

1. ให้ประโยชน์ทางปฏิบัติโดยตรงแก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดการบริการการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประกอบการ

วางแผนเพื่อจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบทบาทและภารกิจของหน่วยงาน และเหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนยิ่งขึ้น

2. ได้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรม สามารถนำมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อเตรียมรับกับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างทันทั่วถึง

3. สามารถขยายผลการศึกษาค้นคว้า เพื่อนำไปใช้ประกอบการวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบของจังหวัดอื่น ๆ ในภาคกลางที่มีลักษณะและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่คล้ายคลึงกันกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดชัยนาท และจังหวัดสิงห์บุรี เป็นต้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้า ได้กำหนดขอบเขต ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ดำเนินการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการเจาะจงศึกษาเป็นรายกรณี

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประชากร 708,901 คน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. 2539 : 47) แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ แยกเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 75 ตำบล และมีสภาตำบลอีก 134 ตำบล รวมหมู่บ้านทั้งสิ้นจำนวน 1,465 หมู่บ้าน (กรมการปกครอง. 2538 : 175)

2. ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาในช่วงของปีการศึกษา 2540 (พฤษภาคม 2540 - เมษายน 2541) และเป็นการคาดคะเนแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบเรียน ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2541 เป็นต้นไป

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ทิศนะของผู้บริหารท้องถิ่นที่มีต่อการจัดการศึกษานอกระบบเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง ในงานวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งทิศนะดังกล่าวออกเป็น 10 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ

1) ปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการไม่รู้หนังสือ การให้ความรู้พื้นฐานเพื่อเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิต การเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต และการรณรงค์เพื่อการอ่านออกเขียนได้ และการพัฒนาบุคลากร เป็นต้น

2) ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน ได้แก่ ปัญหาการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ รูปแบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียน การจัดทบทวนหลักสูตรการเรียนการสอน การขาดการสนับสนุนเรื่องเงินทุน การขาดระบบการควบคุมและติดตามผลอย่างใกล้ชิด การประชาสัมพันธ์งบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ และการเดินทาง เป็นต้น

3) เนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ ได้แก่ การจัดรูปแบบและเนื้อหาตามความต้องการของท้องถิ่น การให้ข่าวสารข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์ การให้การศึกษาดูแบบแก่ประชาชน สนับสนุนให้รักษาประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นและรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การส่งเสริมอาชีพในชุมชน และการพัฒนาฝีมือแรงงาน

4) การให้บริการข่าวสารข้อมูล ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน บ้ายประกาศ หอกระจายข่าว สิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ จานดาวเทียม หน่วยสารสนเทศศึกษา และศูนย์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

5) การจัดการศึกษาสายสามัญ ได้แก่ การจัดประเภทชั้นเรียน ประเภทตนเอง และประเภททางไกล

6) นโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท ได้แก่ การเปิดโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การประสานงานระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน การส่งเสริมสื่อมวลชนในการเผยแพร่ความรู้ การจัดการศึกษาสำหรับประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษา การพัฒนารูปแบบและแนวทางการสอนวิชาชีพในโรงเรียน การส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์และการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสายสามัญ

7) การให้บริการความรู้ทักษะอาชีพ ได้แก่ การศึกษาสายอาชีพ การจัดกลุ่มสนใจ การฝึกวิชาชีพระยะสั้น การจัดอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มเยาวชน และการแนะแนวสายอาชีพ

8) การติดตามและประเมินผล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดวิธี การประเมินผล การจัดอบรมบุคลากรในการติดตามและประเมินผล และการนิเทศงานจาก เจ้าหน้าที่ส่วนกลาง

9) วิธีการจัดการศึกษาออกโรงเรียน ได้แก่ การใช้สื่อสารมวลชน การฝึกงาน การใช้หลักสูตรระยะสั้น การอบรมสัมมนา การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

10) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในชนบท ได้แก่ การแก้ไขปัญหาและการจัดการศึกษาออกโรงเรียนสำหรับประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรเป้าหมายของการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้กำหนดผู้นำท้องถิ่นออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะกรรมการหมู่บ้าน

2) ผู้นำจากองค์กรของรัฐ ได้แก่ พัฒนาการ เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ปลัดประจำตำบล และครู

3) ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ พระภิกษุ ประธานกลุ่มสตรี ผู้อาวุโส ช่างราชการ บานาญ ผู้มีคุณธรรม ผู้นำเกษตรกร และอาสาสมัครสาธารณสุข

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การศึกษาออกโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนตามปกติ กิจกรรมดังกล่าวอาจดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชน ก็ได้ สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ได้เน้นที่กิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนที่จัดบริการให้แก่ประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจัดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้สายสามัญ การฝึกอบรมด้านอาชีพ และการให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น และเสริมสร้างสังคมที่มีความสงบสุขและมั่นคง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แบ่งออกเป็น 5 หัวข้อ ตามลำดับดังนี้

1. การจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียน
2. บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการศึกษานอกโรงเรียน
3. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. การดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียน

ความหมายของการศึกษานอกโรงเรียน

การศึกษานอกโรงเรียนเป็นการศึกษาในลักษณะที่เรียกกันว่า การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม เป็นการศึกษาที่ช่วยทำให้ประชาชนในท้องถิ่นพึ่งพาตนเองได้ ในสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง ดังที่ นักการศึกษาหลายท่านได้อธิบายคำว่า การศึกษานอกโรงเรียนไว้ดังนี้

วีระชัย มีขอบธรรม และสุพัตรา เพชรสุทธิ (2520 : 2) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกโรงเรียนไว้ว่า "เป็นประสบการณ์และกิจกรรมที่เกิดขึ้นนอกระบบการศึกษาในโรงเรียน ภาคปกติ เพื่อส่งเสริมความรู้และความสามารถทั้งในด้านความรู้ทั่วไปและวิชาชีพ ให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ ประกอบอาชีพและทำหน้าที่พลเมืองให้ดีขึ้น"

เกียรติชัย พงษ์พานิชย์ (2521 : 215) อธิบายว่า "คำว่า การศึกษานอกโรงเรียน เป็นคำที่มีความหมายกว้าง คลุมถึงประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาคปกติ"

แม็คคอล (รัตนา พุ่มไพศาล. 2523 : 8 ; อ้างอิงมาจาก McCall. 1979) ให้ ความหมายว่า "การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลายที่อยู่นอกระบบ

ชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปดตินั้น ๆ การศึกษานอกระบบเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก หมายถึง การศึกษาทุกอย่าง การเรียนรู้จากพ่อแม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากเพื่อน ๆ การเรียนรู้จากสื่อสารมวลชน การเรียนรู้จากโรงเรียนผู้ใหญ่และจากหน่วยพัฒนาต่าง ๆ การเรียนรู้จากการฝึกงาน การเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาว เป็นต้น"

อุ้นตา นพคุณ (2524 : 16) ให้ความหมายว่า การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถจะกำหนดตัวผู้รับการศึกษาเอง และผู้ให้การศึกษาต่างก็มีวัตถุประสงค์เชิงการศึกษา กิจกรรมดังกล่าวอาจจัดให้แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษา เพื่อบุคคลดังกล่าว มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ค่านิยม ทางการศึกษาที่เรียกว่าเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะต้องจัดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น หลักสูตรยืดหยุ่น ประหยัด และสนองตอบต่อความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน และแก้ปัญหาของชุมชน

สุนทร โคตรบรรเทา (2524 : 5) ได้อธิบายว่า "การศึกษานอกโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ เพื่อเปิดโอกาสให้คนส่วนใหญ่ของประเทศ ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาคหาความรู้ ทักษะและประสบการณ์ได้ตามความต้องการ ความสนใจของตนเองอย่างกว้างขวาง โดยไม่จำกัดในด้านเวลา โอกาส สถานที่ วัย และเพศของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ทุกขณะที่มีความต้องการ"

คุมส์ (ปฐม นิคมานนท์. 2528 : 69 ; อ้างอิงมาจาก Coombs. 1968 :) ได้ให้ความหมายว่า "การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาทุกประเภทที่จัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ กิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ตามแต่กลุ่มบุคคลจะสนใจ อาจจะเป็นกิจกรรมที่เสริม หรือต่อเนื่องกับกิจกรรมการศึกษาระบบโรงเรียนหรือบางกรณีอาจจัดขึ้นเพื่อเป็นตัวเลือก หรือจัดขึ้นเพื่อแทนการมานั่งเรียนในระบบโรงเรียนก็ได้"

สุนทร สุนันทชัย (2529 : 33) ได้ให้คำอธิบายว่า "การศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือการศึกษานอกโรงเรียนนั้น เป็นการศึกษาที่กว้างกว่าโรงเรียน กว้างกว่าแนวทางที่ว่าประชาชนที่อยู่นอกระบบเรียนมีมากกว่า วิธีการที่จะเข้าถึงกับคนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนเพื่อให้มีความรู้มีความสามารถนั้นก็อาจจะทำได้ไม่จำกัด สรุปว่ามีความกว้างในกลุ่มเป้าหมาย มีความหลากหลายในเชิงวิธีการ ข้อสำคัญคือการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นอาจจะสัมพันธ์กับการเรียนรู้กับชีวิตของมนุษย์ได้

เดวิท และโทมัส (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2532 : 317 ; อ้างอิงมาจาก David and Thomas. n.d.) ได้สรุปความหมายของการศึกษานอกระบบไว้ดังนี้ คือ การศึกษานอกระบบโรงเรียนเหมือนการศึกษาที่เรียกว่าการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาชั่วชีวิต การศึกษาแบบเปิดเสรีจ เป็นคำที่หมายถึง ชนิดของการศึกษาที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือก หรือเพื่อส่งเสริม การศึกษาในระบบโรงเรียน หรือเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อช่วยปิดช่องว่างของประชากรจำนวนมาก ซึ่งไม่สามารถจะรับบริการจากระบบการศึกษาในโรงเรียนได้เต็มที่ และเมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว การศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่ยืดหยุ่นได้ง่าย

สากล สกิตวิทยานันท์ (2532 : 7) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกโรงเรียน ว่า "เป็นการศึกษาที่ไม่มีระบบการเรียนการสอนที่แน่นอน แม้บางครั้งจะจัดเป็นชั้นเรียน แต่ หลักสูตร เวลาเรียน มักเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นจะบริการแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา"

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538 : 15) ได้ให้คำนิยามของการศึกษานอกโรงเรียนว่า หมายถึง กระบวนการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ ที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนด จุดมุ่งหมาย รูปแบบ และเนื้อหาให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของ บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ทั้งกลุ่มที่ด้อยโอกาส ขาดโอกาส และพลาดโอกาส จากการศึกษา ในโรงเรียน

สรุป จากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การศึกษานอกโรงเรียน เป็นการ จัดกิจกรรมทางการศึกษารูปแบบหนึ่งที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ มีการจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่ สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการในด้านสังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ ของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรม การศึกษาจึงต้องมีความหลากหลาย และมีความยืดหยุ่น ที่สามารถปรับเปลี่ยนให้สนองความต้องการ ที่เปลี่ยนแปลงไป

หลักการและแนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

การศึกษานอกโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาเพื่อปัจจุบัน มิใช่เพื่ออนาคต ดังนั้นรูปแบบ เนื้อหา ตลอดจนวิธีการจัดการศึกษา จึงต้องมีความสอดคล้อง เหมาะสม กับสภาพแวดล้อมของผู้เรียน จึงจะเกิดประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริง กล่าวโดยสรุปการศึกษานอกโรงเรียนมีหลักการ จัด ดังนี้ (ทองจุล ชันขาว. 2535 : 46 - 49)

1. จัดการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาจกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุคน ตั้งแต่วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ วัยชรา ซึ่งต้องการการปรับตัวทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษานอกโรงเรียนจึงต้องจัดให้สอดคล้อง และช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา
2. จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน และสังคม จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีทางเลือกที่เป็นตัวของตัวเอง มีอิสระที่จะเรียน เพื่อให้ตรงกับความต้องการ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง
3. จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ผู้เรียนไม่ใช่ภาชนะที่ว่างเปล่าที่ครูมีหน้าที่หยิบยื่นสิ่งต่าง ๆ ให้ หากแต่ผู้เรียนเป็นผู้มีประสบการณ์ จึงจำเป็นต้องให้ผู้เรียนนำสิ่งที่มีอยู่ ที่แตกต่างกัน นำมาแลกเปลี่ยนกัน ก็จะช่วยให้แตกฉานมากยิ่งขึ้น
4. จัดการศึกษาให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ การนำเทคโนโลยีราคาแพง ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาสูง เข้าไปในหมู่บ้านชนบท ไม่ช่วยให้กลุ่มเป้าหมายสามารถพึ่งตนเองได้ ในทางตรงกันข้าม การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น จะช่วยให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ และนำไปสู่เป้าหมาย
5. จัดการศึกษาโดยการประสานงาน และระดมสรรพกำลังที่มีอยู่ในท้องถิ่น ปัญหาส่วนใหญ่ในชนบทจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการเงิน การศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาทั้งหมดได้ จำเป็นต้องร่วมมือกันหลายฝ่าย เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้กิจกรรมที่จัดมีความหมาย และมีคุณค่าตอบสนองปัญหาของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

โกวิท วรพิพัฒน์ (2511 : 165 - 167) ให้แนวความคิดว่า การศึกษานอกโรงเรียน จะเป็นตัวช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดี โดยกล่าวว่า คนเราจะมีความสุขที่สุด เมื่อบุคคลและสังคมสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกันอย่างราบรื่นทั้งทางด้านวัตถุ ร่างกาย และจิตใจ และการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถดำเนินการเพื่อให้ตัวเอง และสังคมสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกันเพื่อตนเองจะได้มีความสุขนั้น บุคคลนั้นจะต้องเป็นคนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เพื่อจะได้ปรับตัว เปลี่ยนแปลงให้ทันต่อสภาพการณ์ของบ้านเมือง และสิ่งแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่

ตลอดเวลา และการที่จะทำให้นักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นได้นั้น ต้องได้รับความรู้ ข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ อย่างเพียงพอและทันต่อเหตุการณ์ ดังนั้นการจัดการศึกษาให้กับประชาชน จึงต้องจัดให้กับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย และต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต

อุ้นตา นพคุณ (2523 : 126) ให้นิยามว่า การกิจที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษา นอกโรงเรียน เพื่อการพัฒนาคนนั้นมีลักษณะ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการศึกษาอย่างกว้างในหลาย ๆ รูปแบบตามสถาบัน และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น โครงการฝึกอบรมผู้ที่ไร้ฝีมือในสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน
2. จัดกิจกรรมทางการศึกษานอกโรงเรียน สำหรับผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ เพื่อเพิ่มพูนทักษะและความรู้ เช่น ในรูปของการฝึกอบรม สัมมนา
3. จัดกิจกรรมในรูปแบบของการให้การศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้ หรือการศึกษาต่อเนื่อง สำหรับผู้ที่ออกจากการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว

วิชา อิศาสตร์ และอุดม เขยกิจวงศ์ (2523 : 23) ได้สรุปแนวการจัดการศึกษานอกโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การศึกษานอกโรงเรียน ควรมุ่งที่จะให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนให้มากที่สุด ให้ความสำคัญสิ่งที่ยั่งยืนไปช่วยปรับปรุงความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น
2. ควรจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้สัมพันธ์กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมด้านการเกษตร และอุตสาหกรรม ให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศ และเหมาะสมกับความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น
3. ควรเน้นให้เห็นความสำคัญของการให้ความรู้ความชำนาญ ตลอดจนการสร้างสรรค์ทัศนคติที่มุ่งประโยชน์ในการสร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ส่วนรวม
4. ควรตระหนักในการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยมที่ดีของไทย ทั้งในด้านวัตถุ และจิตใจ ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่เหมาะสม ควบคู่ไปกับการให้ความรู้ทางวิชาสามัญและวิชาชีพ
5. ควรกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหาของหลักสูตร และการดำเนินงานให้สนองความต้องการส่วนบุคคลและส่วนรวม ทั้งสังคมในเมือง และสังคมชนบท

6. ควรมุ่งส่งเสริมให้คนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา สามารถปรับตัว และภาวะแวดล้อมให้เข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

7. การจัดการศึกษานอกโรงเรียนควรกำหนดเนื้อหาให้ชัดเจน เพราะจะช่วยแก้ปัญหา แรงดันของประเทศในเรื่องการวางแผนครอบครัว เศรษฐกิจเบื้องต้น การสงวนทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ

8. ควรกำหนดโครงการที่จะดำเนินงานเป็นระยะยาว เพื่อให้งานต่าง ๆ สืบเนื่องกัน เป็นการสร้างศรัทธาความเชื่อถือให้กับประชาชน

9. ควรจัดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และให้รู้จักช่วยตนเองให้มาก
เกียรติกุล อมาตยกุล (2526 : 17) กล่าวถึงแนวคิดทางการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักปรัชญาอัตถิภาวนิยม คือการมุ่งที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญว่า แนวคิดดังกล่าวน่าจะเป็นประโยชน์ แก่การศึกษาไทย โดยกล่าวถึงศึกษานอกโรงเรียนว่า การศึกษานอกโรงเรียนเป็นกิจกรรมการศึกษา ที่ไม่มีรูปแบบแน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน โดยยึดแนวคิดที่ว่าการศึกษา คือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักใช้ความคิด รู้จักตัดสินใจ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง ช่วยเหลือตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีอิสรภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด

ปฐม นิคมานนท์ (2528 : 22) กล่าวว่า การจัดการศึกษานอกโรงเรียนของ ไทยที่จัดอยู่ปัจจุบันแบ่งกว้าง ๆ ได้ 3 ลักษณะคือ

1. เพื่อช่วยให้บุคคลได้มีการพัฒนาบุคลิกภาพทุก ๆ ด้าน โดยต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต
2. เพื่อให้บุคคลได้มีส่วนสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และมีส่วนช่วยให้คนอื่นได้มี ความเจริญก้าวหน้า นั่นก็คือมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมตามความสามารถและความรับผิดชอบของ แต่ละคน

3. เพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตย นั่นคือได้ร่วมอาศัย ร่วมเรียนและแบ่งปันความเจริญ ในสังคม เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกัน อันจะนำไปสู่สังคมที่มีความสุข สงบ และยุติธรรม

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2536 : 5) กล่าวถึงหลักการของการจัดการศึกษา นอกโรงเรียน เป็นหลักการที่ยึดถือร่วมกัน ในการนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นหลักตามแนวนโยบาย ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ดังนี้

1. ความกว้างขวาง การจัดการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องกว้างขวาง ทั้งถึง และเป็นธรรมเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างกันด้านเพศ วัย ความพร้อมของร่างกาย และสติปัญญาฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม ทั้งที่มีภูมิลำเนาในเมืองและในชนบทที่ห่างไกลให้ได้รับบริการศึกษานอกโรงเรียนอย่างทั่วถึง
2. คุณภาพ การจัดการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ และส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างแท้จริง
3. ความหลากหลาย ยืดหยุ่น และสอดคล้อง งานการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นและหลากหลายในรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการ เพื่อสนองตอบต่อความต้องการและเหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ รวมทั้งสภาพเฉพาะที่แตกต่างกันของกลุ่มเป้าหมาย
4. บูรณาการการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องบูรณาการ ทั้งเนื้อหาให้ครอบคลุมความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและวิธีการ เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาประเภทต่าง ๆ รวมทั้งระหว่างการศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

จากหลักการดังกล่าว ได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของงานการศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญไว้ 3 ประการคือ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538 : 8)

1. หน้าที่ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่หลักในการริเริ่มและจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน พัฒนาและปรับปรุงวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้สามารถสนองต่อความต้องการ ลักษณะกลุ่มเป้าหมายและสอดคล้องกับสภาพของสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งลักษณะของกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนจะมีความแตกต่างและหลากหลายทั้งในด้านของหลักสูตร เนื้อหา วิธีการ การเรียนการสอนและข้อกำหนดต่าง ๆ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อชดเชยโอกาสทางการศึกษาและเพื่อเสริมความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน โดยมีลักษณะที่มุ่งเน้นที่ประกาศนียบัตร เช่น หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา และหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น และไม่มุ่งเน้นที่ประกาศนียบัตร เช่น หลักสูตรการอบรมต่าง ๆ
2. หน้าที่ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษานอกโรงเรียนมีภารกิจสำคัญยิ่งในอันตรองลงมาในการส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่มบุคคล และชุมชนตามโอกาส

ที่เหมาะสม โดยส่งเสริมให้บุคคลได้รับความรู้ เจตคติ และทักษะจากประสบการณ์ประจำวันในครอบครัว ชุมชน จากการทำงาน การเล่น แหล่งวิทยากร สื่อมวลชน และการเรียนรู้อื่น ๆ ในวิถีชีวิต (Scidental Learning) เช่น รายการโทรทัศน์ ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หนังสือพิมพ์ ฝาผนัง จดหมายข่าว เป็นต้น

3. หน้าที่ในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งมี 2 ลักษณะ
ประการแรก หน้าที่ที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนหรือองค์ประกอบของระบบโรงเรียนอันเป็นข้อกำหนด (Requirements) หลักสูตรการศึกษาในระบบโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ประการที่สอง หน้าที่เป็นส่วนเสริมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ เช่น เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร การเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน การเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นส่วนเพิ่มเติม (Supplement) เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

ในการปฏิบัติการกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ให้เป็นตามหลักการ และสามารถตอบสนองกลุ่มเป้าหมายได้อย่างครอบคลุม กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้จัดประเภทกิจกรรมการบริการไว้ 3 ประเภทดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538)

1. การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ คือ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับประชาชนนอกโรงเรียนตั้งแต่ผู้ไม่รู้หนังสือให้สามารถรู้หนังสืออ่านออกเขียนได้และสามารถเรียนต่อให้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประโยชน์ที่จะได้รับต่อผู้เรียนคือ ได้รับความรู้ที่นำไปใช้ในการประกอบอาชีพและศึกษาต่อ พร้อมทั้งได้รับประกาศนียบัตรที่มีศักดิ์และสิทธิ์ที่จะนำไปใช้ เช่นเดียวกับผู้ที่จบจากโรงเรียนทุกประการ ในส่วนขององค์กรจะได้รับประโยชน์คือได้พัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในหน้าที่ รวมทั้งสามารถเพิ่มคุณภาพของผลผลิต โดยเพิ่มกำไรและลดรายจ่ายอันเนื่องมาจากการขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ทั้งนี้ ได้จัดวิธีเรียนเพื่อตอบสนองกลุ่มเป้าหมายไว้ 3 วิธีเรียนคือ

1.1 วิธีเรียนแบบชั้นเรียน (ชร.) เป็นวิธีเรียนที่ผู้เรียนและผู้สอนจะต้องไปเข้าชั้นเรียนเพื่อทำกิจกรรมการเรียนการสอนในตอนเย็น ปกติที่จะจัดไว้ที่ช่วงเวลา 17.00 - 20.00 น. เหมาะสำหรับผู้เรียนที่มีเวลาว่างช่วงเย็นเป็นประจําหลังช่วงเวลาเลิกงาน เช่น ผู้ที่ทำงานในหน่วยงานราชการ บริษัท ห้างร้าน หรือโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีเวลาปฏิบัติงานแน่นอน ตั้งแต่ 08.30 - 16.30 น.

1.2 วิธีเรียนทางไกล (ทก.) เป็นวิธีเรียนที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่จำเป็นต้อง

เข้าชั้นเรียนเป็นประจำทุกวัน ผู้เรียนใช้เวลาศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อการเรียนต่าง ๆ เป็นหลัก และใช้เวลาว่างจากภารกิจไปพบกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเป็นครั้งคราว ณ สถานที่ที่สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เห็นชอบ โดยมีครูประจำกลุ่มคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือในการทำกิจกรรมกลุ่ม วิธีเรียนนี้เหมาะกับผู้เรียนที่ไม่มีเวลารว่างในช่วงเย็นเป็นประจำ แต่มีเวลารว่างช่วงเสาร์-อาทิตย์ หรือวันหยุด เนื่องจากต้องทำงานในช่วงเวลาปกติ หรือแม้เวลานอกการทำงาน พนักงานในตอนเย็นก็ไม่มีเวลารว่าง เช่น ผู้ที่ทำงานเป็นกะ เวลาพนักงานขายสินค้าในห้างสรรพสินค้า ผู้ที่ต้องหมุนเวียนการทำงานไปตามช่วงเวลา

1.3 วิธีเรียนด้วยตนเอง (ต่อ.) เป็นวิธีเรียนที่ค่อนข้างอิสระ เพราะผู้เรียน

ไม่ต้องไปเข้าชั้นเรียนหรือไปพบกลุ่มเป็นประจำ แต่จะต้องช่วยตนเองในการศึกษาหาความรู้จากสื่อการเรียนทุกประเภทให้มากที่สุด ไปเข้าพบกลุ่มตามเงื่อนไข ภายใต้การแนะนำในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ของอาจารย์ประจำกลุ่ม แล้วไปสอบปลายภาคเรียน โดยไม่มีคะแนนสะสม วิธีนี้เหมาะกับผู้ที่ประกอบธุรกิจงานอยู่แล้ว และไม่มีเวลาพอที่จะไปศึกษาหาความรู้โดยเข้าเรียนภาคค่ำ หรือแม้แต่การไปเข้ากลุ่มเสาร์-อาทิตย์ แต่มีเวลารว่างไม่แน่นอน เช่น เจ้าของโรงงาน ธุรกิจที่ต้องรับผิดชอบตลอดเวลา

2. การจัดการศึกษาเพื่อฝึกทักษะอาชีพ เป็นการให้การศึกษาด้านอาชีพแก่ประชาชนนอกระบบโรงเรียนที่ขาดโอกาส เพื่อให้เห็นช่องทางทำมาหากิน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการทำงานและการประกอบอาชีพอิสระ หรืออาชีพรับจ้างในตลาดแรงงาน หรือปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน โดยการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่น เหมาะสมกับสภาพความต้องการของบุคคลและชุมชน โดยให้เสริมรับการจัดการกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบอื่น ๆ ตามแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิต มีลักษณะการจัดดังนี้

2.1 การศึกษาอาชีพระยะสั้น เป็นการให้การศึกษาวิชาอาชีพระยะสั้นไม่เกิน

300 ชั่วโมง แก่ประชาชนนอกระบบโรงเรียน เพื่อให้เห็นช่องทางทำมาหากิน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการทำงาน การประกอบอาชีพอิสระ การรับจ้างในตลาด

แรงงาน หรือปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น โดยการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่น เหมาะสมกับสภาพความต้องการของบุคคลและชุมชน วิชาที่สอนมี 6 หมวดวิชาชีพ ได้แก่ หมวดวิชาอุตสาหกรรม หมวดวิชาเกษตรกรรม หมวดวิชาคหกรรม หมวดวิชาศิลปกรรม หมวดวิชาพาณิชยกรรม หมวดวิชาดุริยางค์-นาฏกรรม

2.2 กลุ่มสนใจ เป็นการจัดการศึกษาตามสภาพปัญหา ความต้องการ และความสนใจที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เปิดสอนไม่เกิน 30 ชั่วโมง โดยรวมกลุ่มผู้ที่สนใจจะเรียนในเรื่องเดียวกันแล้วแจ้งให้ผู้รับบริการการศึกษาออกโรงเรียนอาเภอ เพื่อประสานงานจัดหาวิทยากรหรือผู้ชำนาญในเรื่องนั้น ๆ มาสอน โดยผู้เรียนจะต้องออกค่าวัสดุเองและทางราชการจ่ายค่าตอบแทนให้วิทยากร

3. การให้บริการข่าวสารข้อมูล โดยการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน รู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในอันที่จะปรับปรุงชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น ทั้งนี้ เพราะสภาพของสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เข้ามามีบทบาทสำคัญมากในการดำเนินชีวิตมนุษย์จำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้ทันกับเหตุการณ์ โดยการอ่านหนังสือ เอกสารและสิ่งตีพิมพ์ ตลอดจนรับทราบข่าวสารข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อจะได้ข้อมูลพร้อมในการตัดสินใจประกอบกิจการใด ๆ ที่จำเป็นต้องการดำรงชีวิต กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด และอำเภอ จัดห้องสมุดเคลื่อนที่ จัดหน่วยสตรีศึกษาการผลิตหนังสือพิมพ์แผ่นพับ การจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งการจัดนิทรรศการ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ และท้องฟ้าจำลอง

สรุปตามแนวความคิดทางการศึกษานอกโรงเรียนได้ว่า เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐาน พัฒนาเพิ่มพูนความรู้และรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และมีชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

หลักการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท

การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ชนบท เป็นการจัดร่วมกันของหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชนเพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถ การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน มีโครงการต่าง ๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียน ดังนี้ (ถนัด ม่วงมณี.

1. โครงการที่จัดให้ประชาชนพอยู่พอกิน ได้แก่ โครงการฝึกอาชีพ โครงการจัดสอนตามความสนใจในรูปกลุ่มสนใจ

2. โครงการที่จัดให้ประชาชนเพิ่มความสามารถของชุมชน ได้แก่ โครงการอบรมผู้นำท้องถิ่น อบรมเกษตรกร อบรมผู้นำในชนบท อบรมแม่บ้าน

3. โครงการที่จะให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิต ได้แก่ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานและระดับ 3 - 4 การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ห้องสมุดเคลื่อนที่ และจัดหน่วยโสตทัศนศึกษาเคลื่อนที่ การจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน การรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ

4. โครงการที่จัดให้ประชาชนในด้านอื่น ๆ ได้แก่ อาสาสมัคร จัดบริการหนังสือแก่ประชาชน จัดวิทยาการพื้นบ้านหรือเทคโนโลยีชนบท ให้การศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ทางด้านวิชาสามัญและวิชาชีพ

การดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนของหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเบญจา ชื่นไพบูลย์ (2526 : 14) ได้กล่าวไว้ว่า มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานหลายประการดังนี้

1. นโยบายในการวางแผนการศึกษานอกโรงเรียนยังไม่ชัดเจน นโยบายที่กำหนดไว้แผนการศึกษาแห่งชาติกว้างมาก ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ไม่สามารถใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้

2. กลุ่มเป้าหมายประชากรผู้รับบริการที่มีอายุ 7 - 14 ปี ที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนถูกละเลย

3. การประสานงาน การกระจายและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ยังไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบทั้งระดับชาติและท้องถิ่น ไม่มีการประสานงานกันอย่างจริงจัง จึงทำให้การดำเนินงานเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ

4. การวางแผน การใช้แผน การติดตามผล ขาดข้อมูลเบื้องต้น และข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ทำให้การจัดทำนโยบายและการวางแผนไม่สมบูรณ์ ไม่ชัดเจนพอในการที่จะนำไปทำแผนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ได้

5. การไม่รู้สภาพความต้องการที่แท้จริงของบุคคล ทำให้การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนไม่ครบตามความต้องการของชุมชน

6. ขาดผู้เสียสละและอุทิศตนให้กับงานการศึกษานอกโรงเรียนอย่างแท้จริง เพราะเป็นงานที่ต้องเสียสละและทุ่มเทกำลังกายและความคิด

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบทคือการจัดการกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อบริการประชาชนในชนบทให้มีโอกาสได้รับความรู้ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งบรูม นิคมานนท์ (2528 : 132 - 133) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาเพื่อเสริมการพัฒนาชนบทมี 2 ลักษณะคือ

1. การศึกษาที่จัดขึ้นในท้องถิ่นชนบท (Education in Rural Setting) ได้แก่ การศึกษาที่จัดเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รูปแบบของการศึกษาในท้องถิ่นว่าจัดอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับท้องถิ่น

2. การศึกษาสำหรับพัฒนาชนบท (Education for Rural Development) ได้แก่ การจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนา โดยศึกษาถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่น เพื่อช่วยในการแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการพัฒนา

บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการศึกษาออกโรงเรียน

ความหมายของผู้นำและผู้นำท้องถิ่น

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของผู้นำและผู้นำชุมชนไว้ดังเช่น สัตยา สัตยาวิวัฒน์ (2514 : 18) กล่าวว่า ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อันเป็นที่ต้องการในการดำเนินงานของกลุ่ม และสามารถนำความรู้นั้นมาช่วยให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ได้ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์ (2517 : 128) กล่าวว่า ผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่น หมายถึง ผู้ที่มีบุคลิกภาพเด่น ประกอบกับความสามารถพิเศษในกลุ่มคนหรือในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งในกลุ่มแต่ละกลุ่มย่อมประกอบด้วยบุคคลที่มีบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถหรือทักษะแตกต่างกันไป ในขณะที่ทุกคนมีความผูกพันซึ่งกันและกันในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม จะต้องยอมรับนับถือความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้เองสถานการณ์ที่บีบตัวขึ้น จึงผลักดันให้สมาชิกของกลุ่มบางคนกลายเป็นผู้นำ บางคนก็กลายเป็นผู้ตาม ส่วนประกอบที่จะทำให้บุคคลกลายเป็นผู้นำย่อมมาจากลักษณะพิเศษประจำตัว เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม ความเอื้อเฟื้ออารี และความเสียสละ

ผู้นำชนิดนี้เกิดจากการสังสรรค์ของชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการ ลักษณะของกลุ่มในหมู่บ้านก็เป็นกลุ่มแบบปฐมภูมิ (Primary Group) จึงเพิ่มความใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งกันและกัน มีความติดต่อสัมพันธ์ตัวต่อตัวในระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง และผลที่ตามมาก็ได้มีการพัฒนาของกลุ่มแบบไม่เป็นทางการขึ้น แต่ละกลุ่มเหล่านั้นย่อมจะมีศูนย์กลางอยู่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ได้แก่ ผู้เฒ่า ผู้แก่ หรือสมาชิกผู้อาวุโสที่สุดของครอบครัว พระภิกษุ สามเณร ชาวนาที่มีฐานะมั่นคง สมาชิกที่มีชื่อเสียงของกลุ่มต่าง ๆ และผู้ที่มีความรู้ความสามารถพิเศษ จนได้รับการยกย่อง มีความเชี่ยวชาญในอาชีพที่ตนทำอยู่ เช่น หมอแผนโบราณ ผู้นำแบบไม่เป็นทางการมีอิทธิพลต่อชาวบ้านมาก ชาวบ้านจะให้ความเคารพยกย่อง และให้ความเชื่อถือ ผู้นำแบบไม่เป็นทางการจะเป็นผู้ถ่ายทอดความเดือดร้อนของชาวบ้านให้ผู้นำแบบทางการทราบ เพื่อช่วยหาหนทางแก้ไขต่อไป

อรุณ รักธรรม (2517 : 194) ได้ให้ความหมายของผู้นำว่าเป็นบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งขึ้น หรือได้รับคัดเลือกขึ้นเป็นหัวหน้าผู้ตัดสินใจ เพราะมีความสามารถในการปกครอง บังคับบัญชา

วิจิตร วรุตบางกูร (2525 : 2) ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีตำแหน่งเป็นหัวหน้า เช่น เป็นนายกรัฐมนตรี อธิบดี อธิการบดี ศึกษาธิการ ครูใหญ่ เป็นต้น บุคคลเหล่านี้มีฐานะ ตำแหน่ง มีอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในฐานะหัวหน้าของหน่วยงานนั้น ๆ ผู้นำอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง ผู้มีบทบาทสำคัญ และมีความสามารถในการดำเนินงาน ให้บรรลุผลสำเร็จได้

ปิณทุย สาร (2533 : 344) ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำคือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มหลาย ๆ คนที่มีอำนาจ มีอิทธิพล หรือความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการหรือคำสั่งของเขาได้ ผู้นำมีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติตน หรือพฤติกรรมของผู้อื่น

เรย์มอน (Raymon. 1972) กล่าวว่า ผู้นำคือ บุคคลที่สามารถชักจูงให้คนอื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตัวเขา สามารถช่วยคลี่คลายความตึงเครียดต่าง ๆ ลงได้ สามารถนำกลุ่มให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้

สำหรับตัวผู้นำท้องถิ่นนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายและคำอธิบาย ดังนี้

ประยูพร สุวรรณโกตา (2522 : 33) ได้ให้คำอธิบายว่า ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่ช่วยให้ผู้อื่นหรือชุมชนได้มีการตกลงกัน และพยายามหาทางให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ที่วางไว้ พฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นจะมีอิทธิพลเหนือประชาชนในท้องถิ่นนั้น อันจะก่อให้เกิดการ ร่วมมือกันทำงาน โดยมุ่งความสำเร็จของชุมชนเป็นสำคัญ หรืออาจกล่าวได้ง่าย ๆ โดยสรุปว่า ผู้นำท้องถิ่นก็คือผู้มีอำนาจหรืออิทธิพลสามารถชักจูงคนในชุมชนได้

เสถียร เหลืองอร่าม (2528 : 234 - 235) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้มีบุคลิกภาพเด่นในสังคม หรือชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีโอกาส ที่จะใช้ความรู้ความสามารถนั้น ๆ ประกอบทั้งมีความเอื้ออำนวย รู้จักเสียสละ มีความก้าวหน้า กล้าหาญ มีความคิดริเริ่ม และทันต่อเหตุการณ์ ทั้งเป็นผู้ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย"

ทวี ทิมชา (2528 : 171) ได้รวบรวมความหมายของผู้นำท้องถิ่นจากแหล่งอ้างอิง ต่าง ๆ ดังนี้

"ผู้นำท้องถิ่น คือ บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง เลือกตั้ง หรือเป็นสมาชิกที่มีอิทธิพลในกลุ่ม ระดับท้องถิ่นที่สามารถปกครองบังคับบัญชา จูงใจ ประสาน บังคับ ออกคำสั่ง ให้สมาชิกในกลุ่ม ปฏิบัติตามได้"

"ผู้นำท้องถิ่น คือ บุคคลที่มีบุคลิกภาพเด่นประกอบกับมีคุณลักษณะ และความสามารถ พิเศษ ซึ่งคนในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ๆ ให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟัง"

"ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง ผู้มีบุคลิกภาพเด่นประกอบกับความสามารถเป็นพิเศษ ในกลุ่มคน หรือในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งในกลุ่มแต่ละกลุ่มย่อมประกอบด้วย บุคคลที่มีบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ หรือทักษะแตกต่างกันไป ในขณะที่ทุกคนมีความผูกพันซึ่งกันและกัน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มจะต้องยอมรับนับถือความคิดซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้เองสถานการณ์ที่บีบตัวขึ้น จึงผลักดันให้สมาชิกของกลุ่มบางคน กลายเป็นผู้นำและบางคนกลายเป็นผู้ตาม ส่วนประกอบที่ทำให้บุคคลกลายเป็นผู้นำย่อม มาจากลักษณะพิเศษประจำตัว เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม ความเอื้ออำนวย และ ความเสียสละ"

กล่าวโดยสรุป ผู้นำหรือผู้นำท้องถิ่น คือ บุคคลที่มีอำนาจเหนือบุคคลอื่นในกลุ่ม เป็นที่ยอมรับ และเชื่อฟังของสมาชิกในกลุ่ม ที่จะปฏิบัติตามความคิดเห็น หรือคำสั่ง สามารถให้ความช่วยเหลือ บุคคลอื่นในสิ่งที่ผู้อื่นร้องขอและบรรยากาศของการเป็นผู้นำในองค์การใดองค์การหนึ่ง เป็นปัจจัย พื้นแปรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

h 19822

ลักษณะที่สำคัญของผู้นำท้องถิ่นตามที่ระบุในเอกสารของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

(2529 : 150 - 152) มีดังต่อไปนี้

1. ผู้นำต้องมีความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กลุ่มต้องการ
2. ผู้นำต้องมีผู้ตามซึ่งได้แก่ สมาชิกในกลุ่ม
3. เป็นผู้ที่ประชาชนรักและกล่าวถึงเสมอ
4. เป็นผู้ที่ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี
5. เป็นผู้ที่อยากเรียนรู้สิ่งใหม่
6. เป็นผู้ที่มีความตั้งใจและทำงานเพื่อส่วนรวม
7. เป็นผู้มีอารมณ์ขัน
8. เป็นผู้มีสุขภาพดี
9. เป็นผู้ตั้งอยู่ในศีลธรรม
10. เป็นผู้มีจิตสุจริตใจ
11. เป็นผู้ที่เชื่อถือได้
12. เป็นผู้ที่ทำให้เกิดรอยยิ้มของผู้อื่น
13. เป็นผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือร่วมเมื่อในงานส่วนรวม
14. เป็นมิตรที่ดีของคนทุกชั้นวรรณะ
15. เป็นผู้ที่พร้อมที่จะรับฟังเหตุผลและปรึกษาหารือกับผู้อื่นในปัญหาสำคัญ ๆ ของท้องถิ่น
16. เป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ของใจ
17. เป็นผู้ที่สามารถชักจูงและก่อให้เกิดศรัทธาในกลุ่มคน
18. เป็นผู้เสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวม
19. เป็นผู้พร้อมจะให้ความช่วยเหลือ
20. เป็นผู้ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น
21. เป็นผู้ที่มีการศึกษาดี มีความรู้ ความสามารถด้านการงานดี
22. เป็นผู้ที่มีแนวความคิดดีตามแบบประชาธิปไตย
23. เป็นผู้มีใจคอกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รอบอ้อมอารี และมีความจริงใจ

24. เป็นผู้มั่นคงและมีหลักธรรมในการติดต่อกับผู้อื่น
25. ไม่เป็นผู้ทำตัวเป็นนายคนหรือแสดงตนเป็นคนเด่น
26. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นอิสระโดยการตัดสินใจของกลุ่ม
27. รับผิดชอบในการกระทำของกลุ่มและของตนเอง
28. ร่วมค้นปัญหาและแก้ปัญหาให้ถูกต้อง
29. แบ่งหน้าที่กันตามความสามารถของแต่ละคน
30. จัดระเบียบวิธีดำเนินงานให้รอบคอบ
31. รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นและปฏิบัติตามมติของกลุ่ม
32. มีจิตใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนา
33. มีความซื่อตรงต่อหน้าที่
34. มีจิตใจเป็นกุศลหรือเป็นผู้มีกุศลจิต
35. การยอมรับวิทยาการแผนใหม่
36. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
37. มีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
38. มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน
39. ความเป็นผู้นำคือมีความสามารถในการใช้อิทธิพลและศิลปะในการจูงใจผู้อื่นให้

ร่วมมือปฏิบัติงาน

40. เป็นนักประชาธิปไตย

นอกจากนี้ สุนทร พูนเอยด (2531 : 158 - 160) ได้เสนอว่า ผู้นำท้องถิ่นของไทยควรมีลักษณะสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. อายุ เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรและยังมีค่านิยมต่อระบบความอาวุโส หรือคนสูงอายุ กล่าวคือ ต้องอยู่ในช่วงอายุ 25 - 60 ปี
2. เพศ เพศชายจะได้รับการยอมรับจากสังคมให้เป็นผู้นำมากกว่าผู้หญิง
3. ฐานะทางเศรษฐกิจ ผู้นำท้องถิ่นส่วนมากจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ชาวบ้านมักจะสนับสนุนให้ผู้มีฐานะเหลือกินเหลือใช้และพอมีพอกินเข้าไปเป็นผู้นำของท้องถิ่น

4. ระดับการศึกษาหรือการศึกษอาบรรม ผู้นำท้องถิ่นมักจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมจึงจะได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน
5. ฐานะทางสังคม ผู้ที่จะได้รับยกย่องให้เป็นผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญจะต้องมีตำแหน่งหน้าที่และเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาตำบล เป็นต้น
6. ประสบการณ์นอกหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่นมักจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์นอกหมู่บ้านกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตและความเป็นอยู่ในเมืองหรือชุมชนที่เจริญ เคยไปต่างถิ่นและผ่านแหล่งอารยธรรมมากมาย นอกจากนี้จะมีความสัมพันธ์กับสื่อมวลชนสูง เช่น พังวิทย์ อานนท์สือพิมพ์ เป็นต้น ความรู้มาก เห็นมาก ทำให้ชาวบ้านยอมรับนับถือ
7. ความชำนาญพิเศษ ผู้นำจะเป็นผู้ได้รับการฝึกอบรมหรือมีความชำนาญในงานบางอย่างซึ่งชาวบ้านนิยมมากเป็นพิเศษ เช่น ช่างไม้ฝีมือดี มีความเชี่ยวชาญทางไสยศาสตร์ เป็นหมอแผนโบราณ หรือข้าราชการมาก่อน เป็นต้น
8. มาตรฐานทางศีลธรรม ผู้นำจะเป็นผู้ที่ได้รับการนิยมนยกย่องกันทั่วไปว่าเป็นผู้เคร่งศาสนาหรือเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและจริยธรรม
9. เป็นผู้ที่มีผู้ให้ความเคารพนับถือและยำเกรง แต่มีใจชาวบ้านเกรงกลัว
10. ได้รับการยกย่องจากชาวบ้านว่า เก่งกว่า ดีกว่า
11. มักช่วยเหลือและรับรื้อแทนผู้อื่นในเวลาที่ถูกต้องตามทางนงคลองธรรม
12. แสดงออกถึงความใจกว้าง
13. เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตัวประชาชนและความต้องการที่จะปรับปรุงตนเอง
14. เป็นผู้ที่ยินดีรับฟังคนอื่นอย่างมีเหตุผล และเปิดโอกาสให้ผู้ตามได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น
15. เป็นผู้พร้อมที่จะรับฟังเหตุผล
16. เป็นผู้ที่มีความตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวม
17. เป็นมิตรที่ดีของชนทุกชั้น
18. เป็นผู้ที่ประชาชนชอบและกล่าวถึงอยู่เสมอ

ผู้นำท้องถิ่นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (สุนทร พูนเอียด. 2531 :

1. ผู้นำแบบทางการ (Formal Leadership) เป็นผู้นำที่มีตำแหน่งฐานะความรับผิดชอบแบบทางการโดยวิธีการคัดเลือกหรือแต่งตั้งจากกรรมวิธีที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้กำหนด ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1) ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แพทย์ประจำตำบล

2) คณะกรรมการต่าง ๆ ขององค์การชุมชน กลุ่มชาวนา คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบล เป็นต้น

ผู้นำท้องถิ่นแบบนี้ มีตำแหน่งอำนาจหน้าที่ของราชการคำจุนอยู่ ตำแหน่งเหล่านี้เป็นไปโดยการเลือกตั้ง แต่งตั้ง และประกาศเป็นทางการให้ทราบ

2. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leadership) เป็นผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นจากการปะทะสัมพันธ์กับชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการมาเป็นเวลานาน แล้วประชาชนในท้องถิ่นได้ให้ความไว้วางใจให้บุคคลคนใดคนหนึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนหรือกลุ่ม ผู้นำของท้องถิ่นในลักษณะนี้เรียกว่าผู้นำแบบไม่เป็นทางการ เช่น สมาชิกอาวุโสที่สุดของครอบครัว ช่างารชากร บ้านาญหรือครูอาวุโสเก่าแก่ ผู้มั่งคั่ง ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญพิเศษ

สำหรับในงานพัฒนาชุมชน ผู้นำอาจจะแบ่งตามลักษณะความรับผิดชอบของงานที่จะต้องกระทำ อาจแบ่งได้เป็นหลายประเภท (พิณ บุญรัตพันธุ์. 2517 : 133) เช่น

1. ผู้นำทางการเมือง หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถด้านการปกครอง มีความรู้เกี่ยวกับระเบียบแบบแผนของทางราชการ และมีความสนใจเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมือง และสถานการณ์ทั่วไปจนพอที่จะเป็นผู้หนึ่งที่ทำให้คำแนะนำแก่ประชาชนได้ ประกอบกับมีความสามารถจูงใจประชาชนให้ผนึกกำลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้

2. ผู้นำทางการเมืองได้แก่ ผู้ที่มีจิตใจเด็ดเดี่ยว กล้าหาญ ปกป้อง มีความชำนาญทางด้านอาวุธและยุทธการ ประชาชนยอมรับนับถือในด้านการปราบปรามอันธพาลและโจรผู้ร้าย มีอิทธิพลจูงใจให้ประชาชนกล้าหาญ และขยันต่อสู้เสมอ เพื่อช่วยกันปกป้องคุ้มครองให้เกิดความสงบสุข และความเป็นระเบียบของชุมชน

3. ผู้นำทางการศึกษา หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจต่อการศึกษาของคนในชุมชนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน และประชาชนจะปรึกษาหารือเกี่ยวกับการเล่าเรียนของบุตรหลาน การเรียนรู้ของตนเอง หรือเกี่ยวกับเรื่องโรงเรียนในหมู่บ้าน ครูก็ต้องขอความร่วมมือหรือฟังความคิดเห็นจากผู้นำแบบนี้

4. ผู้นำทางอนามัย หมายถึง ผู้นำที่มีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ อนามัย และการสุขาภิบาลของประชาชนในหมู่บ้าน เวลามีการเจ็บป่วยประชาชนจะไปปรึกษาหารือ หรือมีความกระตือรือร้นในการปรับปรุงหมู่บ้านให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย และตนเองได้ทำเป็นตัวอย่างในการจัดบ้านเรือนให้ถูกอนามัยได้เป็นอย่างดี

5. ผู้นำทางช่าง หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและความชำนาญในด้านช่างฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างก่อสร้าง ช่างเครื่องยนต์ และช่างไม้ เป็นต้น และเป็นผู้ที่ชาวบ้านยกย่องนับถือ เมื่อมีการก่อสร้างอาคารในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นของส่วนรวมหรือของส่วนตัว ก็มักจะขอให้บุคคลนั้นเป็นผู้นำในการทำงาน

6. ผู้นำทางเยาวชน ได้แก่ ผู้นำที่ได้สละเวลาคลุกคลีกับเยาวชนและสนใจติดต่อการที่จะผลักดันให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่น และเป็นผู้ที่เยาวชนในหมู่บ้านยอมรับ เมื่อมีปัญหาอะไรข้องใจก็มักจะพากันไปปรึกษาหารือขอคำแนะนำ

7. ผู้นำทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ สนใจเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย การแปรรูปสินค้า ในด้านการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน เป็นผู้ที่ชาวบ้านยอมรับนับถือว่าเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

8. ผู้นำทางศาสนา วัดเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมาตั้งแต่สมัยโบราณ เพราะวัดเป็นศูนย์รวมของวัฒนธรรมต่าง ๆ ของสังคม วัดเป็นที่ให้การศึกษากับประชาชน พระสงฆ์ โดยเฉพาะท่านสมภารมีอิทธิพลต่อชาวบ้านมาก เป็นที่เคารพของชาวบ้าน พระสงฆ์ และคณะกรรมการวัด จึงมีส่วนในการพัฒนาชุมชน

สุนทร พูนเอยัด (2531 : 36 - 41) กล่าวถึง บทบาทของผู้นำท้องถิ่นดังนี้

1. ทำหน้าที่เป็นผู้สร้างบรรยากาศในการทำงานให้แจ่มใส เพื่อความราบรื่นในการปฏิบัติหน้าที่ของลูกน้องและเป็นการสร้างบรรยากาศให้เป็นที่ยอมรับแก่คนภายนอกที่มาติดต่องานด้วย

2. ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของหน่วยงาน ผู้นำหรือหัวหน้าเป็นจุดศูนย์รวมของหน่วยงานเป็นที่รวมน้ำใจจิตใจของลูกน้องและเป็นที่ประทับใจของบุคคลภายนอก เพราะเป็นผู้ทำหน้าที่ในนามของหน่วยงาน

3. ทาหน้าที่เป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ของงาน มีบทบาทริเริ่มในการกำหนดวัตถุประสงค์ของงานขึ้นไว้ให้ชัดเจนแน่นอน พร้อมทั้งจะมอบหมายและนำไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นแก่ลูกน้องหรือผู้รับคำสั่ง

4. ทาหน้าที่เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองลูกน้อง ผู้ปฏิบัติงานตามคำสั่ง แม้การปฏิบัติอาจจะผิดพลาดบกพร่องบ้างเล็กน้อยหรือโดยบังเอิญ หัวหน้างานจะต้องให้ความปกป้องคุ้มครองเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ตลอดจนมีความกล้าในการตัดสินใจที่ปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ แต่ความผิดพลาดนั้นไม่เป็นกรณีความผิดทางกฎหมาย ระเบียบวินัย ศีลธรรมอย่างร้ายแรง หรือความผิดที่กระทำขึ้นโดยจงใจและขาดสามัญสำนึก

5. ทาหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อขัดแย้ง ประสานประโยชน์ ประนีประนอมความเห็นและระดมข้อขัดแย้งให้ยุติลงโดยเร็ว โดยอาศัยโอกาสและบรรยากาศที่เหมาะสมชี้แจงแสดงหลักการและเหตุผลให้ผู้กรณีเข้าใจและยอมรับข้อเสนอเพื่อยุติข้อขัดแย้งด้วยความรู้สึกเป็นธรรมทุกฝ่าย

6. ทาหน้าที่เป็นผู้นำทางความคิด มีความรู้ความสามารถกว้างขวาง มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ และเฉียบแหลม มีบุคลิกภาพที่ดีที่จะทำให้ลูกน้องยอมรับและพร้อมที่จะปฏิบัติตามความคิดของผู้นำ

7. ทาหน้าที่เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและลู่ทาง หรือวิธีปฏิบัติงานภายในหน่วยงาน ซึ่งกระบวนการตัดสินใจจะเปิดโอกาสให้ลูกน้องมีส่วนร่วมมากแค่ไหนขึ้นอยู่กับแบบของผู้นำ

8. ทาหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ในการทำงานกับบุคคลหลายกลุ่ม หรือหลายฝ่าย การร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานให้ไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ดังนั้นผู้นำจะต้องมีบทบาทในการติดต่อประสานงาน ให้ความรู้ความเข้าใจ ให้ความช่วยเหลือในท่วงทีที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดการสื่อสารที่ดีแก่ผู้ร่วมงานอันจะนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานในที่สุด

9. ทาหน้าที่เป็นผู้รักษาระเบียบวินัย เป็นตัวอย่างแก่ลูกน้องทุก ๆ ด้าน รวมทั้งด้านการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัยและพยายามสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เรื่องระเบียบวินัยให้แก่ลูกน้องตลอดเวลา และแก้ไขการประพฤติปฏิบัติที่ผิดพลาดบกพร่องเสียให้ถูกต้องอย่าปล่อยปละละเลย แม้จะเป็นเรื่องความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ เพราะถ้าละเลยก็จะกลายเป็นการส่งเสริมให้คนกระทำความผิดหนักยิ่งขึ้นไปโดยไม่รู้ตัว

10. ทาหน้าที่เป็นผู้ใต้ปกครองที่ดี หัวหน้างานหรือผู้นำแต่ละระดับก็จะมีผู้บังคับบัญชาที่ถือว่าเป็นหัวหน้าของตนอีก ผู้นำที่อยู่ใต้บังคับบัญชาที่เหนือขึ้นไปจะต้องทำตนเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาที่ดี ำให้ลูกน้องของตนเห็นเป็นตัวอย่าง ลูกน้องของตนก็จะศรัทธาและประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้ใต้ปกครองที่ดีตามไปด้วย

11. ทาหน้าที่เป็นเพื่อนร่วมงาน การเป็นผู้นำปกครองคนอื่น ๆ ก็จริง แต่ในทางปฏิบัติแล้ว หัวหน้างานจะต้องสร้างสัมพันธ์อันดีเป็นเพื่อนร่วมงานกับลูกน้องเสมอ ๆ เพื่อให้เกิดการหล่อหลอมน้ำใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน

12. ทาหน้าที่เป็นผู้ให้ความกระจ่างในปัญหาต่าง ๆ แก่ลูกน้องและชักชวนความเข้าใจก่อนการปฏิบัติงานและจัดลำดับกิจการงานให้สอดคล้องกันตามลำดับก่อนหลัง ถ้าหากผู้ใดมีปัญหา ก็จะช่วยแนะนำช่วยแก้ไขให้ ตลอดจนให้กำลังใจแก่ลูกน้องในการปฏิบัติงาน

13. ทาหน้าที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ลูกน้องมีความเจริญก้าวหน้าทั้งในเรื่องหน้าที่การงานและในเรื่องส่วนตัวที่ไม่ขัดกับวัตถุประสงค์ขององค์การ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น

14. ทาหน้าที่เป็นที่ปรึกษา หัวหน้าจะต้องให้คำปรึกษาแก่ลูกน้องในเรื่องการงานและเรื่องส่วนตัวที่ลูกน้องได้ขอคำปรึกษา

15. ทาหน้าที่เป็นผู้บริหารงานของกลุ่ม โดยใช้อำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานของกลุ่มให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

16. ทาหน้าที่เป็นผู้วางแผนงาน เป็นผู้ตัดสินใจที่จะเลือกวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งการตัดสินใจแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าต่าง ๆ อีกด้วย

17. ทาหน้าที่เป็นผู้วางนโยบายของกลุ่ม เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินงานของกลุ่ม

18. ทาหน้าที่เป็นผู้ชำนาญการคือเป็นผู้ที่มีความรู้ มีทักษะ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป็นอย่างดี

19. ทาหน้าที่เป็นตัวแทนของกลุ่ม เพื่อติดต่อกับภายนอกกลุ่ม

20. ทาหน้าที่เป็นผู้ให้รางวัลและลงโทษ ผู้นำมีอำนาจสั่งการให้สมาชิกปฏิบัติ และเป็นผู้ควบคุมกลุ่มโดยการให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดผลดีแก่กลุ่ม และการลงโทษผู้ที่นำความเสื่อมเสียมาให้แก่กลุ่ม

21. ทาหน้าที่เป็นบุคคลตัวอย่าง เพื่อให้บุคคลอื่นยึดถือเป็นแนวทางการประพฤติ หรือปฏิบัติตามได้

22. ทาหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบต่อผลงานที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม

23. ทาหน้าที่เป็นผู้มีอุดมคติ ในการรวมกลุ่มและการที่กลุ่มจะมีความเหนียวแน่นนั้น ส่วนหนึ่งย่อมมาจากการมีอุดมคติ อุดมการณ์ของสมาชิกที่ต้องเหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกัน โดยผู้นำจะเป็นผู้กำหนดอุดมคติของกลุ่มด้วย

24. ทาหน้าที่ในฐานะผู้นำในการต่อสู้ (Figher Figure) ในลักษณะนี้จะแสดงบทบาทในการวางตัวเป็นผู้ใหญ่ มีอาวุโสที่สุดในกลุ่มและมีบุคลิกลักษณะที่น่านับถือในฐานะเป็นผู้ดำเนินการต่อสู้ของกลุ่ม ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มกับผู้นำกลุ่มมักเป็นลักษณะหัวหน้าหรือลูกพี่กับลูกน้อง

25. ทาหน้าที่ในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบ (Scapegoat) หมายถึง ผู้นำต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อการดำเนินงานของกลุ่มและสมาชิก ถึงแม้การกระทำบางอย่าง หรือการกระทำบางอย่างของสมาชิกที่เกี่ยวกับกลุ่ม จะไม่ผ่านการตัดสินใจของผู้นำก็ตาม แต่ผลการกระทำไม่ว่าจะเป็นอย่างไร ผู้นำจะต้องรับผิดชอบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

26. ทาหน้าที่ช่วยเสริมสร้างให้ปริมาณงานและคุณภาพของงานได้รับผลสูงสุด

27. ทาหน้าที่เป็นผู้สอนหรือแนะนำการทำงานให้แก่ลูกน้อง

28. ทาหน้าที่เป็นศูนย์กลางรวมความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม

29. ทาหน้าที่เป็นผู้สั่งงาน และควบคุมงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม

30. ทาหน้าที่เป็นนักประชาสัมพันธ์คือ ออกเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของกลุ่มให้สมาชิกในกลุ่มและบุคคลอื่น ๆ ทราบ

ผู้นำท้องถิ่นเป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญในการริเริ่มพัฒนา และปรับปรุงชุมชนของตนให้เจริญ ดังนั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้นำงานพัฒนาชนบท เป็นผู้เผยแพร่ความรู้ ความคิดต่าง ๆ

เป็นครูผู้สอนชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดกลุ่มร่วมกับลูกบ้านวิเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการของหมู่บ้าน เป็นตัวแทนประชาชน ชี้แจงปัญหา และความต้องการของหมู่บ้าน ประสานงานระหว่างประชาชนกับรัฐบาลหรือหน่วยงานต่าง ๆ และเป็นผู้อำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ

ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประวัติความเป็นมา

บริเวณที่ตั้งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นถิ่นเดิมของชนชาติที่ยังไม่ทราบแน่ชัด นักประวัติศาสตร์บางท่านกล่าวว่า น่าจะเป็นเมืองหน้าด่านของขอมในสมัยที่ขอมยังเรืองอำนาจและตั้งราชธานีอยู่ที่เมืองละโว้ (จังหวัดลพบุรีในปัจจุบัน) แต่บางท่านก็แย้งว่าดินแดนแห่งนี้เป็นของชนชาติไทยมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 17 โดยศึกษาจากศิลปกรรม ประติมากรรม ตลอดจนผลการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์

หลักฐานที่ปรากฏแน่นอนในการเข้าอยู่อาศัยในพื้นที่แห่งนี้ คือ เมื่อ พ.ศ. 1890 พระเจ้าอู่ทองหรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ได้มาสร้างเมืองที่อยุธยา โดยสร้างพระราชนิเวศน์ชั่วคราวที่ตำบลเวียงเหล็ก ซึ่งเป็นที่ตั้งวัดพุทธโศภนารามในปัจจุบัน จากนั้นในปี พ.ศ. 1893 ได้สร้างพระนครขึ้นใหม่ที่หนองโสน (บึงพระราม) ชานนามว่า "กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา" และได้กลายเป็นราชธานีของไทยแทนเมืองสุโขทัย ตลอดมาจนถึง พ.ศ. 2310 จึงเสียกรุงแก่พม่า รวมระยะเวลาที่เป็นราชธานีถึง 417 ปี มีกษัตริย์ปกครองรวม 33 พระองค์

การเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมหาศาลจนเกินที่จะบูรณะให้ดีขึ้นได้ ต่อมาเมื่อมีการสร้างเมืองหลวงใหม่ที่กรุงธนบุรีและกรุงเทพฯ ในปัจจุบันโบราณสถานของอยุธยาที่พังพินาศลงไปอีก เนื่องจากการขุดหาทรัพย์สมบัติและการรื้ออิฐหินไปใช้สร้างพระราชวังใหม่ คนไทยรุ่นหลัง ๆ จึงได้เห็นเพียงซากรากฐานของสิ่งก่อสร้างเท่านั้น จนกระทั่งรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของการบูรณะฟื้นฟู จึงได้มอบหมายให้กรมศิลปากรดำเนินการขุดค้นและบูรณะโบราณสถานที่เหลือ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่คนรุ่นหลังและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอย่างที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้

กรุงศรีอยุธยากลายเป็น "เมืองกรุงเก่า" ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีเป็นต้นมา จนถึง พ.ศ. 2459 ในสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เปลี่ยนเป็นจังหวัดกรุงเก่า พ.ศ. 2469 เปลี่ยนเป็น "มณฑลอยุธยา" และ "จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" จนกระทั่งมีการยุบเลิกมณฑลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเหลือแต่ "จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" ดังเช่นปัจจุบัน (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. 2540 : 95)

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ ณ ใจกลางตอนบน มีพื้นที่ประมาณ 2,547.64 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,597,900 ไร่ มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 11 ของจังหวัดในภาคกลาง (สำนักงานอุตสาหกรรมการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. 2539 : 2 - 14) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดอ่างทอง และลพบุรี ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสระบุรี ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดนครปฐมและทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดนนทบุรีและปทุมธานี

สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ซึ่งเรียกว่าที่ราบลุ่มเดลต้า หรือที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่จังหวัดอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ 3.50 เมตร ไม่มีภูเขา มีแม่น้ำที่สำคัญ 4 สายไหลผ่าน คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำน้อย รวมทั้งมีลำคลองใหญ่น้อยจำนวนมาก เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก น้ำในแม่น้ำลำคลองจะมีระดับสูงและท่วมปกคลุมบริเวณที่ราบลุ่มของจังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดจึงเป็นดินตะกอนแม่น้ำพัดพา ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์สูงเหมาะสำหรับการเกษตร

สภาพภูมิอากาศ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน หรือทุ่งหญ้าสะวันนา บริเวณที่ตั้งจังหวัดเปิดรับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากอ่าวไทยโดยตรง ทำให้มีฝนตกชุกประมาณ 5 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม สามารถแบ่งฤดูกาลได้ 3 ฤดู คือ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม

ทรัพยากรธรรมชาติ

ในด้านทรัพยากรน้ำ จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีแหล่งน้ำที่สำคัญดังนี้

แหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง หนอง และลำน้ำต่าง ๆ มีแม่น้ำไหลผ่าน

ถึง 4 สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำน้อย และแม่น้ำลพบุรี รวมความยาวของแม่น้ำทั้งสี่ที่ไหลผ่านจังหวัดได้ 199.5 กิโลเมตร

ลำคลอง ลำคลองสำคัญที่ใช้ในด้านชลประทานและขนส่งสินค้ามีมากมาย ได้แก่ คลองบางบาล คลองบางปลาหมอ คลองบางหลวง คลองมหาราช คลองบางแก้ว คลองลาดชะโด คลองบางพระครู คลองกุฎี คลองลาดชิด คลองนาตุ คลองสระเทพ คลองพระยาบันลือ คลองขุนศรี คลองไผ่พระ คลองกกแก้ว คลองร่มไทร คลองปากกราน และคลองน้ำเค็ม

แหล่งน้ำใต้ดิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีแหล่งน้ำใต้ดินที่ค่อนข้างสมบูรณ์โดยพบที่ระดับความลึก 15 - 20 เมตรลงไป คุณภาพอยู่ในลักษณะค่อนข้างดี จึงมีการเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาใช้เป็นจำนวนมาก

แหล่งน้ำชลประทาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีโครงการชลประทานทั้งสิ้น 13 โครงการ มีพื้นที่ส่งน้ำ 1,472,723 ไร่ และพื้นที่ชลประทาน 1,412,618 ไร่ โครงการเจ้าเจ็ดบางยี่หน เป็นโครงการที่มีที่ชลประทานมากที่สุด คือ 280,650 ไร่ รองลงมาได้แก่ โครงการนครหลวง ผักไห่ บางบาล ตามลำดับ

ในด้านทรัพยากรดินนั้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะของดิน จำแนกได้ 6 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มดินร่วน อยู่ในเขตอำเภอมหาราช จำนวน 330 ไร่
- 2) กลุ่มดินเหนียว อยู่ในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา เสนา บางปะอิน บางปะหัน ท่าเรือ นครหลวง อุทัย ผักไห่ บางซ้าย ลาดบัวหลวง วังน้อย และบางไทร จำนวน 1,370,929 ไร่
- 3) กลุ่มดินเหนียวปนดินร่วน อยู่ในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา บางบาล มหาราช บ้านแพรก จำนวน 207,719 ไร่
- 4) กลุ่มดินเหนียวปนดินทราย อยู่ในเขตอำเภอกาฬี ผักไห่ จำนวน 47,942 ไร่
- 5) กลุ่มดินทราย มีอยู่ในเขตอำเภوتاเรือ จำนวน 8,800 ไร่
- 6) กลุ่มดินร่วนปนทราย อยู่ในเขตอำเภอนครหลวง จำนวน 12,300 ไร่

แร่ธาตุที่สำคัญ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ทราย ซึ่งมีที่ทรายบกและทรายแม่น้ำ เป็นแหล่งวัตถุดิบในการก่อสร้างที่สำคัญของกรุงเทพฯ และบริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้ ยังมีดินเหนียวที่เหมาะสมกับการทำอิฐ โดยเฉพาะอิฐมอญซึ่งเป็นอาชีพที่สำคัญอาชีพหนึ่ง

ประชากร

ประชากรของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ณ เดือนตุลาคม พ.ศ.2539 มีจำนวน 708,901 คน เป็นชาย 348,087 คน และหญิง 360,814 คน ความหนาแน่นของประชากรโดยรวมเท่ากับ 277 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยมีประชากรอาศัยอยู่ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา ถึง 136,017 คน อำเภอบ้านแพรกมีประชากรน้อยที่สุด และความหนาแน่นประชากรสูงสุดที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา คือ เท่ากับ 1,042 คน ต่อตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นประชากรที่ต่ำสุดที่อำเภอบางซ้าย คือ เท่ากับ 129 คนต่อตารางกิโลเมตร

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสาขาการผลิตที่สำคัญ 4 สาขา คือ สาขาการเกษตร อุตสาหกรรม ค้าส่งและค้าปลีก และบริการ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเท่ากับ 24,426 ล้านบาท โดยพบว่า สาขาอุตสาหกรรมมีความสำคัญมากที่สุด คิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 8,858 ล้านบาท ส่วนสาขาเกษตรกรรมมีส่วนความสำคัญลดลงไป โดยมีมูลค่าเท่ากับ 1,946 ล้านบาท ส่วนสาขาค้าส่งและค้าปลีกมีมูลค่า 4,038 ล้านบาท สาขาบริการมีมูลค่า 2,900 ล้านบาท และสาขาอื่น ๆ มูลค่า 6,711 ล้านบาท

ในด้านการเกษตรกรรมนั้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีที่ตั้งและภูมิประเทศเหมาะแก่การทำการเกษตร เนื่องจากมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา ดินจึงมีความอุดมสมบูรณ์สูงเหมาะแก่การเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดคือ ข้าว นอกจากนี้ ยังมีการทำสวนผลไม้ ทุเรียน กล้วย ปลูกข้าวโพด ถั่วเขียว พืชผักและไม้ดอก โดยมีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด 1,289,571 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 80.51 ของพื้นที่ทั้งหมด

ทางด้านปศุสัตว์มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโค สุกร และไก่ นอกจากนี้ ยังมีการเลี้ยง กระบือ เป็ด ห่าน แพะ และแกะ โดยการปศุสัตว์มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 674 ล้านบาท

นอกจากนี้ยังมีการทำประมงอย่างแพร่หลาย เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวย โดยมี การส่งเสริมให้ทำลักษณะฟาร์มเพาะเลี้ยงแบบไร่นาสวนผสม การเลี้ยงปลาในนาข้าว และสัตว์ที่มี การเพาะเลี้ยงมาก ได้แก่ ปลาดุก ปลานิล ปลาสวาย ปลาตะเพียน กุ้งก้ามกราม เป็นต้น

ในด้านการพาณิชย์และบริการนั้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี 2530 โดยมีการบูรณะสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยว มีผู้ประกอบการธุรกิจ การบริการมากขึ้น เช่น ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร สถานเริงรมย์ เป็นต้น นอกจากนี้จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กำลังมีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรม มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากจังหวัดต่าง ๆ เข้ามาทำงานในโรงงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่งผลให้ธุรกิจด้านอื่น ๆ มีมากขึ้น เช่น บ้านเช่า หอพัก มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นค่อนข้างสูง

สภาพทางการเงินและการคลัง

สถาบันการเงินและธุรกิจประกันภัย มีกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยในปี พ.ศ.2539 มีธนาคารพาณิชย์ทั้งสิ้น 69 สาขา จากธนาคารจำนวน 18 ธนาคาร มีสาขาของบริษัทประกันภัยและประกันชีวิตในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 25 แห่ง โดยส่วนใหญ่จะรวมตัวอยู่ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา ถึง 17 แห่ง นอกจากนี้ ยังมีสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ ถึง 52 แห่ง

การสาธารณสุข

สถานบริการสาธารณสุขของรัฐ ในปี พ.ศ.2538 ประกอบด้วย โรงพยาบาลทั่วไป 1 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน 15 แห่ง สถานีอนามัย 206 แห่ง คลินิกตรวจโรคและหน่วยงานสาธารณสุข อื่น ๆ จำนวน 6 แห่ง

สถานบริการสาธารณสุขของเอกชน ประกอบด้วยโรงพยาบาล 3 แห่ง คลินิกแพทย์ 71 แห่ง คลินิกทันตแพทย์ 14 แห่ง สถานผดุงครรภ์ 18 แห่ง สถานพยาบาลแผนโบราณ 2 แห่ง และ สถานที่จำหน่ายยา 246 แห่ง

บุคลากรด้านแพทย์และสาธารณสุข ในปี พ.ศ.2538 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,575 คน ในจำนวนนี้มีแพทย์ 137 คน ทันตแพทย์ 37 คน ผู้ช่วยทันตแพทย์ 39 คน เภสัชกร 54 คน ผู้ช่วย เภสัชกร 21 คน พยาบาลวิชาชีพ 636 คน พยาบาลเทคนิค 236 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน (ผดุงครรภ์) และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน (พนักงานอนามัย) 475 คน

การศึกษา

ประชากรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาคือ มีโอกาสได้รับการศึกษาต่อ มีสถานศึกษากระจายอยู่ทั่วไปทั้งของภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา รวมทั้งสิ้น 500 แห่ง โดยแยกเป็นในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 31 แห่ง กรมสามัญศึกษา 29 แห่ง กรมอาชีวศึกษา 3 แห่ง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 2 แห่ง กรมการฝึกหัดครู 2 แห่ง กรมการศึกษานอกโรงเรียน 1 แห่ง กรมการศาสนา 2 แห่ง และสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ 422 แห่ง

การศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คิดเป็นร้อยละ 88 นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาได้แก่ ศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 10 และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 2 ศาสนสถานที่มีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ วัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 494 แห่ง วัดร้าง 416 แห่ง ที่พักสงฆ์ 13 แห่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรม 119 แห่ง โบสถ์คาทอลิก 5 แห่ง และมัสยิด 56 แห่ง

การปกครอง

การปกครองของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. ราชการบริหารส่วนกลาง มีสำนักงานเพื่อปฏิบัติการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทั้งสิ้น 69 หน่วยงาน
2. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค 2 ระดับ ได้แก่ ระดับจังหวัด ประกอบด้วยส่วนราชการระดับจังหวัด จำนวน 40 หน่วยงาน และระดับอำเภอ แบ่งการปกครองเป็น 16 อำเภอ 209 ตำบล 1,465 หมู่บ้าน
3. ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น มีทั้งสิ้น 55 หน่วย แยกเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 3 แห่ง และสุขาภิบาล 24 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 27 แห่ง

การดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในปีงบประมาณ 2540 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีภารกิจสำคัญในการเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน และดำเนินการปฏิรูปการศึกษานอกโรงเรียน

เพื่อไปสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) และ
ความเป็นเลิศทางการศึกษาตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาในปี 2550 โดยมีกรอบ
นโยบายและจุดเน้นของการดำเนินการศึกษานอกโรงเรียน ดังนี้ (ศูนย์การศึกษานอก
โรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. 2540 : 1 - 3)

1. ขยายบริการการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

1.1 ให้บริการการศึกษานอกโรงเรียนแก่ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาแบบ

เจาะลึก โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายผู้ไม่รู้หนังสือ ผู้ไม่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และ
มัธยมศึกษา และกลุ่มเป้าหมายแรงงานที่มีสภาพปัญหาและความจำเป็นเฉพาะ โดยมีการสำรวจ
และจัดทำแผนที่สามารถจัดบริการให้ทั่วถึงในแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8
ควบคู่กับการขยายการให้บริการตามศักยภาพ

1.2 ให้บริการเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยการจัดการศึกษาทางไกล

การจัดบริการห้องสมุดประชาชน ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา
การจัดศูนย์การเรียน และการฝึกอาชีพให้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อการนำไปสู่
การประกอบอาชีพในอนาคต

2. ปรับปรุงและขยายรูปแบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้หลากหลาย และ

เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และการพัฒนาในอนาคต

2.1 ทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาสายสามัญให้เหมาะสม

กับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การนำไปสู่การประกอบอาชีพ
หรือการมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต

2.2 ทบทวน ปรับปรุง และพัฒนารูปแบบ และแนวทางการสอนวิชาชีพ ให้มีความ

เหมาะสมกับลักษณะตามต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ความต้องการของตลาด และสภาพของท้องถิ่น
โดยเน้นประสบการณ์ปฏิบัติจริงในสถานที่ปฏิบัติงาน

2.3 ทบทวน ปรับปรุง และพัฒนารูปแบบ และวิธีการให้การศึกษาดตามอัธยาศัย

สำหรับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบครัว
หน่วยงาน องค์กร และชุมชนในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนให้บุคคลสามารถเรียนรู้
ได้ตลอดชีวิต

2.4 ปรับปรุง และพัฒนารูปแบบ และวิธีการจัดการศึกษาทางไกล โดยเสริมสร้างคุณภาพการศึกษา การพัฒนาเทคนิคและระบบการพบกลุ่ม และการพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเรียนการสอนทางไกล

2.5 ปรับปรุงและพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์ เกษตรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการสร้างเสริมประสบการณ์ และกระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป

2.6 ริเริ่ม ทดลอง และพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ในรูปแบบอื่น ๆ ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

3. เร่งพัฒนาคุณภาพทางการศึกษานอกโรงเรียน ให้เป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการ เป็นที่ยอมรับของสังคม และได้มาตรฐาน

3.1 ติดตามและนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียนในทุกพื้นที่ โดยมีการพัฒนาระบบการนิเทศที่สามารถตรวจสอบคุณภาพได้อย่างแท้จริง

3.2 กำหนดสมรรถภาพพื้นฐานของผู้จบการศึกษาในแต่ละหลักสูตร ทบทวนโครงสร้างหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และเปลี่ยนแปลงในอนาคต

3.3 ระดมสรรพกำลัง เพื่อการพัฒนา ผลิต และกระจายสื่อการศึกษาทุกประเภท ให้ถึงมือผู้เรียนอย่างทั่วถึงในทุกพื้นที่ โดยมีสื่อมีราคาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวทางและรูปแบบการเรียนการสอน

3.5 พัฒนาระบบการวัดผล การประเมินผล และการตรวจสอบคุณภาพและให้มีการนำระบบการประกันคุณภาพมาใช้ในการพัฒนางานการศึกษานอกโรงเรียน

3.6 สอดแทรกเนื้อหา และกระบวนการที่จะพัฒนาบุคลิกภาพทางประชาธิปไตย สร้างจิตสำนึกในสิ่งแวดล้อม ปกป้องคุณธรรมจริยธรรม ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน และในกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบ

4. พัฒนาเครือข่ายจัดการศึกษานอกโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ในทุกองค์กรและชุมชน

4.1 สํารวจและสร้างควมสัมพันธ์กับชุมชน สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ที่จะเป็นเครือข่ายจัดการศึกษานอกโรงเรียนในทุกระดับ และทุกประเภท

4.2 ส่งเสริม สนับสนุน และจัดสร้างเครือข่ายจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

4.3 เผยแพร่ผลงาน ยกย่อง และประกาศเกียรติคุณเครือข่ายจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่มีผลงานดีเด่นทุกประเภท

4.4 พัฒนารูปแบบความร่วมมือในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ระหว่างหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียนกับเครือข่ายทุกประเภท

5. สร้างเสริมสมรรถภาพและประสิทธิภาพ การบริหาร การจัดการ และการปฏิบัติงานของหน่วยงาน และสถานศึกษาในสังกัดทุกระดับ

5.1 ปรับปรุงบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และภารกิจของหน่วยงาน และสถานศึกษาให้มีความชัดเจน โดยเน้นการสร้างควมสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานในส่วนกลาง และสถานศึกษาในส่วนภูมิภาค เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานเกื้อกูล และเชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง และถาวร

5.2 เน้นการกระจายอำนาจที่สอดคล้องกับการสร้างเสริมสมรรถภาพที่จะรองรับการกระจายอำนาจ โดยเน้นให้มีการฝึกอบรมบุคลากรในทุกระดับ

5.3 เสริมสร้างควมพร้อมพื้นฐานให้สถานศึกษาวงรอบที่จะพัฒนาแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 โดยเน้นการส่งเสริมให้ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนปฏิบัติงานในพื้นที่

5.4 สนับสนุนให้สถานศึกษาทุกแห่งได้นำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบงานทะเบียนนักศึกษา (IT) มาใช้ในการปฏิบัติงานกิจการนักศึกษา และหน่วยงานในส่วนกลางใช้โปรแกรมระบบงานการเงิน บัญชี พัสดุ บุคลากร บริหารงบประมาณ และสารบรรณ โดยให้สามารถเชื่อมโยง และแลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นเครือข่ายสารสนเทศ

5.5 สนับสนุนให้หน่วยงาน และสถานศึกษาทุกแห่งพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยการนำแนวคิดและวิธีการรื้อปรับระบบราชการ (Reengineering) มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

นโยบายของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. ขยายบริการการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

1.1 จัดการศึกษาให้กับผู้ไม่รู้หนังสือตามความต้องการของผู้เรียน

- จัดการศึกษาสายสามัญให้กับกลุ่มเป้าหมาย
- ระดับประถมศึกษา
- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.2 ประสานงานกับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อจัดสอนอาชีพให้

นักเรียน

2. ปรับปรุงและขยายรูปแบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้หลากหลายและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่การพัฒนานอนาคต

2.1 จัดการศึกษาสายสามัญให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

- เพื่อการศึกษาต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น
- เพื่อการประกอบอาชีพ
- เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

2.2 เน้นสอนอาชีพตามความต้องการของตลาด เช่น คอมพิวเตอร์ การสอนภาษาอังกฤษพื้นฐานในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อการประกอบอาชีพ

2.3 การจัดการศึกษาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม

- ส่งหนังสือถึงที่อ่านเป็นปัจจุบัน
- ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ได้ประโยชน์จากห้องสมุด

และแหล่งความรู้ ต่างๆ

2.4 พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนการศึกษาสายสามัญ เสริมสร้างสมรรถภาพการศึกษา พัฒนาระบบการพบกลุ่ม แผนการสอน สื่อ การวัดผลและประเมินผล

2.5 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม

3. เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนให้เป็นที่ยอมรับของผู้รับบริการเป็นที่ยอมรับของสังคมและได้มาตรฐาน

3.1 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนันทบุรีพัฒนาศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอทั้ง 16 อำเภอ

3.2 พัฒนาครู วิทยากร ให้มีประสิทธิภาพ ในการจัดการเรียนการสอน

3.3 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดจัดทำข้อสอบกลางภาคให้กับนักศึกษา และกำหนดการดำเนินการสอบพร้อมๆกันทุกอำเภอ

4. พัฒนาเครือข่ายจัดการศึกษานอกโรงเรียนและศูนย์การเรียนในทุกองค์กรและชุมชน

4.1 ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ร่วมกันจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

4.2 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอจัดตั้งศูนย์การเรียน

4.3 ยกย่อง ประกาศเกียรติคุณเครือข่ายจัดการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีงานดีเด่นทุกประเภท

5. สร้างเสริมสมรรถภาพและประสิทธิภาพการบริหาร การจัดการ และการปฏิบัติงานของหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัดทุกระดับ

5.1 พัฒนานุคลากรของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และยกระดับการทำงานให้สูงขึ้น

5.2 สนับสนุนการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (IT) มาใช้ในระบบงานกิจการนักศึกษา และการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการบริหารและสารสนเทศ

แผนการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2540

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้จัดเตรียมแผนการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับปีการศึกษา 2540 ไว้ดังนี้ (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. 2540 : 11 - 12)

1. งานเปิดเสรีขั้นพื้นฐาน

1.1 บริการประชาชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สามารถอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น มีโอกาสที่จะศึกษาในระดับสูงต่อไป

1.2 ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย รู้จักคิดและตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้

2. งานการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ

2.1 ประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาได้เข้าศึกษาต่อ เพื่อยกระดับความรู้ให้สูงขึ้น

2.2 ผู้สำเร็จการศึกษาระดับแต่ละระดับ มีทักษะและพื้นฐานความรู้ เพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

รวมทั้งยกระดับการให้การศึกษาแก่ผู้เข้าท้องถิ่น อาสาสมัคร ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง เกษตรกรและคนพิการ

2.3 ยกระดับการทำงานในตำแหน่งที่ดีขึ้น

3. งานขยายโอกาสทางการศึกษา

3.1 ช่วยให้ผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาได้รับการศึกษาต่อ ในระดับที่สูงขึ้น

ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

3.2 ช่วยเหลือผู้เรียนที่มีฐานะยากจนได้เข้าศึกษาต่อ

3.3 พัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ทหารกองประจำการ

3.4 นักศึกษาหลักสูตรบอ. สามารถแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการดำเนินชีวิตให้

สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ พร้อมทั้งมองเห็นช่องทางการเลือกประกอบอาชีพได้

4. งานการศึกษาสายอาชีพ

4.1 ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือไปประกอบอาชีพ

เป็นการเสริมรายได้ในครอบครัว

4.2 มองเห็นช่องทางการประกอบอาชีพ

4.3 ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้วสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้

5. งานกลุ่มสนใจ

5.1 ประชาชนได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง ให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ

รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

6. งานปรับปรุงคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียน

6.1 งานห้องสมุดประชาชน

6.1.1 พัฒนาห้องสมุดให้พร้อมเพื่อรองรับวันเด็กแห่งชาติ ปี 2540

6.1.2 พัฒนาห้องสมุดอำเภอเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ใช้ห้องสมุด

เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

6.1.3 ปรับปรุงหนังสือให้มีคุณภาพและจัดเป็นหมวดหมู่

6.2 งานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

6.2.1 จัดปรับระบบการส่งหนังสือให้ถึงที่อ่านเป็นประจำ

6.2.2 ประชาชนได้อ่านหนังสือเป็นการเสริมความรู้และป้องกันการลืมหนังสือ

6.2.3 ปรับเปลี่ยนและพัฒนาคณะกรรมการที่อ่าน

6.2.4 ประชาชนได้รับข่าวสารแล้วสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จะเห็นว่าสภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสามารถ
จัดได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องมาจากการขยายหน่วยงานลงไปสู่ระดับอำเภอ และมีครู
อาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้ปฏิบัติงาน ประสานงาน และจัดกิจกรรมการศึกษานอก
โรงเรียนในระดับตำบล และการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงมากขึ้น ประกอบกับมีนโยบายที่ชัดเจน
ในการดำเนินงาน และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินงานในลักษณะ
เครือข่ายการศึกษานอกโรงเรียน ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจเข้ารับบริการการศึกษา
นอกโรงเรียนตามความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีโอกาส
ได้รับบริการทางการศึกษา สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ และทักษะไปใช้ในการแก้ปัญหาใน
การดำเนินชีวิตประจำวัน และสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น

ทิพวดี ไชยงยศ (2521 : 52) ได้ศึกษาบทบาทของสภาตำบลในการส่งเสริมการศึกษา
นอกโรงเรียน ตามความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่มในจังหวัดอุบลราชธานี คือ ผู้บริหาร

ระดับนโยบาย เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการสภาตำบล ประชาชน และนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มข้างต้นเกี่ยวกับบทบาทของสภาตำบลในการส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนนั้นแตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้บริหารระดับนโยบายมีความคาดหวังสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างอีก 3 กลุ่ม ซึ่งใน 3 กลุ่มนี้มีความคาดหวังไม่แตกต่างกัน

ทองคุณ หงส์พันธ์ (2522 : 81 - 82) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดรูปแบบยุทธวิธีการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน พบว่า ผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จในการพัฒนาสูง จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งวิชาการของชุมชนสูงกว่าผู้นำท้องถิ่นที่มีระดับความสำเร็จในการพัฒนาต่ำ

ชูเกียรติ ลีสุวรรณ (2524 : 30 - 31) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี ได้สรุปว่า การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3 - 4 มีผู้สนใจมาก ถ้าต้องการจัดกิจกรรมที่มีการรวมกลุ่มประชาชน หรือต้องการการติดต่อเพื่อให้ข่าวสารต่าง ๆ แก่ประชาชนทำได้โดยผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นกิจกรรมในหลักสูตร โดยคิดหน่วยกิตให้เหมือนเป็นภาคฝึกงานของนักศึกษาและเป็นการให้การศึกษาคือต่อเนื่องแก่ประชาชน พร้อมทั้งได้เสนอแนะว่า เพื่อให้งานด้านนี้คงอยู่ วิทยาลัยควรสนับสนุนให้เป็นปริมาณงานของอาจารย์ในการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนด้วย

กมล ไร่เอี่ยม (2526 : 56 - 58) ได้ศึกษาทัศนคติของผู้ใหญ่บ้านที่มีต่อการให้ความร่วมมือในงานการศึกษานอกโรงเรียนด้านการส่งเสริมการเกษตร ในจังหวัดบึงกาฬ พบว่า ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่มิมีทัศนคติที่ดี โดยวิธีการที่เจ้าหน้าที่ไปปรึกษาหารือก่อนเข้าปฏิบัติงานในหมู่บ้าน และการให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมในงานดังกล่าว นอกจากนี้พร้อมที่จะให้ความร่วมมือช่วยเหลือเกษตรกรในหมู่บ้านให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น

สุปัญญา กิตติวิสาร (2526 : 36 - 37) ได้ศึกษาทัศนคติของกำนันในการให้ความร่วมมือต่องานการศึกษานอกโรงเรียน ในจังหวัดสระบุรี พบว่า กำนันให้ความร่วมมือมากที่สุดในเรื่องการเสนอข้อคิดเห็นต่อที่ประชุมสภาตำบลในการพัฒนาหมู่บ้าน ช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้าน และให้ผู้ใหญ่บ้านไปเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ของทางราชการให้ประชาชนได้ทราบ ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่าง ๆ ตลอดจนนำเอกสาร

เกี่ยวกับความรู้ด้านอาชีพ อนามัย การปกครอง และอื่น ๆ ไปเผยแพร่สู่ชาวบ้าน แนะนำชาวบ้าน
ปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ ร่วมมือเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในการจัดประชุมชาวบ้าน

ถนัด ม่วงมณี (2526 : 17 - 39) ทาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการที่มีส่วนร่วม
ของสตรีในงานการศึกษาของโรงเรียนในท้องที่อำเภอคลองสะแกต จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย
พบว่า สตรีที่มีอายุน้อยมีส่วนร่วมในงานการศึกษาของโรงเรียนมากกว่าสตรีที่มีอายุมาก สตรี
ที่มีรายได้สูงมีส่วนร่วมในงานการศึกษาของโรงเรียนมากกว่าสตรีที่มีรายได้ต่ำ สตรีที่สมรสแล้ว
มีส่วนร่วมในงานการศึกษาของโรงเรียนมากกว่าสตรีโสด สตรีที่มีความเข้าใจในงานการศึกษา
ของโรงเรียนมีส่วนร่วมในงานการศึกษาของโรงเรียนมากกว่าสตรีที่ไม่เข้าใจ และสตรีที่มีความ
พอใจในงานการศึกษาของโรงเรียนมีส่วนร่วมมากกว่าสตรีที่ไม่พอใจในงานการศึกษาของโรงเรียน

นเรศ วงศ์สวัสดิ์ (2526) ได้วิจัยถึงปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของ
ผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อโครงการสร้างงานในชนบท เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า
ผู้นำท้องถิ่นที่มีอายุสูงและมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลมากครั้ง มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมใน
โครงการ ส่วนระดับการศึกษาของผู้นำท้องถิ่นไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อโครงการสร้างงานใน
ชนบท

ประทีป จงสิทธิ์ธรรม (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผู้นำสตรีในการปกครองระดับ
ท้องถิ่นของไทย ได้ศึกษาบทบาทความเป็นผู้นำของกำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีทั่วประเทศ ในปี
พ.ศ. 2528 พบว่า ในการเป็นผู้นำทางการบริหารการปกครอง กำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีสามารถ
แสดงบทบาทได้ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน การเสริมสร้างความ
มั่นคงแก่ชุมชน งานป้องกันและปราบปรามโจรผู้ร้าย การดูแลและควบคุมงานสถิติและทะเบียนต่าง ๆ
ในหน้าที่ การประสานงานและให้ความช่วยเหลือกับทางราชการ การทำให้ชาวบ้านรักและสามัคคี
ส่วนการแสดงบทบาทเป็นตัวแทนราษฎรในการรับรู้ปัญหาและติดต่อกับงานต่าง ๆ นั้น บปรากฏว่า
กำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีต่างให้ความสำคัญกับบทบาทข้างต้นแตกต่างกันออกไป ซึ่งตัวแปรที่มีอิทธิพล
ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับอดีตผู้นำในท้องถิ่น ประสบการณ์
การทำงานในชุมชน และลักษณะชุมชนที่ปกครอง ขณะที่ตัวแปรด้านฐานะทางเศรษฐกิจไม่มีอิทธิพลต่อ
ความแตกต่างในการแสดงบทบาทหน้าที่ด้านงานบริหารการปกครองของกำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรี

เสกสิน ศรีวัฒนานุกุลกิจ และคนอื่น ๆ (2529 : 124) ได้ทำการวิจัยเรื่องขีดความสามารถในการวางแผนพัฒนาของผู้บริหารระดับตำบล ได้สรุปประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. ความสามารถในการวางแผนของผู้บริหารนั้นมิได้เป็นผลมาจากฐานะทางเศรษฐกิจสังคม หรือการศึกษาของผู้บริหาร แต่ความสาธิตดังกล่าวเกิดจากความรู้สึกรู้ว่าจำเป็นต้องมีการวางแผนเพื่อทำให้สิ่งที่ตนเองคาดหวังประสบความสำเร็จ ดังนั้น ความรู้สึกว่าเป็นสิ่งจำเป็นจึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการวางแผนมากที่สุด

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการวางแผนนั้น คือการได้รับการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ เพราะผู้ผ่านการฝึกอบรมในเรื่องต่าง ๆ มากมายนั้น จะสามารถกำหนดวิธีการวางแผนได้ถูกหลักวิชามากกว่าผู้ผ่านการฝึกอบรมน้อย

วิโรจน์ ขวัญเกื้อ (2530) ได้ศึกษาบทบาทของโต๊ะอิหม่ามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการสนับสนุนการพัฒนาโครงการการศึกษาในระบบโรงเรียน พบว่าบทบาทของโต๊ะอิหม่ามในด้านความรู้พื้นฐานทั่วไป ด้านทักษะอาชีพ และด้านข่าวสารข้อมูล ส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับปานกลาง ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียน ผู้บริหารท้องถิ่น และโต๊ะอิหม่ามเกี่ยวกับบทบาทของโต๊ะอิหม่ามในการสนับสนุนการพัฒนาโครงการการศึกษาในระบบโรงเรียนในการศึกษาพื้นฐานทั่วไป และด้านทักษะอาชีพไม่มีความแตกต่างกัน ด้านข่าวสารข้อมูลมีข้อมูลแตกต่างกันเพียง 3 ประเด็น คือ เป็นผู้ชักจูงหรือช่วยแนะนำประชาชนให้ช่วยรักษาสถานที่หรือสิ่งของที่เป็นส่วนรวม เป็นตัวแทนของชาวไทยมุสลิมที่จะแถลงข้อเท็จจริงเพื่อความเข้าใจต่อกันระหว่างรัฐกับประชาชน และสนับสนุนให้ประชาชนได้เรียนรู้และร่วมกันปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง

ชูเกียรติ มุทธากาญจน์ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่น โดยศึกษาจากกำนันและผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดมุกดาหาร พบว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านต่าง ๆ ในตำแหน่งเดียวกัน มีอำนาจหน้าที่เท่ากัน แต่มีอำนาจต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในที่สำคัญ ได้แก่ บุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ เอาจริงเอาใจงาน การปฏิบัติหน้าที่ และเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญมากกว่าผู้อื่น ส่วนปัจจัยภายนอกที่สำคัญได้แก่ การมีญาติพี่น้องมาก นโยบายหรือคำสั่งของหน่วยเหนือที่แน่ชัด และบุคลิกภาพของผู้สั่งการ คาดหวังว่าจะมีความเป็นอยู่ที่ดี หรือคาดหวังว่าจะได้รับความเคารพนับถือหรือได้รับความนิยมชื่นชอบ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

วินัย เชื้อเพชร (2533) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมการศึกษา
นอกระบบโรงเรียนของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
กิจกรรมศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่า คณะกรรมการหมู่บ้าน
ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมแตกต่างกัน คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีระยะ
เวลาในการดำรงตำแหน่งต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมแตกต่างกัน

วุฒิชัย อนันตคุณ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาที่อ่านหนังสือ
ประจำหมู่บ้านในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การมีผู้นำหมู่บ้านหรือเจ้าหน้าที่รัฐไปชักชวนให้
ประชาชนไปอ่านหนังสือในที่อ่านฯ จะมีผลทำให้ประชาชนไปอ่านหนังสือในที่อ่านฯ มากขึ้น สำหรับ
วิธีจูงใจให้ประชาชนไปใช้บริการในที่อ่านฯ คือ ประชาสัมพันธ์เพื่อชักชวนให้ประชาชนไปใช้บริการ
จัดหาหนังสือไว้บริการในที่อ่านฯ หลาย ๆ ประเภท และควรเป็นหนังสือที่มีสภาพใหม่และสวยงาม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับบริการการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ชามพร เจริญสิน (2525 : 51 - 55) ได้ศึกษาการบำบัดด้วยหนังสือกับเยาวชน
ที่มีประวัติยาเสพติดให้โทษในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง พบว่า การอ่านหนังสือช่วยทำให้เยาวชน
ได้ผ่อนคลายความรู้สึกตึงเครียดในจิตใจและกล้าเผชิญปัญหา ทำให้เยาวชนมีความเชื่อมั่นสูงขึ้นและ
เกิดความรู้สึกน้อยลง ดังนั้นการจัดหาสิ่งพิมพ์หรือหนังสือที่เหมาะสมไว้ให้เยาวชนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

บำรุง สุขพรรณ (2525 : 111 - 113) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการของกลุ่ม
เป้าหมายเกี่ยวกับประชากรนอกระบบเรียนในเขตเมืองและชนบท พบว่า สื่อการสอนส่วนมากที่
ต้องการคือ สื่อประเภทบุคคล โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ ภาพยนตร์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพราะ
สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

โสภา ชูพิกุลชัย (2525) ได้วิเคราะห์สาเหตุเพื่อพัฒนามาตรฐานการฝึกอบรมวิชาชีพ
ในสถานฝึกและอบรมเด็กเยาวชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง จากการศึกษาพบว่า เด็ก
และเยาวชนส่วนใหญ่คิดว่าสามารถนำวิชาชีพที่ได้รับการฝึกและอบรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน
หลังจากได้รับการปลดปล่อยออกไป สำหรับสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนเลือกเรียนและฝึกอบรม
ด้านวิชาชีพ เนื่องมาจากเด็กและเยาวชนมีความสนใจในสาขาวิชาชีพนั้น ตลอดจนเห็นว่าตนเอง

สามารถฝึกและอบรมในสาขาที่ต้องการนั้นประสบความสำเร็จได้ นอกจากนั้นยังพบสาเหตุที่ทำให้การเรียนการสอนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องมาจากเครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุและอุปกรณ์ในการเรียนการสอนไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน และมีคุณภาพไม่ดี กล่าวคือ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือวัสดุอุปกรณ์ไม่ทันสมัย ชำรุด และขาดการดูแลรักษาซ่อมแซม

สมบัติ คู่มั่ง (2526 : 98) ได้ศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของครูกรมสามัญศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การบริหารงานวิชาการด้านการวัดผลและการประเมินผลนั้น กำหนดให้มีการประเมินผลหลังการทากิจกรรมทุกครั้ง ซึ่งผู้บริหารเห็นว่าปฏิบัติได้ในเกณฑ์ปานกลาง ทั้งนี้เพราะเนื้อหาวิชา มีมาก เวลาที่จะใช้ในการเรียนการสอนมีจำกัด ประกอบกับนักศึกษามีพื้นความรู้ต่างกัน

สุธิดา แสงสุข (2527 : 314 - 316) ทำการศึกษาเรื่องบทบาทของหน่วยงานรัฐบาลในการให้การศึกษแก่สตรีไทยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พบว่า หน่วยงานที่ให้การศึกษแก่สตรียังไม่ประสานงานกันอย่างจริงจัง มีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ยุ่งยาก สตรีไม่มีเวลา มาอบรม ไม่ให้ความสำคัญและไม่สนใจมารับการฝึกอบรม ผู้วิจัยเสนอแนะให้จัดการฝึกอบรมในช่วงที่สตรีว่างจากการประกอบอาชีพ ควรใช้ระยะเวลาสั้น ๆ และให้เน้นเนื้อหาเฉพาะเรื่องให้มากที่สุด

รัตนา พุ่มไพศาล (2528 : 201 - 209) ได้ทำการศึกษาปัญหาและสภาพความต้องการ เพื่อจัดโครงการศึกษานอกโรงเรียนในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยพบว่า หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนเพียงพอ แต่ขาดแคลนในเรื่องจำนวนครูและอาคารสถานที่ ประชาชนส่วนมากยังต้องการข้อมูลและความรู้ในเรื่องอาชีพกสิกรรม นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนต้องการที่จะได้รับการศึกษาเพิ่มเติม ทั้งสายสามัญและวิชาชีพสาขาต่าง ๆ เช่น คัดเลื้อยสตรี คัดผม เสริมสวย ช่างซ่อมเครื่องยนต์ ช่างเชื่อม เป็นต้น

สมิฉา บุราธรรมย์ (2528) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการที่จะศึกษาเพิ่มเติมในวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อนำไปประกอบอาชีพและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเอง และเนื้อหากิจกรรมที่ได้รับการเสนอแนะ ได้แก่ การเกษตร การสาธารณสุข และกฎหมาย

สุริย์ นาคนิยม (2528 : 97 - 100) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการของนักศึกษา ผู้ใหญ่สายอาชีพ หลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในเขตการศึกษา 2 พบว่า นักศึกษาวิชาชีพมีปัญหาเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ และต้องการให้จัดบริการให้ดีขึ้น รวมทั้งการจัดสถานศึกษาให้มีความสะอาดร่มรื่นอีกด้วย

ม้วน ทองมี (2530 : 136 - 137) ได้ศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังใน การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนผู้ใหญ่นายสามัญในกรุงเทพมหานคร พบว่า การวัดผล และการประเมินผลการศึกษาเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาและเป็นกระบวนการที่ต้องทำควบคู่ไปกับการเรียนการสอน คือ เมื่อมีการเรียนการสอนก็ต้องมีการประเมินผลควบคู่กันไปโดยตลอด และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการวัดผลและการประเมินผลการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น พุทธศักราช 2521 กำหนดให้ครูผู้สอนเป็นผู้วัดผลและประเมินผลได้เองระหว่างเรียน และประเมินผลครั้งสุดท้ายเมื่อเรียนจบแต่ละรายวิชา และยังพบว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่แน่นอนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็ต้องเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับหลักสูตร ซึ่งทำให้ผู้บริหารต้องจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในหลายทางเพื่อให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ

สันทนา บุญสุข (2531) ได้ศึกษาลักษณะการวิเคราะห์ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ตีเด่นของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านทั้ง 5 แห่ง ตั้งอยู่ในที่เหมาะสม สะดวกต่อการไปใช้บริการของประชาชน และส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะช่วยกันดูแล ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการที่อ่านที่อยู่ใกล้เคียง นอกจากนี้ ยังพบว่า ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านมีความจำเป็นต่อประชาชนและควรพัฒนาที่อ่านให้ดียิ่งขึ้น จนกลายเป็นห้องสมุดประจำหมู่บ้านต่อไป

บำเพ็ญ แสงดี (2532 : 161 - 162) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการทำให้การศึกษา นอกโรงเรียนแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสุรินทร์ยังจัดกิจกรรมทางการศึกษาไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ถ้าหากหน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความร่วมมือในการจัดบริการพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐานจะช่วยแก้ ปัญหาการจัดกิจกรรมให้ดีขึ้น และควรจะมีการสร้างที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านให้ครบทุกหมู่บ้าน เพื่อประโยชน์ของประชาชนในการรับรู้ข่าวสาร และนำไปปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น นอกจากนี้

ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการด้านอาชีพ ได้แก่ งานจักสาน งานฝีมือ และงานประดิษฐ์ รวมทั้งต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นอีกด้วย

พงศ์พันธ์ สุนทรชัย (2532) ได้ศึกษาระบบข่าวสารข้อมูลในชนบทเกี่ยวกับที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านกับหอกระจายข่าว พบว่า ที่อ่านหนังสือส่วนใหญ่ 11 แห่งตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน ที่เหลือ 7 แห่งอยู่ในวัด ในโรงเรียนและริมทางนอกหมู่บ้าน 12 แห่ง ตั้งเป็นเอกเทศ 13 แห่ง นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่า ควรพยายามให้เอกชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและสนับสนุนที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านให้มากขึ้น และให้หน่วยงานราชการสนับสนุนหนังสือและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ตลอดจนการช่วยเหลือดูแลรับผิดชอบการดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการ

อรสา โพธิ์ทอง (2533) ได้ศึกษาความคิดเห็นและความต้องการด้านการศึกษานอกโรงเรียนของเยาวชนที่มีประวัติดยาเสพติดในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ร้อยละ 80.89 มีความสนใจกิจกรรมการศึกษาสายอาชีพโดยมุ่งหวังว่าจะนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพเมื่อได้รับการปลดปล่อยจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง นอกจากนี้ยังพบว่า เยาวชนต้องการให้ขยายระดับการศึกษาให้ครบทุกระดับสนใจ ให้จัดกิจกรรมการศึกษาด้านอาชีพในเรื่องคหกรรม อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม

สุรางค์ วัฒนวิชัย (2535) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนสอนภาษาต่างประเทศภาคเอกชนประเภทนอกระบบในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาด้านบุคลากรเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากปัจจุบันมีจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น บุคลากร พนักงาน การโรง รวมทั้งครูผู้สอนไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง

คมกฤษ จันทขจร (2537) ศึกษาความต้องการการศึกษานอกโรงเรียนของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเขตจังหวัดชลบุรี พบว่า แรงงานส่วนใหญ่ยังมีความต้องการที่จะเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 และมีความต้องการให้บรรจุวิชาความปลอดภัยในโรงงาน กฎหมายคุ้มครองแรงงาน ภาษาต่างประเทศและวิชาคณิตศาสตร์ สอดแทรกในหลักสูตรสายสามัญ ส่วนการจัดบริการด้านข่าวสารข้อมูล ผู้ใช้แรงงานต้องการให้มีการจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ มุมความรู้ ที่จัดรวบรวมหนังสือความรู้ในด้านต่าง ๆ ให้ผู้ใช้แรงงานสามารถใช้ได้ในช่วงเวลาว่างจากการทำงาน

อมร จันทร์ตา (2537 : 99 – 100) ได้ศึกษาทัศนะของเยาวชนสตรีภาคแรงงาน
อุตสาหกรรมที่มีต่อการจัดการบริการทางการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
จังหวัดสมุทรสาครพบว่า ในด้านการให้ความรู้พื้นฐานนั้น เยาวชนสตรีภาคแรงงานเห็นด้วยกับ
การจัดการเรียนการสอนแบบทางไกล ที่ศูนย์จัดให้โดยให้มีการจัดห้องเรียนที่แน่นอน เวลาที่
สะดวกเรียนจะเป็นช่วงเช้าระหว่างเวลา 09.00 – 12.00 น. ของวันอาทิตย์ ในด้าน
การศึกษาทักษะอาชีพต้องการเรียนวิชาชีพที่เป็นประโยชน์ต่องานที่ทำเพื่อเป็นการขยายพื้นฐาน
ในการทำงานในลำดับต่อไป

อุไรวรรณ โพธิ์ (2540 : 89) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบริการการศึกษานอก
โรงเรียนในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการจังหวัดนนทบุรี พบว่า วิชาชีพที่ได้รับความนิยม
สนใจ ได้แก่ ช่างเสริมสวย ตัดผมชาย และตัดเย็บเสื้อผ้า ด้วยเหตุผลที่ว่า สามารถนำไป
ประกอบอาชีพได้ เมื่อเลิกประกอบอาชีพแล้ว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ เพื่อประมวลความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องและรับทราบงานการศึกษาของโรงเรียนที่จัดในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ให้นำความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์โดยการจำแนกตามเนื้อหา เพื่อเป็นข้อสรุปของการวิจัยต่อไป

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในท้องถิ่น ทราบสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนทราบความเคลื่อนไหวของการจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ทั้งในฐานะผู้รับบริการ ผู้ประสานงาน ผู้อำนวยการความสะอาด ที่ปรึกษาและผู้สนับสนุนงานการศึกษานอกโรงเรียน ในการวิจัยนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นทางการ เพื่อให้มีหน้าที่รับผิดชอบในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยตรง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น
2. ผู้นำจากองค์กรของรัฐ ได้แก่ ผู้ที่เป็นข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในท้องถิ่น เช่น พัฒนาการ เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ปลัดประจำตำบล ครู และข้าราชการในตำแหน่งอื่น ๆ
3. ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ที่ประชาชนในท้องถิ่นให้ความเคารพนับถือ มีความเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ คือ ประชากรในท้องถิ่นยอมรับ และรับรู้กันทั่วท้องถิ่น เช่น พระภิกษุ ผู้อาวุโส ข้าราชการบำนาญ ผู้มีคุณธรรม ผู้นำเกษตรกร ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน ผู้นำเยาวชน อาสาสมัครสาธารณสุข รวมทั้งผู้มีความรู้ความสามารถในด้านอาชีพต่าง ๆ

ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มเป็นกลุ่มละ 10 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 30 คน การที่กำหนดจำนวนเท่านี้ น่าจะเป็นจำนวนที่ให้ความคิดเห็นได้เพียงพอกับข้อมูลที่ต้องการ เพราะผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีความเข้าใจกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก
 2. ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ขอคำแนะนำจากวิทยากร ผู้มีความรู้ในงาน การศึกษานอกโรงเรียนและมีความรู้ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างดี ได้แก่ ผู้อำนวยการ และเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และอาจารย์ผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียนและการพัฒนาชุมชนในสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา โดยให้วิทยากรดังกล่าวแนะนำผู้นำท้องถิ่นทั้ง 3 กลุ่ม ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัด โดยไม่จำกัดว่าอยู่ในอำเภอใดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ผู้วิจัยได้นำรายชื่อของผู้ถูกเสนอชื่อมาจัดทำบัญชีรายชื่อแล้วทำการคัดเลือกให้ได้จำนวนกลุ่มละ 10 คน ตามต้องการ โดยเลือกผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นซึ่งสามารถเดินทางไปเก็บข้อมูลได้สะดวก จากวิธีการดังกล่าว ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ดังแสดงในตาราง 1 ต่อไปนี้

ตาราง 1 ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสัมภาษณ์

ประเภทของผู้นำ/ตำแหน่ง/อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
1. ผู้นำที่เป็นทางการ		
1) กำนัน	6	20.00
2) ผู้ใหญ่บ้าน	2	6.66
3) แพทย์ประจำตำบล	1	3.33
4) กรรมการหมู่บ้าน	1	3.33
รวมผู้นำที่เป็นทางการ	10	33.33
2. ผู้นำจากองค์กรของรัฐ		
1) ครู	3	10.00
2) นักวิชาการ	2	6.66
3) ปลัด อบต.	2	6.66
4) เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน	1	3.33
5) เจ้าพนักงานการเกษตร	1	3.33
6) ทหาร	1	3.33
รวมผู้นำจากองค์กรของรัฐ	10	33.33

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเภทของผู้นำ/ตำแหน่ง/อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
3. ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ		
1) ชำราชการบ้านนาญ	3	10.00
2) อาสาสมัครสาธารณสุข	2	6.66
3) พระภิกษุ	2	6.66
4) สมาชิกกลุ่มสตรี	2	6.66
5) สมาชิกกลุ่มเกษตรกร	1	3.33
รวมผู้นำที่ไม่เป็นทางการ	10	33.33
รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	30	100.00

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวทางจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดปลายเปิด ประกอบด้วย ข้อคำถาม 10 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น
2. ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน

3. เนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ
4. การให้บริการข่าวสารข้อมูล
5. การจัดการศึกษาสายสามัญ
6. นโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท
7. การให้บริการความรู้ทักษะอาชีพ
8. การติดตามและประเมินผล
9. วิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่
10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท

คำถามทั้ง 10 ประเด็นข้างต้น ใช้เป็นแนวในการสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลจริงอาจมีการอธิบาย ขยายความ ยกตัวอย่างประกอบตามความเหมาะสม ภายใต้ข้อความแต่ละข้อ จะเว้นบรรทัดว่างไว้ประมาณ 10 บรรทัด เพื่อผู้วิจัยใช้จดบันทึกคำสัมภาษณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเดินทางไปสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นตามรายชื่อที่เลือกไว้ ใช้เวลาเก็บข้อมูลในเดือนสิงหาคม ถึงเดือนตุลาคม 2540 โดยทำการสัมภาษณ์ไปทีละอำเภอ เริ่มต้นที่อำเภอมหาสาร แล้วต่อไปอำเภอนครหลวง อำเภอท่าเรือ อำเภอบางปะหัน อำเภอภาชี อำเภออุทัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา และอำเภอเสนา รวมทั้งสิ้น 8 อำเภอ ใช้เวลาสัมภาษณ์คนละ 45 - 90 นาที โดยเฉลี่ยประมาณ 60 นาที

ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากผู้ให้สัมภาษณ์ และจากประชาชนในท้องถิ่น การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ใช้เวลากลางวัน ในวันปกติ และวันเสาร์-อาทิตย์ แต่มีบางรายต้องนัดเวลาสัมภาษณ์ในช่วงเช้าตั้งแต่เวลา 06.00 น. หรือหลังจาก 18.00 น. ซึ่งเป็นเวลาว่างจากภารกิจการทำงานแล้วก็มี

สำหรับในการสัมภาษณ์นั้น จะใช้การสนทนาสอบถามตามประเด็นที่เตรียมไว้ เพื่อนำให้คำสัมภาษณ์ต้องตกหล่นไป ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกเสียงระหว่างสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแต่ละคน แล้วนำมาถอดเป็นข้อความลงในกระดาษเพื่อใช้ในขั้นวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการดังนี้

1. ถอดเทปคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนเขียนลงในกระดาษแต่ละประเด็นคำถาม โดยจำแนกความคิดเห็นออกจากกัน เรียงลำดับไปจนครบทุกข้อคำถาม
2. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ทีละประเด็น ดังนี้
 - 2.1 จำแนกความคิดเห็นออกตามเนื้อหา (Content Analysis) เนื้อหาเดียวกันรวมไว้ด้วยกัน ส่วนเนื้อหาที่ต่างออกไปแยกไว้ต่างหาก
 - 2.2 ทำการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ของความคิดเห็นในแต่ละเนื้อหา
 - 2.3 คำนวณค่าร้อยละ (Percentage) ของความถี่แต่ละข้อ โดยถือจำนวนคำตอบทั้งหมดเป็นจำนวนเต็ม 100%
 - 2.4 เรียงลำดับความคิดเห็นออกตามความถี่ (Ranking) จากมากไปน้อย แล้วนำเสนอในรูปตารางต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้นำเสนอเป็น 10 ตอนตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น
2. ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน
3. เนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ
4. การให้บริการข่าวสารข้อมูล
5. การจัดการศึกษาสายสามัญ
6. นโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท
7. การให้บริการความรู้ทักษะอาชีพ
8. การติดตามและประเมินผล
9. วิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท

ปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น

จากประเด็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นจำแนกเป็น 15 ข้อ เรียงตามลำดับความถี่ของการตอบ ดังรายละเอียดในตาราง 2 ต่อไปนี้

ตาราง 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
1. บริการทางการศึกษาจัดได้ไม่ทั่วถึง	11	5.94
2. ขาดบุคลากรที่เป็นผู้นำด้านการศึกษาอย่างจริงจัง	10	14.49
3. ขาดผู้นำในการส่งเสริมอาชีพในชุมชนอย่างจริงจัง	8	11.59
4. ขาดการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ	7	10.14
5. ขาดการจัดการศึกษาระดับสูงในชุมชน	6	8.70
6. ขาดแคลนทรัพยากรในการประกอบอาชีพเสริม	4	5.80
7. การให้ความรู้พื้นฐานแก่ประชาชนไม่มีความต่อเนื่อง	4	5.80
8. ประชาชนขาดปัจจัยพื้นฐานสำหรับการศึกษา	3	4.35
9. การให้ความรู้ด้านการสาธารณสุขมีน้อย	3	4.35
10. ยังมีผู้ไม่รู้หนังสือที่ตกสำรวจอยู่	2	2.90
11. ผู้นำท้องถิ่นไม่ได้รับการส่งเสริมทางการศึกษา อย่างต่อเนื่อง	2	2.90
12. ขาดการรณรงค์เรื่องการอ่านภาษาไทยที่ชัดเจน	2	2.90
13. ขาดการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักหน้าที่ของตนเอง ในระบอบประชาธิปไตย	2	2.90
14. ความเป็นเอกภาพของประชากรในหมู่บ้านมีน้อย	1	1.45
15. การฝึกอบรมจัดไม่ต่อเนื่อง	1	1.45
รวม	69	100.00

จากตาราง 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น มีทั้งหมด 69 คำตอบ แยกเป็น 15 ประเด็นปัญหา เรียงตามลำดับความถี่ดังนี้

1. บริการทางการศึกษาจัดได้ไม่ทั่วถึง มีความถี่ในการตอบเท่ากับ 11 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ การจัดการศึกษาของ กศน. ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในจังหวัดของเรา ส่วนมากจัดเฉพาะในแหล่งชุมชน เช่น ในตัวจังหวัด และในอำเภอต่าง ๆ ส่วนในตำบล ยังไม่ได้รับบริการทางการศึกษาเท่าที่ควร" นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างยังให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า "ถ้าจัดบริการทางการศึกษาให้ทั่วถึงทุกตำบลจะช่วยให้ประชาชนมีความรู้มากขึ้น และกว้างขวางขึ้น"

2. ขาดบุคลากรที่เป็นผู้นำด้านการศึกษาอย่างจริงจัง มีความถี่ในการตอบเท่ากับ 10 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "ถ้าเรามีบุคลากรที่เป็นผู้นำด้านการศึกษาอย่างจริงจัง ทุ่มเทเพื่อการศึกษาอย่างแท้จริง การศึกษาบ้านเราคงดีกว่านี้", "ผู้นำทางการศึกษามีน้อยมาก คนที่จะเสียสละตนเองเพื่อสังคมมีน้อยลง อาจเป็นเพราะสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ไม่เอื้ออำนวยให้คนเราเสียสละตนเองเพื่อส่วนรวมมากนัก เพราะผลตอบแทนไม่ได้มีราคาอะไร นอกจากความภาคภูมิใจเท่านั้น" และ "การศึกษาที่ดีจะช่วยให้ประชาชนสามารถปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมและมีความก้าวหน้ามากขึ้น"

3. ขาดผู้นำในการส่งเสริมอาชีพในชุมชนอย่างจริงจัง มีความถี่ในการตอบเท่ากับ 8 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "ในท้องถิ่นของเรายังขาดผู้นำที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาอาชีพอย่างจริงจัง บางคนอ้างว่าไม่มีเวลา หรือติดธุระ เป็นต้น" และ "บางครั้งเรื่องเงินทุนก็ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะการที่จะเป็นผู้นำก็ต้องมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีด้วย แต่ในปัจจุบันนี้สภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป คนเราก็เริ่มเห็นแก่ตนเอง เห็นแก่ครอบครัวกันมากขึ้น จะหาผู้นำที่เสียสละและช่วยสนับสนุนส่งเสริมอาชีพนั้น ก็คงเป็นไปไม่ได้ยาก เพราะทุกอย่างดูเหมือนว่าจะต้องใช้เงินทุนทั้งสิ้น" กลุ่มตัวอย่างอีกรายหนึ่งให้ความเห็นว่า "ถ้าสภาพเศรษฐกิจของชุมชนดี และมีผู้นำที่ดี การประกอบอาชีพก็น่าจะดีตามไปด้วย และในทางตรงข้าม ถ้าสภาพเศรษฐกิจของชุมชนไม่ดีประกอบกับภาวะการขาดผู้นำที่ดี การส่งเสริมอาชีพก็คงจะไม่ได้ผลอะไรมากนัก"

4. ขาดการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ มีความถี่ในการตอบเท่ากับ 7 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "การพัฒนาบุคลากรเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าในชุมชนที่มี

การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้บุคลากรในชุมชนนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และช่วยพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้เป็นอย่างดี", "ถ้าชุมชนได้มีการอบรมบ่อย ๆ จัดสัมมนาอยู่เป็นประจำ ชุมชนนั้นจะได้รับการพัฒนาตามไปด้วย เพราะบุคลากรซึ่งได้รับการพัฒนาเหล่านั้น จะเป็นคนที่ช่วยงานการพัฒนาท้องถิ่นในอนาคตต่อไป" และ "ถ้าคนเรามีการศึกษาที่ดีแล้วสิ่งอื่น ๆ ก็จะได้ตามไปด้วย"

5. ขาดการจัดการศึกษาระดับสูงในชุมชน มีความถนัดในการตอบเท่ากับ 6 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องนี้ได้แก่ "ถ้า กศน. จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือมัธยมศึกษา ตอนปลายให้กับชุมชนได้ จะช่วยให้การพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น เพราะคนที่อยู่ในชุมชนมีโอกาสได้ศึกษาในระดับที่สูงขึ้น โดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทาง และเสียเงินทองมากนัก"

6. ขาดแคลนทรัพยากรในการประกอบอาชีพเสริม มีความถนัดในการตอบเท่ากับ 4 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "ปัจจุบันนี้ คนในท้องถิ่นออกไปทำงานนอก บ้านตามโรงงานและบริษัทต่าง ๆ กันมากขึ้น ไม่ค่อยมีใครสนใจที่จะสร้างหรือทำอะไรในท้องถิ่น ของตน รวมไปถึงการสร้างทรัพยากรเพื่อการประกอบอาชีพเสริมด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่ในแต่ละท้องถิ่นในปัจจุบัน ถ้าแม้ว่าอยากจะทำอะไรเพื่อเป็นอาชีพเสริม ก็ต้องไปหาทรัพยากรจากต่างท้องถิ่น ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเกิดขึ้น เช่น การทำเหมืองจากवानหางจระเข้ ก็ต้องไปหาซื้อจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งในท้องถิ่นของตนเองไม่มี และทำให้เป็นเรื่องยุ่งยาก จนต้องเลิกลัม กิจการไปก็มี", "การสร้างทรัพยากรในท้องถิ่นมีน้อยลง คนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจ เพราะ เห็นว่ามีประโยชน์แก่ตนเองน้อย ทำไปก็ไม่ได้อะไรมากนัก" บางคนอ้างว่า "เสียเวลา"

7. การให้ความรู้พื้นฐานแก่ประชาชนไม่มีความต่อเนื่อง มีความถนัดในการตอบเท่ากับ 4 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "กศน. ควรส่งเสริมการให้ความรู้พื้นฐาน แก่ประชาชนในทุกพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพราะบางพื้นที่มีคนย้ายเข้า ย้ายออกกันบ่อย ๆ การที่จะให้ ความรู้พื้นฐานสมบูรณ์ควรกระทำอย่างต่อเนื่อง จึงจะได้ผลดี" และ "ถ้าประชาชนในทุกชุมชนมี พื้นฐานทางการศึกษาที่เป็นมาตรฐานเดียวกันแล้ว จะช่วยให้การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ง่ายและสะดวก ขึ้นด้วย"

8. ประชาชนขาดปัจจัยพื้นฐานสำหรับการศึกษามีความถี่ในการตอบเท่ากับ 3 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีเงินสำหรับการซื้ออุปกรณ์ทางการศึกษา ไม่มีเงินลงทะเบียนเรียน ทำให้ไม่สามารถไปเรียนได้ ซึ่งเรื่องนี้ทาง กศน. น่าจะมีการพิจารณาให้สำหรับผู้ที่ยากจนจริง ๆ ได้เรียนโดยไม่เสียค่าธรรมเนียม จะเป็นการช่วยเหลือที่ตรงกับจุดประสงค์ของ กศน. มากขึ้นด้วย" และ "ความยากจนทำให้ต้องเอาเวลาไปทำงานเสียเป็นส่วนใหญ่จึงไม่มีเวลาเรียน"

9. การให้ความรู้ด้านการสาธารณสุขมีน้อย มีความถี่ในการตอบเท่ากับ 3 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "เรื่องชีวิตความเป็นอยู่ในแต่ละวันเกี่ยวกับด้านสาธารณสุขควรมีการส่งเสริมและให้ความรู้ให้มากขึ้น เพราะในสภาพปัจจุบันมีโรคภัยเกิดขึ้นมากมาย ชาวบ้านที่อยู่ไกล ๆ จากชุมชนอาจไม่ได้รับรู้ข่าวสาร ดังนั้น ถ้า กศน. เข้าไปให้ความรู้อยู่เสมอจะช่วยทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านปลอดภัยขึ้น" และ "ปัจจุบันนี้ชาวบ้านควรได้รับข่าวสารและความรู้ด้านการสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข"

10. ยังมีผู้ไม่รู้หนังสือที่ตกสำรวจอยู่ มีความถี่ในการตอบเท่ากับ 2 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "ในหมู่บ้านนี้ยังมีคนที่อ่านหนังสือไม่ออกอยู่บ้าง ถ้า กศน. ได้มาสำรวจคนที่อ่านหนังสือไม่ออกอย่างต่อเนื่องจะพบว่า ยังมีอยู่ และเขาเหล่านั้นจะได้รับการช่วยเหลือจากทาง กศน. อย่างทันที่ และสามารถหางานทำได้ในอนาคต" และ "กศน. ควรสำรวจผู้ที่ไม่รู้หนังสือให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ให้มากที่สุดเพื่อหาทางช่วยเหลือแก้ไขต่อไป และชาวบ้านจะได้เห็นถึงความสำคัญของ กศน. มากขึ้นด้วย"

11. ผู้นำท้องถิ่นไม่ได้รับการส่งเสริมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีความถี่เท่ากับ 2 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "ถ้า กศน. จัดการศึกษาให้กับผู้นำท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องโดยไม่เสียเงินลงทะเบียน จะมีผู้นำท้องถิ่นไปเข้าเรียนมาก และช่วยพัฒนาท้องถิ่นได้มากขึ้น" และ "ถ้า กศน. มีการประชาสัมพันธ์ชักชวนผู้นำท้องถิ่นให้ไปเรียนมากขึ้น จะช่วยให้มีผู้นำไปเรียนต่อ ในระดับที่สูงขึ้นมากกว่าปัจจุบัน ซึ่งส่วนมากอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเท่านั้น ซึ่งความรู้ในระดับนี้ก็ไม่สามารถทำอะไรได้มากนักในปัจจุบันนี้"

12. ขาดการรณรงค์เรื่องการอ่านภาษาไทยที่ชัดเจน มีความถี่เท่ากับ 2 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "ปัจจุบันนี้การรณรงค์เรื่องการอ่านภาษาไทยมีน้อยลง

แม้แต่ครูผู้สอนบางคนยังพูดภาษาไทยไม่ชัดเจน ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีสำหรับนักศึกษาด้วย" และ "ควรมีการรณรงค์ด้วยการพูดหรือทำป้ายประกาศอยู่เป็นประจำ จะช่วยให้การอ่านภาษาไทยของคนไทยถูกต้องยิ่งขึ้น"

13. ขาดการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักหน้าที่ของตนเองในระบอบประชาธิปไตย มีความถี่เท่ากับ 2 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "จากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในด้านการเมืองการปกครอง และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ามีความเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น ขาดความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคมประเทศชาติกันมากขึ้น ทั้งนี้ ถ้า กศน. ช่วยส่งเสริมหรือรณรงค์เรื่องการรู้จักหน้าที่ของตนเองในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง จะเป็นการช่วยปลูกฝังให้เยาวชนและคนไทยทุกคน ประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้องในระบอบประชาธิปไตย และบ้านเมืองคงไม่วุ่นวายอย่างทุกวันนี้"

14. ความเป็นเอกภาพของประชากรในหมู่บ้านมีน้อย มีความถี่ในการตอบเท่ากับ 1 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "ชาวบ้านในหมู่บ้านยังไม่รู้จักความปรองดองสามัคคีกันเท่าที่ควร อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันยังขาดความเห็นอกเห็นใจกัน มีแต่ความเห็นแก่ตัว การพัฒนาหมู่บ้านก็เป็นไปได้ยาก ดังนั้น การพัฒนาความเป็นเอกภาพของชนในหมู่บ้านจึงเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ควรคำนึงถึงและช่วยแก้ไขให้แก่สังคมได้ และชาวบ้านก็จะให้ความสำคัญของ กศน. มากขึ้นด้วย"

15. การฝึกอบรมจัดไม่ต่อเนื่อง มีความถี่ในการตอบเท่ากับ 1 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ "การจัดอบรม หรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของ กศน. ไม่ค่อยต่อเนื่องกัน บางครั้งจัดให้แล้วก็ไม่ได้จัดอีก ทั้ง ๆ ที่กิจกรรมนั้นน่าสนใจ มีคนสนใจ แต่ไม่จัดให้ความรู้สึกของชาวบ้าน ก็จะไม่สนใจและไม่อยากร่วมกิจกรรมอีก เช่น การทำขนม มีบางคนสนใจอยากจะทำมาจัดบ่อย ๆ แต่ไม่จัดให้ ชาวบ้านก็เริ่มไม่สนใจ และหาความรู้เองในที่อื่น ๆ ต่อไป"

ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน

จากประเด็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเป็น 8 ประเด็น คือ ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ ปัญหาจาก

ประชาชน ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตร ปัญหาการประชาสัมพันธ์ ปัญหาเกี่ยวกับสื่อและอุปกรณ์
 ปัญหาด้านสถานที่ ปัญหาด้านงบประมาณ และปัญหาเกี่ยวกับเวลาเรียน รายละเอียดใน
 การตอบแสดงในตาราง 3 ต่อไปนี้

ตาราง 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
1. ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่	25	22.78
1) ไม่เพียงพอ	10	9.10
2) ขาดประสบการณ์	5	4.55
3) มีวุฒิไม่ตรงกับงานในหน้าที่	4	3.63
4) ไม่มีมนุษยสัมพันธ์	2	1.82
5) ไม่กระตือรือร้นในการทำงาน	2	1.82
6) ขาดความสามัคคี	1	0.91
7) ละเลยกฎระเบียบ	1	0.91
2. ปัญหาจากประชาชน	21	19.09
1) ไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่	12	10.91
2) ขาดความสนใจในกิจกรรมที่จัดให้	5	4.55
3) ไม่กระตือรือร้นในการให้ความรู้	2	1.82
4) ส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ	2	1.82
3. ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตร	18	16.36
1) กว้างมากเกินไป	10	9.10
2) มีเนื้อหามากเกินไป	5	4.55
3) มีกิจกรรมให้นักศึกษาต้องปฏิบัติมาก	3	2.73

ตาราง 3 (ต่อ)

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
4. ปัญหาการประชาสัมพันธ์	13	11.82
1) ไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่	8	7.27
2) ไม่ดึงดูดความสนใจ	3	2.73
3) ไม่ให้ความชัดเจนแก่ประชาชน	2	1.82
5. ปัญหาเกี่ยวกับสื่อและอุปกรณ์	13	11.82
4) ไม่เพียงพอ	7	6.36
5) ไม่เหมาะสมกับนักศึกษาที่เป็นผู้ใหญ่	3	2.73
6) สื่อและอุปกรณ์ไม่ทันสมัย	3	2.73
6. ปัญหาด้านสถานที่	7	6.36
1) คับแคบไม่เหมาะสม	3	2.73
2) บรรยากาศไม่ดี	2	1.82
3) ทางไกลชุมชน	2	1.82
7. ปัญหาด้านงบประมาณ	6	5.45
1) ไม่เพียงพอ	4	3.34
2) ใช้งบประมาณไม่ตรงตามจุดประสงค์	2	1.82
8. ปัญหาเกี่ยวกับเวลาเรียน	4	3.34
1) น้อยเกินไป	2	1.82
2) ไม่เหมาะสมกับความต้องการของชาวบ้าน	1	0.91
3) ควรจัดให้มีเวลาเรียนมากกว่า 1 วัน	1	0.91
รวม	110	100.00

จากตาราง 3 เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน แยกได้เป็น 8 ปัญหา ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ที่มีความถนัดในการตอบ คิดเป็นร้อยละ 22.73 ปัญหาจากประชาชน ร้อยละ 19.09 ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตร ร้อยละ 16.36 ปัญหาการประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 11.82 ปัญหาเกี่ยวกับสื่อและอุปกรณ์ ร้อยละ 11.82 เท่ากัน ปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ ร้อยละ 6.36 ปัญหาด้านงบประมาณ ร้อยละ 5.45 และปัญหา เกี่ยวกับเวลาเรียน ร้อยละ 3.34

รายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาแต่ละประเด็นข้างต้น มีดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ แยกเป็น 7 ประเด็นดังนี้

1) เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่า "ในแต่ละท้องถิ่นมีหลายหมู่บ้าน หากเจ้าหน้าที่มีน้อย การดำเนินการต่าง ๆ ย่อมไม่ได้ผลหรือได้ผลเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น เนื่องจากการจัดกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง" และ "เจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอมีเพียง 2 - 3 คน แต่ต้องทำงานทั้งอำเภอ ซึ่งแต่ละอำเภอก็มีหลายตำบล จะให้ทั่วถึงก็คงจะเป็นไปได้ยาก นอกจากเราจะต้องช่วยตัวเอง เข้าไปหาเขาเอง"

2) เจ้าหน้าที่ขาดประสบการณ์ในการทำงาน ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ "ครูอาสาสมัคร ซึ่งเข้ามาปฏิบัติงานหมู่บ้านมาก เข้าถึงพื้นที่มากที่สุด แต่มักจะขาดประสบการณ์ในการทำงาน เพราะเพิ่งเข้ามาใหม่ อยู่ได้ระยะหนึ่งก็ลาออกไปทำงานอื่น จะเป็นแบบนี้ตลอด ทำำทำงานต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างไม่เรียบร้อย หากมีการจัดเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์นาน ๆ จะช่วยำทำงานของกศน. ดำเนินไปอย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพมากกว่านี้แน่นอน"

3) เจ้าหน้าที่มีวุฒิไม่ตรงกับงานในหน้าที่ กลุ่มตัวอย่างำให้ความเห็นว่า "ควรจัดหาเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้เป็นอย่างดี เพราะจะสามารถช่วยำให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม รวมทั้งการคัดเลือกบุคลากรในการทำงานควรคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ด้วย" กลุ่มตัวอย่างอีกท่านหนึ่ง ำให้ความเห็นว่า "เจ้าหน้าที่บางคนไม่มีความรู้ในวิชาที่จะสอน ทำำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจมากยิ่งขึ้น เวลาเรียนก็น้อยเรียนไปก็ไม่รู้เรื่องเพราะผู้สอนไม่มีความรู้ในวิชานั้น ๆ ซึ่งพบเห็นอยู่เป็นประจำ ผู้เรียนก็เดือดร้อน เพราะตัวเองก็ไม่มีเวลาอยู่แล้ว ผลสุดท้าย การเรียนก็ล้มเหลว แต่ผู้สอนได้เงิน ผู้เรียนต้องเสียเงินลงทะเบียน เพื่อำให้ผ่าน และได้ไปประกาศไปสมัครงาน"

4) เจ้าหน้าที่ที่ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า การที่เจ้าหน้าที่ไม่มีมนุษยสัมพันธ์นั้น "ทำให้ประชาชนไม่อยากเข้าไปสัมผัสด้วย เพราะเจ้าหน้าที่ไม่ทำตัวให้เป็นกันเองกับชาวบ้าน บางคนก็ถือตัว บางคนก็ดูเหมือนหยิ่ง ชาวบ้านก็เลยไม่สนใจ แต่ถ้าเจ้าหน้าที่มีมนุษยสัมพันธ์ ยิ้มแย้มแจ่มใส ก็จะทำให้ชาวบ้านเกิดความสนใจมากขึ้น"

5) เจ้าหน้าที่ไม่กระตือรือร้นในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "ยังมีเจ้าหน้าที่ที่ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน ทำแบบเช้าชามเย็นชาม หรือเฉื่อยเกินไป ไม่สนใจที่จะรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ วิทยาการใหม่ ๆ เพื่อมาช่วยปรับปรุงงานให้ดีขึ้น เช่น การอบรมคอมพิวเตอร์ ยังมีเจ้าหน้าที่อีกหลายคนที่ไม่สนใจ และไม่รับรู้ในเทคโนโลยีใหม่ ๆ"

6) ขาดความสามัคคีในหมู่เจ้าหน้าที่ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นว่า "มีเจ้าหน้าที่บางคนที่ยังขาดความสามัคคีอยู่บ้างและการที่จะช่วยทำงานต่าง ๆ ของ กศน. ดำเนินไปอย่างราบรื่นนั้น ความสามัคคีของเจ้าหน้าที่ก็เป็นสิ่งสำคัญ"

7) เจ้าหน้าที่ละเลยกฎระเบียบ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่า "มีเจ้าหน้าที่บางคนที่จะละเลยกฎระเบียบ ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ตั้งไว้ เช่น การคุมสอบที่ผู้คุมสอบไม่เคร่งครัดในกฎระเบียบของการสอบ ทำให้ผลการสอบไม่มีประสิทธิภาพ"

2. ปัญหาจากประชาชน ปัญหาการศึกษาออกโรงเรียนอันสืบเนื่องมาจากประชาชนตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างมีดังนี้

1) ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "ประชาชนส่วนมากจะทำงานในเวลาปกติ และถ้ามีการจัดกิจกรรมในวันเสาร์หรืออาทิตย์ ซึ่งเป็นวันหยุดก็มักอ้างว่าต้องการพักผ่อน" และ "บางคนก็อ้างว่า "ไม่มีเวลา"

2) ประชาชนขาดความสนใจในกิจกรรมที่ กศน. จัดให้ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่า "เป็นการจัดกิจกรรมที่ไม่มีประโยชน์สำหรับตนเอง" และ "ไม่น่ารายได้มาสู่ตนเองและครอบครัว" จึงไม่สนใจกิจกรรมที่จัดให้

3) ประชาชนไม่กระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "บางคนต้งงาน แต่ไม่มีความกระตือรือร้นที่จะหางานอื่นทำเพื่อใช้เวลาที่ว่างอยู่ให้เกิดประโยชน์" และ "บางคนได้แต่เที่ยวเตร่ หรือมกมุ่นอยู่ในอบายมุข"

4) ประชาชนส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "ขณะนี้ในหมู่บ้านจะมีแต่คนแก่ ๆ เท่านั้นที่อยู่เฝ้าบ้าน เด็ก ๆ ก็ไปโรงเรียนกันหมด ผู้ใหญ่ก็ไปทำงานทุกคน จะเหลืออยู่ก็คนแก่ ๆ จัดกิจกรรมมาก็ไม่ประสบความสำเร็จ และหาคนมาร่วมกิจกรรมได้น้อยมาก"

3. ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) หลักสูตรกว้างมากเกินไป กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "หลักสูตรของ กศน. ดูกว้างเกินไป มีหลากหลายวิชาเหลือเกิน และควรจัดให้กระชับกว่านี้"

2) มีเนื้อหามากเกินไป กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "เนื้อหาวิชาที่ กศน. จัดนั้นมีมากแต่เวลาเรียนมีน้อย ทำให้ผู้เรียนไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหาสาระที่ตนเองเรียนมากเท่าที่ควร อาจทำให้ผลการเรียนไม่ดี หรืออาจไม่ผ่าน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเสียเวลา และเสียเงินทองรวมทั้งขาดกำลังใจในการเรียน" และบางคนให้ความเห็นว่า "เนื้อหาวิชาที่เรียนมีมากมายหลากหลายวิชา มาก แต่เวลาเรียนน้อยมาก เพียงสัปดาห์ละ 1 วันเท่านั้น เรียนไปเหมือนไม่ได้อะไรเลย เร่งรีบทั้งผู้สอน ทั้งผู้เรียน เพื่อจะให้จบในแต่ละวิชา แล้วก็สอนโดยผู้เรียนก็ไม่แน่ใจว่าจะสอบได้หรือเปล่า หากจัดให้มีเวลาเรียนมากกว่านี้ การเรียนคงจะมีประสิทธิภาพมากกว่านี้แน่นอน และคงกล่าวที่ว่าเรียนกศน. ไม่มีประสิทธิภาพ ก็คงจะหมดไปนั่นที่สุดด้วย"

3) มีกิจกรรมให้นักศึกษาต้องปฏิบัติมาก กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "หลักสูตรของ กศน. มีกิจกรรมให้นักศึกษาต้องทำหลายอย่าง ทั้งเรียนทั้งบำเพ็ญประโยชน์ ออกค่าย ทัศนศึกษา ทำให้นักศึกษาไม่มีเวลาพักผ่อนและเกิดความเบื่อหน่ายก็มี"

4. ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ แยกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "เจ้าหน้าที่ของ กศน. มีการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงทุกตำบล บางครั้งก็มาเป็นบางตำบล แม้ว่าจะอยู่ในพื้นที่ใกล้ ๆ กันก็ตาม ทำให้ตำบลที่ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์ไม่รู้เรื่องอะไรเกี่ยวกับกศน. นอกจากจะผ่านมาเห็นป้ายประกาศประชาสัมพันธ์ของอีกตำบลหนึ่งเท่านั้น"

2) การประชาสัมพันธ์ไม่ดึงดูดความสนใจ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "การประชาสัมพันธ์ของ กศน. ไม่ชวนให้สนใจเลย บางทีก็นำเอากระดามาแปะทิ้งไว้ที่สภาพแวดล้อม ไม่บอกกล่าวอะไร" บางคนกล่าวว่า "ป้ายบางป้ายก็มีต้นไม้ปกคลุมจนมองไม่เห็นว่าเป็นป้ายอะไร หรือมีอะไรอยู่ที่ป้ายนั้นบ้าง ซึ่งเจ้าหน้าที่ควรจะดูแลกันบ้าง"

3) การประชาสัมพันธ์ไม่ให้ความชัดเจนแก่ประชาชน กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "ไม่เข้าใจงานของ กศน. ไม่รู้ว่าการเรียนการสอนนอกโรงเรียนเป็นอย่างไร มีประโยชน์อย่างไรบ้าง ถ้ามีการอธิบายให้เข้าใจมากกว่านี้ ชาวบ้านอาจจะให้ความสนใจมากกว่าที่เป็นอยู่นี้ก็ว่าได้"

5. ปัญหาเกี่ยวกับสื่อและอุปกรณ์ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) สื่อและอุปกรณ์ไม่เพียงพอ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "ควรปรับปรุงเรื่องสื่ออุปกรณ์ให้เพียงพอกับนักศึกษา เช่น ตำราเรียน แบบเรียน คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ดีด จักรเย็บผ้า ต่าง ๆ เหล่านี้ ต้องมีให้เพียงพอกับนักศึกษาเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการเรียน"

2) สื่อและอุปกรณ์ไม่เหมาะสมกับนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่โต๊ะ เก้าอี้ ควรปรับปรุงให้เหมาะสม ไม่เช่นนั้นเอาโต๊ะ เก้าอี้ ของนักเรียนตัวเล็ก ๆ มาให้ผู้ใหญ่ตัวโต ๆ นั่งเรียนกัน มันไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง"

3) สื่อและอุปกรณ์ไม่ทันสมัย กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "การใช้สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ควรให้ทันสมัยไม่ใช่มีแต่หนังสือเก่า ๆ เท่านั้น ควรจะมีสไลด์ หรือวีดีโอ หรือสื่ออื่น ๆ ที่ดึงดูดใจ และทำให้บรรยากาศในการเรียนดีขึ้นด้วย"

6. ปัญหาด้านสถานที่ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1) สถานที่คับแคบ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "สถานที่เรียนสำหรับผู้ใหญ่ควรจัดให้เหมาะสมตั้งแต่เรื่องของห้องเรียน ไม่ใช่เป็นห้องเรียนเล็ก ๆ แคบ ๆ ซึ่งมันไม่เหมาะสมอย่างยิ่งกับผู้ใหญ่" และ "ผู้ใหญ่ว่างแล้ว สถานที่ที่ใช้ควรทำให้เกิดความรู้สึกโล่ง สบาย และอยากเรียน"

2) บรรยากาศไม่ดี กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "เรื่องของความสะอาดทั้งภายในอาคารเรียน และภายนอก ควรจัดให้มีบรรยากาศที่เหมาะสมแก่การเรียน ไม่ควรให้อยู่ในสภาพที่สกปรกจนเกินไป" และ "ควรมีคนทำความสะอาดประจำเพื่อให้ผู้เรียนเรียนได้อย่างสบายใจ"

3) สถานที่เรียนห่างไกลชุมชน กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "ถ้าจัดสถานที่เรียนที่ไม่ห่างไกลจากชุมชนหรือหมู่บ้านมากนัก จะทำให้มีคนสนใจจะไปเรียนกันมากกว่านี้" บางคนกล่าวว่า "ถ้าจัดในหมู่บ้าน ใกล้ ๆ แหล่งชุมชนจะมีคนสนใจมากขึ้น"

7. ปัญหาด้านงบประมาณ แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) งบประมาณไม่เพียงพอ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "ควรจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมและเพียงพอตามความจำเป็นและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ" และ "บางท้องถิ่นยังไม่มีอุปกรณ์กีฬา ก็ควรจัดให้ก่อน ไม่เช่นนั้นไปจัดสรรให้กับท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว ดูแล้วไม่ยุติธรรมกับประชาชน"

2) ใช้งบประมาณไม่ตรงตามจุดประสงค์ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "เคยมีงบประมาณที่จ่ายเป็นค่าหนังสือพิมพ์ จำนวน 2 ฉบับ สำหรับที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน แต่ต่อมาก็ผู้จำหน่ายซื้อเพิ่มให้อีก 2 ฉบับ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ปรากฏว่าในระยะเวลาต่อมา งบประมาณที่เคยซื้อให้ 2 ฉบับนั้น ถูกนำไปทำประโยชน์ในทางอื่น โดยที่ชาวบ้านไม่ทราบสาเหตุอะไรเลย" และการใช้งบประมาณควรให้ตรงตามจุดประสงค์มากกว่านี้ และควรชี้แจงสาเหตุของการตัดงบประมาณหรือเปลี่ยนแปลงอะไรในท้องถิ่น ควรแจ้งให้ประชาชนทราบตามความเป็นจริงด้วย"

8. ปัญหาเกี่ยวกับเวลาเรียน แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1) เวลาเรียนน้อยเกินไป กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "เนื้อหาวิชาที่ต้องเรียนมีมาก แต่มีเวลาเรียนน้อยมาก ทำให้ไม่เข้าใจเนื้อหาที่ตัวเองเรียนเท่าที่ควร" และ "กิจกรรมของกศน. มีหลากหลาย แต่ผู้เรียนไม่มีเวลาจะปฏิบัติได้มากนักในแต่ละสัปดาห์ เพราะมีเวลาน้อย"

2) เวลาเรียนไม่เหมาะสมกับความต้องการของชาวบ้าน กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "ควรปรับปรุงเรื่องเวลาเรียน ให้เหมาะสมกับชาวบ้านในท้องถิ่น เช่น จัดการเรียนการสอนในเวลาเย็น ซึ่งชาวบ้านหมดภารกิจจากการปฏิบัติงานของตนแล้ว" อีกท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า "ชาวบ้านก็ต้องมีงานทำของตนอยู่แล้ว โดยเฉพาะวัยรุ่นและวัยทำงาน ทุกคนต้องไปทำงานนอกบ้านกันทั้งนั้น ถ้าการจัดกิจกรรมอะไรต่าง ๆ ก็ตาม จัดได้ในเวลาเย็น ๆ ในหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่ง คิดว่าจะได้รับความนิยมมากกว่านี้"

3) เวลาเรียนควรมีให้มากกว่า 1 วัน กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "การเรียน
 กศน. ถ้าจะให้ได้ดีมากกว่านี้ เวลาเรียนต้องจัดให้มากขึ้นด้วย" และ "ถ้าเรียนเพียง 1 วัน
 กับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมซึ่งมีขนาดนี้ คงจะไม่ได้อะไรมากนัก ต้องให้เวลามากกว่านี้ จะทำให้
 ประสบความสำเร็จมากกว่านี้"

เนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ

จากประเด็นคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ
 กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นรวมทั้งสิ้น 137 คำตอบ แบ่งออกเป็น 6 ประเด็น ดังรายละเอียด
 ในตาราง 4 ต่อไปนี้

ตาราง 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
1. การส่งเสริมอาชีพในชุมชน	29	21.17
1) จักสาน	10	7.30
2) หัตถกรรม	8	5.84
3) งานฝีมือ	3	2.19
4) เสริมสวย	2	1.46
5) ตัดผม	2	1.46
6) ตัดเย็บเสื้อผ้า	2	1.46
7) ช่างยนต์	1	0.73
8) ช่างไฟฟ้า	1	0.73

ตาราง 4 (ต่อ)

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
2. สนับสนุนให้รักษาประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น	26	18.98
1) วันขึ้นปีใหม่	12	8.76
2) สงกรานต์	7	5.11
3) แห่เทียนพรรษา	5	3.65
4) ลอยกระทง	2	1.46
3. การจัดการศึกษาอบรมให้แก่ประชาชน	25	18.25
1) การเกษตร	11	8.03
2) การสาธารณสุข	6	4.38
3) กฎหมายชาวบ้าน	3	2.19
4) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	3	2.19
5) การป้องกันอัคคีภัย	2	1.46
4. การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	21	15.33
1) การประกอบอาชีพเสริม	12	8.76
2) เล่นกีฬา	5	3.65
3) การพัฒนาชุมชน	2	1.46
4) การเล่นดนตรีไทย	2	1.46
5. การให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์	20	14.60
1) สื่อสิ่งพิมพ์	9	6.57
2) ป้ายประกาศ	4	2.92
3) วิทยุ	3	2.19
4) โทรทัศน์	3	2.19
5) จานดาวเทียม	1	0.73

ตาราง 4 (ต่อ)

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
6. การพัฒนาฝีมือแรงงาน	16	11.68
1) การแกะสลักบานประตูหน้าต่าง	5	3.65
2) การปั้นตุ๊กตา	4	2.92
3) การทำดอกไม้ประดิษฐ์	4	2.92
4) การทำบ้านทรงไทย	3	2.19
รวม	137	100.00

จากตาราง 4 กลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ รวมทั้งสิ้น 137 คำตอบ แยกเป็น 6 ประเด็น เรียงตามลำดับความถี่ ดังนี้คือ ความคิดเห็นเรื่องการส่งเสริมอาชีพในชุมชน มีร้อยละ 21.17 รองลงมาคือ การสนับสนุนให้รักษาประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีร้อยละ 18.98 การจัดการศึกษาอบรมแก่ประชาชน มีร้อยละ 18.25 การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีร้อยละ 15.33 การให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ มีร้อยละ 14.60 และการพัฒนาฝีมือแรงงาน ที่มีอยู่ในท้องถิ่น มีร้อยละ 11.68

รายละเอียดเกี่ยวกับความคิดเห็น ทั้ง 6 ประเด็นข้างต้น มีดังนี้

1. การส่งเสริมอาชีพในชุมชน กลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นว่า "ส่วนมากประชาชนจะมีอาชีพหลักอยู่แล้วคือเกษตรกรรม และรองลงมาคือหัตถกรรม ซึ่งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนของแต่ละอำเภอ ก็จัดส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยให้ความรู้เพิ่มเติม เพื่อเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพของ

ประชาชนอยู่เสมอ" ส่วนอาชีพเสริมในชุมชน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าควรได้รับการส่งเสริม ให้แก่ประชาชนท้องถิ่น ได้แก่ อาชีพจักสาน หัตถกรรม งานฝีมือ เสริมสวย ตัดผม ตัดเย็บ เสื้อผ้า ช่างยนต์ และช่างไฟฟ้า ตามลำดับ ในการจัดกิจกรรมนั้น กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "บางครั้งทางศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนก็ร่วมกับเกษตรอำเภอมาบรรยายและให้ความรู้ทาง การเกษตร การทำปุ๋ยต่าง ๆ การปลูกพืชหมุนเวียน การกำจัดศัตรูพืช และการคัดเลือกพืชพันธุ์ ใหม่ ๆ" และ "บางครั้งทางศูนย์มหาวิทยาลัยจากที่อื่นมาสอนให้ประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นรูปต่าง ๆ เช่น นำเศษกระดากมาพับเป็นตัวหงส์ หรือพันนกตัวเล็ก ๆ ใส่ขวดโหล ซึ่งสามารถนำไปจำหน่าย ได้อีกด้วย ซึ่งถ้าประชาชนได้รับการเอาใจใส่จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ชีวิต ความเป็นอยู่ก็จะดีขึ้นด้วย"

2. สนับสนุนให้รักษาประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นว่า "เนื่องจากประชาชนจัดงานประเพณีเหล่านี้เป็นประจำอยู่แล้ว ทางศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนให้การสนับสนุนโดยเป็นตัวหลักในการจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ร่วมกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีสำหรับประชาชนท้องถิ่นด้วย โดยทางศูนย์ฯ จะนำนักศึกษามาร่วมประเพณี แห่เทียนพรรษากับส่วนราชการและประชาชนเป็นประจำทุกปี" นอกจากนี้ "นักศึกษาของ กศน. ก็อยู่ในหมู่บ้าน เวลาจัดงานประเพณีอะไรก็ตาม ก็จะมาร่วมด้วยเสมอ" และกลุ่มตัวอย่างได้ระบุถึง ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่จัดเป็นประจำ และได้รับการสนับสนุนจากทางการ ได้แก่ วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ การแห่เทียนพรรษา และประเพณีลอยกระทง ตามลำดับ

3. การจัดการศึกษาอบรมให้แก่ประชาชน เนื้อหาและกิจกรรมที่ชาวบ้านต้องการมาก ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การให้ความรู้ทางการเกษตร การสาธารณสุข กฎหมาย ชาวบ้าน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการป้องกันอัคคีภัย กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ เรื่องนี้ว่า "ทางศูนย์ฯ จะร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สาธารณสุขอำเภอ เกษตรตำบล มาให้ความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัยทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ สตรีมีครรภ์ และคนชรา" นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกับศูนย์ กศน. มาให้ความรู้เรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การป้องกันอัคคีภัย การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเรื่องกฎหมายชาวบ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ประชาชนเป็นอย่างดี

4. การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ กลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่มักใช้เวลาว่างโดยการประกอบอาชีพเสริม เช่น การทำอาหาร ทำขนม ทำสบู่ ทำขนม และงานหัตถกรรมอื่น ๆ รองลงมา ได้แก่ การเล่นกีฬา กิจกรรมการพัฒนาชุมชน และการเล่นดนตรีไทย กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้เวลาว่างของประชาชนว่า "ส่วนมากเวลาว่าง ๆ ได้ก็วิ่งเล่นก็มักจะไปเล่นกีฬากัน เพราะทางศูนย์ฯ มอบอุปกรณ์กีฬาไว้ให้จำนวนหนึ่ง ส่วนเด็กบางคนก็มักจะไปรวมกลุ่มกันเล่นดนตรีไทย โดยมีผู้นำในท้องถิ่นเป็นผู้สนับสนุน" กลุ่มตัวอย่างอีกท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า "ผู้ใหญ่ก็มักจะทำอะไรไปในทางที่จะได้ประโยชน์ เช่น ทำขนม ทำอาหาร หรือแม้แต่การจักสาน ซึ่งถือว่าเป็นหัตถกรรมในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดรายได้แก่ตนเอง และครอบครัว"

5. การให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ กลุ่มตัวอย่างได้ระบุสื่อที่ใช้ในการรับข้อมูลข่าวสารตามลำดับดังนี้ คือ สื่อสิ่งพิมพ์ บัญประกาศ วิทยุ โทรทัศน์ และจานดาวเทียม โดยให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "สิ่งที่ประชาชนต้องการ ส่วนมากเป็นหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะมีตามบ้านหนังสือประจำหมู่บ้าน และบัญชีประกาศตามต่าง ๆ อันเป็นที่พบปะสังสรรค์กันตามชนบท" และยังให้ความเห็นอีกว่า "คนส่วนมากจะดูโทรทัศน์เฉพาะเวลามีละครเท่านั้น บางคนฟังวิทยุก็ฟังแต่เพลงเท่านั้น ไม่ค่อยสนใจข่าวสารอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมเท่าที่ควร ดังนั้น การรับข่าวสารข้อมูล ส่วนมากจะเป็นหนังสือพิมพ์ เพราะอ่านกันเป็นประจำ รวมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ด้วย เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร เป็นต้น ส่วนจานดาวเทียมนั้น คนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยรู้จัก และถ้าต้องเสียเงินในการใช้บริการ ก็จะไม่ค่อยมีคนสนใจนัก"

6. การพัฒนาฝีมือแรงงานที่มีอยู่ในท้องถิ่น ในบางพื้นที่ได้มีการประกอบอาชีพงานฝีมืออยู่แล้ว ทางกศน. ควรให้การส่งเสริมเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานให้ดีขึ้น เช่น การแกะสลักบานประตูหน้าต่าง และการทำบ้านทรงไทย ส่วนมากจะเป็นประชาชนในอำเภอบางปะหันและอำเภอบางบาล เนื่องจาก เพราะจะมีช่างซึ่งเป็นผู้มีฝีมือ และสอนงานฝีมือประเภทนี้ให้ รวมทั้งฝึกงานไปด้วย นอกจากนี้ก็มี การปั้นตุ๊กตา และการทำดอกไม้ประดิษฐ์ ซึ่งทำกันในห้องที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่ง กศน. ร่วมกับผู้มีฝีมือเหล่านี้ได้จัดอบรมให้กับผู้สนใจโดยทั่วไปอยู่เสมอ ๆ โดยมีผู้ให้ความเห็นว่า "ถ้าจัดอบรมบ่อย ๆ จะช่วยให้งานฝีมือเหล่านี้คงอยู่ต่อไป และเป็นรายได้ให้แก่ครอบครัวในยุคเศรษฐกิจเช่นนี้ได้เป็นอย่างดี"

การให้บริการข่าวสารข้อมูล

จากประเด็นคำถามเกี่ยวกับการให้บริการข่าวสารข้อมูล โดยผ่านทางกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเป็น 9 ประเด็น ได้แก่ กิจกรรมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน บ้ายประกาศ หอกระจายข่าว สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ จานดาวเทียม และหน่วยโสตทัศนศึกษา ดังรายละเอียดในตาราง 5 ต่อไปนี้

ตาราง 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการข่าวสารข้อมูลโดยผ่านกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
1. ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	30	16.22
1) ควรมีทุกหมู่บ้าน	21	11.35
2) ควรมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล	3	1.62
3) ควรจัดในแหล่งกลางของชุมชน	3	1.62
4) ควรจัดหาหนังสือที่เป็นประโยชน์มาให้แก่ประชาชน	3	1.62
2. ห้องสมุดประชาชน	28	15.14
1) ควรจัดให้มีทุกตำบล	18	9.73
2) ประชาชนสามารถเดินทางไปได้สะดวก	5	2.70
3) ควรจัดใกล้แหล่งชุมชน	3	1.62
4) ควรมีหนังสือที่เป็นประโยชน์อย่างเพียงพอ	2	1.08
3. บ้ายประกาศ	25	13.51
1) ควรดูแลรักษาความสะอาดเสมอ	10	5.41
2) จัดตกแต่งให้สวยงามดึงดูดความสนใจ	8	4.32
3) ให้ข่าวสารใหม่ ๆ อยู่เสมอ	7	3.78

ตาราง 5 (ต่อ)

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
4. หอกระจายข่าว	22	11.89
1) ควรมีทุกหมู่บ้าน	15	8.11
2) ควรให้บริการแก่ประชาชนทุกวัน	7	3.78
5. สื่อสิ่งพิมพ์	21	11.35
1) หนังสือพิมพ์ควรมีอย่างน้อย 2 ฉบับ	16	8.65
2) เอกสารต่าง ๆ ควรส่งให้ถึงประชาชนอย่างสม่ำเสมอ	5	2.70
6. โทรทัศน์	17	9.19
1) ควรแนะนำการชมรายการแก่ประชาชนตามวัยต่าง ๆ	13	7.03
2) ควรส่งเสริมการชมรายการที่มีประโยชน์และรู้จักใช้วิจารณญาณ	4	2.16
7. วิทยุ	15	8.11
1) ควรแนะนำการรับฟังข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและสังคม	8	4.32
2) ควรส่งเสริมการรับฟังรายการที่มีประโยชน์	4	2.16
3) ควรรับฟังข่าวสารต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ	3	1.62
8. จานดาวเทียม	14	7.57
1) ควรแนะนำการชมรายการอย่างถูกต้อง	8	4.32
2) ควรมีจานดาวเทียมให้ทุกหมู่บ้าน	6	3.24

ตาราง 5 (ต่อ)

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
9. หน่วยโสตทัศนศึกษา	13	7.03
1) ควรประชาสัมพันธ์งาน กศน.อย่างทั่วถึง	9	4.03
2) ควรปฏิบัติหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ	4	2.16
รวม	185	100.00

จากตาราง 5 กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการข่าวสารข้อมูล
 ในทางการศึกษานอกโรงเรียน โดยมีคำตอบทั้งสิ้น 185 คำตอบ แยกเป็น 9 ประเด็น ตามลักษณะ
 ของกิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน มีคำตอบ คิดเป็นร้อยละ 16.22 การเข้า
 ห้องสมุดประชาชน มีร้อยละ 15.14 การเข้าค่ายประกาศ มีร้อยละ 13.51 กิจกรรมหอกระจาย
 ข่าว มีร้อยละ 11.89 สื่อสิ่งพิมพ์ มีร้อยละ 11.35 โทรทัศน์ มีร้อยละ 9.19 วิทยุ มีร้อยละ
 8.11 จานดาวเทียม มีร้อยละ 7.57 และหน่วยโสตทัศนศึกษา มีร้อยละ 7.03

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการให้บริการข้อมูลข่าวสารโดยผ่านกิจกรรมการศึกษา
นอกโรงเรียน 9 กิจกรรมข้างต้น มีดังนี้

1. **ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น
4 ประเด็น ได้แก่ ควรมีที่อ่านหนังสือให้ครบทุกหมู่บ้าน ควรมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล ควรจัดใน
แหล่งกลางของชุมชน และควรจัดหาหนังสือที่เป็นประโยชน์มาให้แก่ประชาชน สำหรับความคิดเห็น
ของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องนี้ ได้แก่ "ประชาชนส่วนมากอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียน
ได้ดำเนินการเรื่องการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านไว้เป็นส่วนมาก แต่ก็ยังไม่มีครบทุกหมู่บ้าน"
และ "ถ้าศูนย์จะบริการให้ครบทุกหมู่บ้านได้จะดีมาก เพราะชาวบ้านทุกหมู่บ้านจะได้รับบริการอย่าง
ทั่วถึงมากขึ้น"

2. **ห้องสมุดประชาชน** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 4 ประเด็น
คือ ควรจัดหาหนังสือทุกตำบล ควรเป็นสถานที่ที่จะสามารถเดินทางไปได้สะดวก ควรจัดใกล้แหล่ง
ชุมชน และควรมีหนังสือที่เป็นประโยชน์อย่างเพียงพอ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นว่า
"ห้องสมุดประชาชนนั้น อยู่ห่างไกลจากท้องถิ่น ประชาชนไปใช้บริการไม่สะดวก ถ้าจะจัดหาให้มีห้องสมุด
ประชาชนไว้ในท้องถิ่น หรือตำบลจะช่วยให้เกิดประโยชน์มากกว่าปัจจุบันนี้" และ "ถ้าหากในแต่ละ
ตำบลมีห้องสมุดขนาดเล็กสำหรับเก็บหนังสือหรือตำราต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับประชาชนในชุมชนนั้น ๆ
จะถือว่าเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ และเป็นแหล่งที่ให้ความรู้ได้ดีแก่ประชาชนด้วย" อีกท่านหนึ่งได้
ให้ความเห็นว่า "การที่มีห้องสมุดไว้แต่ที่อำเภอ หรือจังหวัดนั้น ประชาชนในท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกล
ก็จะได้ไม่ค่อยได้ใช้ประโยชน์กันมากนัก ควรกระจายสู่ตำบลจะดีกว่า"

3. **ป้ายประกาศ** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่
ควรดูแลเรื่องความสะอาดอยู่เสมอ รองลงมาคือ การจัดตกแต่งให้สวยงามดึงดูดความสนใจ และ
ให้ข่าวสารใหม่ ๆ อยู่เสมอ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า "ประชาชนจะได้รับ
บริการข่าวสารต่าง ๆ ทางป้ายประกาศของหมู่บ้าน ซึ่งจะติดไว้ตามเส้นทางคมนาคมในท้องถิ่น แต่
เจ้าหน้าที่ควรให้ความสนใจไปดูแลกันบ้างเพราะบางครั้งป้ายประกาศก็มีแต่ข่าวสารที่ไม่ทันสมัยและ
สกปรกรกรุงรัง" และ "ป้ายประกาศควรจัดให้สวยงาม และน่าสนใจอยู่เสมอ ผู้คนจะได้สนใจที่จะอ่าน
เพื่อจะได้รับข่าวสารใหม่ ๆ"

4. **หอกระจายข่าว** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ควรให้มีทุกหมู่บ้าน และควรให้บริการแก่ประชาชนทุกวัน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นว่า "ถ้าเจ้าหน้าที่ติดต่อกับผู้นำท้องถิ่นอยู่อย่างสม่ำเสมอ ก็จะสามารถให้บริการของหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน และให้บริการข่าวสารได้อย่างทั่วถึงมากที่สุด เพราะประชาชนในหมู่บ้านจะได้รับฟังข่าวสารต่าง ๆ จากหอกระจายข่าวของหมู่บ้านทุกวัน" อีกท่านหนึ่งได้ให้ความเห็นว่า "หอกระจายข่าวเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยถ่ายทอดข่าวสารต่าง ๆ ออกสู่ประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด เพราะผู้นำท้องถิ่นของแต่ละหมู่บ้านจะสามารถให้บริการได้สะดวก และรวดเร็วมากที่สุดด้วย" และอีกท่านหนึ่งได้ให้ข้อสังเกตว่า "ถ้าหมู่บ้านใดผู้นำหมู่บ้านไม่กระตือรือร้นในการชี้แจงข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ก็จะทำให้ประชาชนในหมู่บ้านนั้น ขาดโอกาสในการรับฟังข่าวสารอันควรที่จะได้รับ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับผู้นำหมู่บ้านด้วยเช่นกัน"

5. **สิ่งพิมพ์** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ หนังสือพิมพ์ควรจัดทำมีอย่างน้อยแห่งละ 2 ฉบับ และสิ่งพิมพ์ประเภทเอกสารต่าง ๆ ควรส่งไปถึงมือประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เช่น "สิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์ควรจัดทำมีอย่างน้อยแห่งละ 2 ฉบับ เพื่อให้บริการแก่ประชาชนได้ทั่วถึง และได้รับข่าวสารที่แตกต่างกัน สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ และสิ่งพิมพ์ประเภทเอกสารต่าง ๆ ควรส่งไปถึงมือประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพราะจะช่วยทำให้การติดต่อประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนในเวลาต่อไป สะดวก รวดเร็ว และต่อเนื่องกันมากขึ้น"

6. **โทรทัศน์** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของ กศน. ควรแนะนำการชมรายการต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนตามวัยต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และควรส่งเสริมการชมรายการที่มีประโยชน์และรู้จักใช้วิจารณญาณ โดยให้ความคิดเห็นว่า "สภาพต่าง ๆ ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป สังคมชนบทเริ่มกลายเป็นสังคมเมือง ในบางพื้นที่ทำให้การประพฤติปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันแบบสังคมชนบทเปลี่ยนไป ชีวิตความเป็นอยู่เริ่มเปลี่ยนไป อาจทำให้เกิดการปรับตัวไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นถ้าได้ดูแบบอย่างที่ดีจากโทรทัศน์ ก็จะทำให้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นหมดไปได้ ถ้ารู้จักใช้วิจารณญาณอย่างถูกต้อง"

7. **วิทยุ** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ควรมีเจ้าหน้าที่คอยแนะนำการรับฟังข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและสังคม ควรส่งเสริมการรับฟัง

รายการที่มีประโยชน์ และควรรับฟังข่าวสารต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "เพราะในปัจจุบันมีข่าวสารต่าง ๆ มากมาย บางคนอาจรับฟังข่าวโดยไม่รู้จักคิด ก็อาจทำให้เป็นโทษได้ เช่น ข่าวสารกรรม แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้ารู้จักใช้วิจารณญาณอาจนำมาประยุกต์ใช้ป้องกันภัยที่จะเกิดกับตนเองได้ เป็นต้น"

8. **जानดาวเทียม** กลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ควรแนะนำการชมรายการอย่างถูกต้อง และควรมีจานดาวเทียมมาให้ครบทุกหมู่บ้าน โดยให้ความเห็นว่า บางแห่งติดตั้งจานดาวเทียมให้ แต่ไม่แนะนำวิธีการใช้ หรือชี้แจงเรื่องตารางการออกอากาศให้ อย่างชัดเจน ก็ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เพราะไม่รู้ว่าจะชมรายการอย่างไรหรือไม่รู้ว่า จะชมรายการใด เวลาไหน" และ "ส่วนการมีจานดาวเทียมให้ทุกหมู่บ้าน จะช่วยให้ชาวบ้านได้รับ บริการข่าวสารข้อมูลอย่างทัดเทียมและทั่วถึงกันตลอดเวลา มีความเข้าใจความเป็นไปต่าง ๆ ในสังคมและโลกได้อย่างเท่าเทียมกัน"

9. **หน่วยสวัสดิทัศนศึกษา** กลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ควรประชาสัมพันธ์งานของ กศน. อย่างทั่วถึง และเจ้าหน้าที่ควรปฏิบัติหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ โดยให้ความเห็นว่า "หน่วยสวัสดิทัศนศึกษาเป็นหน่วยงานสำคัญในการประชาสัมพันธ์งานของ กศน. ถ้าหน่วยงานนี้ปฏิบัติหน้าที่อย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ทุกพื้นที่รับทราบข่าวสารข้อมูลอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ และเกิดความเข้าใจมากขึ้นด้วย"

การจัดการศึกษาสายสามัญ

จากประเด็นคำถามเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญในระดับต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นั้น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเพียง 38 คำตอบ โดยแยกเป็น 3 ประเด็น ตามวิธีการจัดการเรียนการสอน คือ ประเภทการศึกษาทางไกล ประเภทชั้นเรียน และประเภทศึกษาด้วยตนเอง ดังรายละเอียดในตาราง 6 ต่อไปนี้

ตาราง 6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนสายสามัญ

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
1. ประเภทการศึกษาทางไกล	25	65.79
1) ใช้เวลาน้อย	16	42.11
2) สะดวกกับผู้เรียนที่อยู่ชนบท	7	18.11
3) ผู้เรียนเรียนได้ไม่เต็มที่	2	5.26
2. ประเภทชั้นเรียน	10	26.32
1) ผู้เรียนมีเวลาพักผ่อนในวันหยุด	4	10.53
2) สะดวกกับผู้เรียนที่อยู่ในชุมชน	4	10.53
3) ไม่สะดวกกับผู้เรียนที่อยู่ในชนบท	2	5.26
3. ประเภทศึกษาด้วยตนเอง	2	5.26
1) ไม่เสียเวลาในการทำงาน	1	2.63
2) เหมาะกับผู้เรียนที่มีความขยันและตั้งใจอ่านหนังสือ	1	2.63
3) ผู้เรียนไม่สามารถได้ตอบกับผู้สอนได้	1	2.63
รวม	38	100.00

จากตาราง 6 กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนสายสามัญในระดับต่าง ๆ ซึ่งมีจำนวน 38 คำตอบ ทุกคำตอบเป็นความเห็นเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของการเรียนแต่ละประเภท แยกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทการศึกษาทางไกล จะมี 25 คน คิดเป็นร้อยละ 65.79 รองลงมา คือ ประเภทชั้นเรียน จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 26.32 และประเภทศึกษาด้วยตนเอง จำนวน 2 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 5.26

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสายสามัญ ไว้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาประเภททางไกล กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับข้อดี และข้อเสียของการจัดการศึกษาประเภทนี้ ข้อดี ได้แก่ ใช้เวลาน้อย และสะดวกกับผู้เรียนที่อยู่ชนบท โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "เป็นการเรียนเฉพาะวันอาทิตย์เพียงวันเดียวเท่านั้น ทำให้ไม่เสียเวลาในการทำงาน สามารถหาเวลาว่างมาเรียนได้ไม่ยากนัก และมีเวลาพักผ่อนในวันอื่น ๆ มากขึ้น", "ผู้เรียนสามารถมาเรียนได้สะดวก เพราะส่วนมากวันอาทิตย์จะเป็นวันหยุดราชการและของทุกบริษัท ยกเว้นกรณีที่ต้องทำงานนอกเวลา (Over Time) ที่จำเป็นต้องทำนั้น ซึ่งผู้เรียนก็มีสิทธิที่จะขาดเรียนได้บ้างตามสมควร", "เป็นการสละเวลาเพียง 1 วัน เพื่อพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้ามากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่องานในหน้าที่ของตนเองด้วย", และ "ได้เพื่อนใหม่ ได้เรียนรู้อะไรใหม่ ๆ และถือว่าเป็นการใช้เวลาอย่างคุ้มค่าด้วย" สำหรับข้อเสีย คือ ผู้เรียนเรียนได้ไม่เต็มที่ โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "ผู้เรียนใช้เวลาเรียนเพียง 1 วันเท่านั้น แต่เนื้อหาวิชามีมาก ทำให้การเรียนรู้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร ถ้ามีเวลามากกว่านี้จะช่วยให้การเรียนรู้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น"

2. การจัดการศึกษาประเภทชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ทั้งข้อดี และข้อเสียของการจัดการศึกษาประเภทนี้ ซึ่งมีข้อดีมี 2 ประการ คือ ผู้เรียนมีเวลาพักผ่อนในวันหยุด และสะดวกกับผู้เรียนที่อยู่ชนบทโดยกลุ่มตัวอย่าง ให้ความเห็นว่า นักศึกษาที่อยู่ในเมืองจะมีความสะดวกในการเดินทางเข้ามาเรียน นักศึกษาที่อยู่ในท้องถิ่นที่อยู่ไกลออกไปเดินทางไม่สะดวก แต่จัดเป็นการเรียนที่ช่วยให้ผู้ที่ทำงาน และต้องการจะเรียนได้โดยไม่เสียเวลาในการทำงานเลย เพราะใช้เวลาหลังเลิกงานแล้ว", "การเรียนแบบชั้นเรียนช่วยให้มีเวลาในการพักผ่อนของวันหยุด แต่อาจจะเหนื่อยบ้าง เพราะเลิกงานแล้วก็ต้องไปเรียน ทำให้เรียนไม่ค่อยได้ผลเท่าไรนัก" และ "ไม่เสียเวลาทำงานและได้หยุดตามปกติ ก็น่าพอใจแล้ว" สำหรับข้อเสียคือ ไม่สะดวกกับผู้เรียนที่อยู่ชนบท โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "ถ้าคนที่อยู่ในชนบทอยากเรียนประเภทชั้นเรียนก็ไม่สามารถเรียนได้ เพราะต้องเดินทางไกล และเวลาที่ไม่เอื้ออำนวยในเวลาค่ำ แต่ถ้าจัดในแหล่งชุมชนของชนบทได้ จะช่วยให้ชาวชนบทมีโอกาสด้านการศึกษามากขึ้น"

3. การจัดการศึกษาประเภทตนเอง กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดีและข้อเสียของการจัดการศึกษาประเภทนี้ ซึ่งมีข้อดี 2 ประการคือ ไม่เสียเวลาในการทำงาน และเหมาะกับผู้ที่เรียนที่มีความขยันและตั้งใจอ่านหนังสือ โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นไว้ว่า "ต้องเป็นนักศึกษาที่มีความตั้งใจในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างมาก ถ้าใครไม่มีเวลามากพอก็อาจจะทำให้ประสบความล้มเหลว เสียเวลา และเสียเงินทองไปโดยไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร", บางคนให้เหตุผลคือ "สามารถนำเวลาที่มีอยู่ไปประกอบอาชีพอื่น ๆ เพื่อนำรายได้มาสู่ตนเองได้ด้วย" และ "สามารถจะไปเรียนอย่างอื่นได้อีก เพื่อเพิ่มความสามารถทางการศึกษาให้ตนเองอีกด้วย" ส่วนข้อเสีย คือ ผู้เรียนไม่สามารถโต้ตอบกับผู้สอนได้ โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "งานกรณีที่ผู้เรียนเกิดความไม่เข้าใจในเนื้อหาวิชาเรียนก็ไม่สามารถสอบถามจากผู้สอนได้ทันที อาจทำให้การเรียนรู้ด้วยตนเองไปได้"

นโยบายด้านการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในชนบท

จากประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในชนบท กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเป็น 8 ประเด็น ดังรายละเอียดในตาราง 7 ต่อไปนี้

ตาราง 7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในชนบท

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
1. เปิดโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง	24	15.79
1) ระดับประถมศึกษาปีที่ 6-มัธยมศึกษาตอนต้น	14	9.21
2) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น-มัธยมศึกษาตอนปลาย	8	5.26
3) ควรจัดให้ถึงระดับปริญญาตรี	2	1.32

ตาราง 7 (ต่อ)

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
2. การส่งเสริมสื่อสารมวลชนในการเผยแพร่ความรู้	23	15.13
1) สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ	10	6.58
2) วิทยุ	4	2.63
3) โทรทัศน์	3	1.97
4) จานดาวเทียม	3	1.97
5) บุคลากร	3	1.97
3. การจัดการศึกษาสำหรับประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษา	20	13.16
1) ออกกกลางคืน	11	7.24
2) ย้ายที่อยู่อาศัย	5	3.29
3) ความยากจน	4	2.63
4. การประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน	20	13.16
1) ส่วนราชการ	9	5.29
2) บริษัท	6	3.95
3) ร้านค้า	3	1.97
4) ประชาชน	2	1.32
5. พัฒนารูปแบบและแนวทางการสอนวิชาชีพในโรงเรียน	19	12.50
1) ตัดผม	8	5.26
2) เสริมสวย	7	4.61
3) ดนตรีไทย	2	1.32
4) ตัดเย็บเสื้อผ้า	2	1.32

ตาราง 7 (ต่อ)

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
6. ส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต	19	12.50
1) ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรม	8	5.26
2) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน	6	3.95
3) รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง	3	1.97
4) รู้จักคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น	2	1.32
7. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียน		
การสอนทางวิทยาศาสตร์	16	10.53
1) นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ประกอบอาชีพได้	10	6.58
2) นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้พัฒนาท้องถิ่นได้	4	2.63
3) รู้จักนำวิทยาศาสตร์ไปใช้อย่างเหมาะสม	2	1.32
8. พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสายสามัญ	11	7.24
1) เปิดโอกาสให้ผู้บุคคลได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง	6	3.95
2) สามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัด	3	1.97
3) ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่ง วิทยาการต่าง ๆ ได้	2	1.32
รวม	152	100.00

จากตาราง 8 กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในชนบท รวมทั้งหมด 152 คำตอบ แยกเป็น 8 ประเด็น คือ เปิดโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 15.79 การส่งเสริมสื่อสารมวลชนในการเผยแพร่ความรู้ คิดเป็นร้อยละ 15.13 การจัดการศึกษาสำหรับประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 13.16 การประสานงานภาครัฐและเอกชน คิดเป็นร้อยละ 13.16 การพัฒนารูปแบบและแนวทางการสอนวิชาชีพในโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 12.50 การส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต คิดเป็นร้อยละ 12.50 การส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 10.53 และการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสายสามัญ คิดเป็นร้อยละ 7.24

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การเปิดโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาต่อเนื่อง กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 3 ประเด็น คือ การเปิดโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาต่อเนื่องระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงมัธยมศึกษาตอนต้น, ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย และควรจัดทำต่อเนื่องถึงระดับปริญญาตรี โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "ควรเปิดโอกาสให้คนได้รับการศึกษาต่อเนื่องมากที่สุดในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงมัธยมศึกษาตอนต้น นั้น เนื่องจากประชาชนส่วนมากสนใจที่จะเรียนไปเพื่อนำไปประกอบอาชีพสมัครเข้าทำงานเท่านั้น เพราะการศึกษาเพียงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น บางคนก็พอใจแล้ว" ส่วน "การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย คนส่วนมากมักจะไม่ค่อยไปเรียนกัน เพราะบางคนก็ถือว่าได้งานทำแล้ว บางคนก็ไม่มีเวลา บางคนก็ขี้เกียจ" มีบางคนให้ความเห็นว่า "ควรจัดทำถึงระดับปริญญาตรี เพราะการเรียนระดับมหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็นของรัฐบาลหรือเอกชนจะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก และทำให้เกิดความแออัดกันมากขึ้น โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ถ้า ภาครัฐจัดให้มีขึ้นได้ตามท้องถิ่นระดับจังหวัดได้ จะช่วยให้ปัญหาการจราจรในเมืองหลวงลดน้อยลงด้วย"

2. การส่งเสริมสื่อสารมวลชนในการเผยแพร่ความรู้ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 5 ประเด็น ได้แก่ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ วิทยุ โทรทัศน์ จานดาวเทียม และบุคลากร

โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ หนังสือ เอกสาร และตำรา เป็นสิ่งที่ช่วยในการเผยแพร่ความรู้ได้อย่างดีเยี่ยม เพราะสามารถนำไปอ่านหรือศึกษาในที่ไกล ๆ ได้ ส่วนวิทยุก็สามารถช่วยเผยแพร่ความรู้ได้ เพราะเป็นสิ่งที่ประชาชนส่วนมากจะได้ยินได้ฟังเป็นประจำ อยู่เสมอในหมู่บ้านของตน และโทรทัศน์ก็เป็นสื่อที่ช่วยในการรับรู้ของบุคคล แต่เนื่องจากบางบ้าน อาจจะไม่มียุโทรทัศน์ การได้รับข่าวสารก็อาจน้อยลงไปบ้าง ส่วนการรับข้อมูลข่าวสารจากงาน ดาวเทียมก็มีน้อยมาก เพราะต้องใช้งบประมาณมาก และการเผยแพร่จากบุคคลากร คือผู้เรียนหรือผู้ที่อยากได้ความรู้จริง ๆ จะต้องเข้าไปถึงตัวผู้ให้ความรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยาก เพราะปัจจุบันนี้คนที่ทำงานแล้วก็ไม่ค่อยมีเวลามากนัก ดังนั้นการเผยแพร่ความรู้ชนิดนี้จึงมีน้อยลงไป"

3. การจัดการศึกษาสำหรับประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 3 ประเด็นคือ ผู้ที่มีปัญหาเพราะออกกลางคัน ผู้ที่ย้ายที่อยู่อาศัย และผู้มีปัญหาเพราะความยากจน โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ที่ไม่จบการศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการช่วยให้ผู้ที่พลาดโอกาสเหล่านั้นมีโอกาสได้พัฒนาตนเองให้เทียบเท่ากับผู้อื่นได้ และเห็นว่า "การที่มีหน่วยงาน กศน. ขึ้นนี้ จะเป็นการช่วยให้ผู้ที่พลาดโอกาสมีโอกาสได้เรียนต่อมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่พลาดโอกาส เพราะความยากจนในอดีต หรือการย้ายที่อยู่ หรือด้วยเหตุผลอื่น ๆ ก็ตาม แต่การที่ กศน. ช่วยเหลือพวกเขาเหล่านั้นได้มีโอกาสศึกษาต่อได้นั้น เป็นการช่วยให้ชีวิตของเขามีโอกาสที่จะดีขึ้นตามไปด้วย ถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีประโยชน์ต่อผู้พลาดโอกาสอย่างมาก" บางคนก็ให้เหตุผลว่า "เป็นการช่วยพัฒนาคนให้มีพื้นฐานทางการศึกษาระดับที่สูงขึ้น ซึ่งสามารถช่วยพัฒนาประเทศชาติให้ทัดเทียมกับต่างประเทศได้เช่นกัน" จึงเป็นหน่วยงานที่ช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้ได้มาก"

4. การประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ออกเป็น 4 ประเด็น คือ ส่วนราชการ บริษัท ร้านค้า และประชาชน โดยให้ความคิดเห็นว่าเป็นว่า "การประสานงานระหว่างส่วนราชการจะเป็นการขอความสนับสนุนในเรื่องเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความรู้ความสามารถจากหน่วยงานต่าง ๆ การขอความสนับสนุนในเรื่องเงินทุนจากบริษัทต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน", "บางครั้งการขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากทางราชการในการขอบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านใด

ด้านหนึ่งมาช่วยให้ความรู้แก่ชาวบ้าน นั่นถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และเกษตรตำบล เป็นต้น สามารถช่วยให้ความรู้ได้เป็นอย่างดี" และ "บริษัทต่าง ๆ ที่มีพนักงาน มาเรียนมาก ๆ ก็จะสนับสนุนช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ ทีวี แก๊ส เป็นต้น"

5. การพัฒนารูปแบบและแนวทางการสอนวิชาชีพในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 4 ประเด็น คือ ตัดผม เสริมสวย ดนตรีไทย และตัดเย็บเสื้อผ้า โดยให้ความคิดเห็นว่า "มีการส่งวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอนทางวิชาชีพต่าง ๆ เข้าไปสอนในระบบโรงเรียน เพื่อให้เด็กเรียนในระบบโรงเรียนมีโอกาสได้ศึกษาทางวิชาชีพที่ตนเองสามารถนำไปใช้ได้ในปัจจุบันและอนาคต เช่น การตัดผม และเสริมสวย โดยมีเจ้าหน้าที่จาก กศน. เข้าไปสอนตัดผม เสริมสวย ให้ตามโรงเรียนต่าง ๆ แล้ว ซึ่งจะใช้เวลานานชั่วโมงเสริม เพื่อเป็นการฝึกทักษะให้แก่เด็กนักเรียน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา และถือว่าประสบความสำเร็จมาก เพราะเด็กนักเรียนสามารถตัดผมให้กับเพื่อน ๆ ได้" อีกท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า "มีบางโรงเรียน ก็จัดครูสอนดนตรีไทยมาให้ มีอุปกรณ์ในการเรียนอย่างพร้อมเพรียง จัดเป็นวงดนตรีไทยได้ สามารถออกงานต่าง ๆ ได้ด้วย ทั้งนี้โดยการร่วมกับครูในโรงเรียนนั้น ๆ ด้วย" โดยสรุป กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การพัฒนารูปแบบและแนวทางการสอนวิชาชีพในโรงเรียนนี้ จึงถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งเช่นกัน

6. การส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง และการรู้จักคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยให้ความเห็นว่า "การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ส่วนมากจะเสริมในบทเรียนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งผู้เรียนจะซึมซับไว้ได้จากแบบเรียนและการปฏิบัติจากเพื่อน รวมทั้งครูผู้สอนด้วย", "การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนนั้น ผู้เรียนต้องมีการใช้เวลาว่างในการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญต่าง ๆ อยู่เสมอ" เกี่ยวกับการรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า "ผู้เรียนทุกคนจะมีความเป็นนักศึกษาที่จะต้องรู้จักสิทธิและหน้าที่ตนเองต้องปฏิบัติ เช่น การเข้าห้องเรียน การปฏิบัติกิจกรรมตามที่ครูผู้สอนสั่ง เป็นต้น ทำให้รู้จักการใช้อิทธิและหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้องยิ่งขึ้น การรู้จักคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ได้แก่

การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่ง กศน. ร่วมกับประชาชนในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น การแห่เทียนพรรษา การร่วมประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น"

7. การส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ประกอบอาชีพ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น และรู้จักนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้อย่างเหมาะสม โดยให้ความคิดเห็นว่า "ถ้าคนเราได้รู้จักวิธีการเรียนอย่างวิทยาศาสตร์ คือ การลงมือปฏิบัติจริงตามขั้นตอน และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์แล้ว จะช่วยให้การเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง และสามารถพัฒนาไปสู่อีกระดับหนึ่งได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนทุกคนควรให้ความสนใจ เพราะวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่สามารถจะช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้ เช่น การถนอมอาหารด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร เป็นต้น"

8. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสายสามัญ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง การเลือกเรียนตามความถนัด และผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ได้ โดยให้ความคิดเห็นว่า "การปรับระบบการศึกษาจากงานทวิภาคี ทำให้ผู้เรียนมีทักษะและประสบการณ์ทางวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น และเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น รวมทั้งเป็นการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองตามที่ต้องการจะศึกษา ซึ่งจะมีตารางออกอากาศที่สามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนแหล่งวิทยาการต่าง ๆ เช่น ศูนย์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ ช่วยสอน และสไลด์ เป็นต้น"

การให้บริการการศึกษาด้านอาชีพ

จากประเด็นคำถามเกี่ยวกับการให้บริการการศึกษาด้านอาชีพ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นรวมทั้งสิ้น 120 คำตอบ แยกเป็น 6 ประเด็น คือ การจัดการศึกษาสายอาชีพโดยทั่วไป การจัดกลุ่มสนใจ การฝึกวิชาชีพระยะสั้น การจัดอบรมให้กับกลุ่มเกษตรกร การจัดอบรมให้แก่เยาวชน และการแนะแนวสายอาชีพ ดังรายละเอียดในตาราง 8 ต่อไปนี้

ตาราง 8 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการการศึกษาด้านอาชีพ

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
1. การจัดการศึกษาสายอาชีพโดยทั่วไป	28	23.33
1) ตัดเย็บเสื้อผ้า	9	7.50
2) เสริมสวย	8	6.67
3) ตัดผม	7	5.83
4) พิมพ์ดีด	2	1.67
5) คอมพิวเตอร์	2	1.67
2. การจัดกลุ่มสนใจ	26	21.67
1) ทำอาหาร	8	6.67
2) ทำขนม	8	6.67
3) ประดิษฐ์ของชำร่วย	5	4.17
4) ดอกไม้ประดิษฐ์	4	3.33
5) ดนตรีไทย	1	0.83
3. การฝึกวิชาชีพระยะสั้น	21	17.50
1) ช่างยนต์	12	10.00
2) ช่างไฟฟ้า	9	7.50
4. การจัดอบรมให้กับกลุ่มเกษตรกร	21	17.50
1) การทำนา	8	6.67
2) การทำสวน	6	5.00
3) การเลี้ยงสัตว์	4	3.33
4) การทำไร่นาสวนผสม	3	2.50

ตาราง 8 (ต่อ)

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
5. การจัดอบรมให้แก่เยาวชน	14	11.66
1) ปัญหาเสพติด	7	5.83
2) โรคเอดส์	4	3.33
3) การเล่นกีฬา	3	2.50
6. การแนะแนวสายอาชีพ	10	8.33
1) โรงเรียนประถมศึกษา	4	3.33
2) โรงเรียนมัธยมศึกษา	4	3.33
3) ประชาชนในท้องถิ่น	2	1.67
รวม	120	100.00

จากตาราง 9 กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการการศึกษาด้านอาชีพ รวมทั้งหมด 120 คำตอบ แยกเป็น 6 ประเด็น คือ การจัดการศึกษาสายอาชีพโดยทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 23.33 การจัดกลุ่มสนใจ คิดเป็นร้อยละ 21.67 การฝึกวิชาชีพระยะสั้น คิดเป็นร้อยละ 17.50 การจัดอบรมให้กับกลุ่มเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 17.50 เท่ากัน การจัดอบรมให้แก่เยาวชน คิดเป็นร้อยละ 11.66 และการแนะแนวสายอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 8.33

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างใน 6 ประเด็นข้างต้น มีดังนี้

1. **การจัดการศึกษาสายอาชีพโดยทั่วไป** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพที่ควรจัดสอนให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ การตัดเย็บเสื้อผ้า เสริมสวย ตัดผม พิมพ์ดีด และคอมพิวเตอร์ เรียงตามลำดับ ความถี่ของการตอบ โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า อาชีพต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน และเป็นการลดค่าใช้จ่ายให้แก่ครอบครัว หรืออาจใช้เป็นอาชีพเสริมได้อีกด้วย โดยมีผู้ให้ความเห็นว่า "การจัดการศึกษาสายอาชีพนี้มีประโยชน์มาก เพราะสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว และเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวด้วย"
2. **การจัดกลุ่มสนใจ** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพที่ควรจัดสอนในรูปของกลุ่มสนใจ เรียงตามลำดับดังนี้ คือ การทำอาหาร ทำขนม ประดิษฐ์ของชำร่วย ทำดอกไม้ประดิษฐ์ และดนตรีไทย ทั้งนี้เป็นการช่วยทำให้ประชาชนรู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นว่า "การจัดกลุ่มสนใจ นอกจากจะเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แล้ว ยังถือว่าเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยอีกด้วย"
3. **การฝึกวิชาชีพระยะสั้น** ในการเปิดสอนวิชาชีพระยะสั้นให้กับประชาชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาเรียนมากกว่ากิจกรรมกลุ่มสนใจนั้น กลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะ 2 วิชาคือ ช่างยนต์ กับช่างไฟฟ้า เพราะผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้เมื่อจบการศึกษาไปแล้ว โดยผู้ให้ความเห็นว่า "การเรียนวิชาชีพระยะสั้นนี้ ใช้เวลาไม่มากนัก และผู้เรียนก็สามารถนำไปใช้ได้ทั้งในชีวิตประจำวัน และในหน้าที่การงานในอนาคตได้"
4. **การจัดอบรมให้กับกลุ่มเกษตรกร** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาที่ควรจัดให้กับกลุ่มเกษตรกร เรียงตามลำดับดังนี้ คือ การทำนา การทำสวน การเลี้ยงสัตว์ และการทำไร่-สวนผสม กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่า "ในการจัดนี้ควรจัดหาวิทยากรจากหน่วยงานอื่น เช่น เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ มาช่วยให้ความรู้ทางด้านการเกษตรแก่ประชาชนได้อย่างเหมาะสม" นอกจากนี้ยังได้ให้ความเห็นว่า "การที่หน่วยงานของ กศน. ร่วมกับเกษตรตำบลหรือเกษตรอำเภอก็ตาม ช่วยทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธา เชื่อถือ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายมากขึ้น และเป็นผลทำให้เกิดความสนใจในกิจกรรมที่จะจัดขึ้นในอนาคตด้วย"

5. การจัดอบรมให้แก่เยาวชน ในการจัดการศึกษาด้านอาชีพให้กับเยาวชนนั้น

กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาเสพติด กับปัญหาเรื่องโรคเอดส์ และเสนอแนะให้จัดกิจกรรมการเล่นกีฬาด้วย โดยให้ความเห็นว่า "หน่วยงานของ กศน. ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการจัดอบรมเกี่ยวกับปัญหาเสพติดและปัญหาโรคเอดส์นั้น จะช่วยให้เยาวชน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในวัยเรียน เกิดความเข้าใจในปัญหาเหล่านั้นดีขึ้น และรู้จักวิธีการหลีกเลี่ยง และป้องกันอย่างถูกต้อง" ส่วนการเล่นกีฬามีผู้ให้ความเห็นว่า "การเล่นกีฬาช่วยลดปัญหาเสพติดได้อย่างมาก เพราะวัยรุ่นหากมีเวลาว่างมากเกินไป อาจไปมั่วสุมกันเสพยาได้ แต่ถ้าหันมาเล่นกีฬา ปัญหาเหล่านั้นจะลดน้อยลงไปได้"

6. การแนะแนวสายอาชีพ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกลุ่มผู้ควรได้รับการ

แนะแนวสายอาชีพ โดยแยกเป็น 3 กลุ่ม คือ นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา และประชาชนในท้องถิ่น ตามลำดับ โดยให้ความเห็นว่า "การแนะนำให้นักเรียนเรียนต่อสายอาชีพนั้น จะเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายจากทางบ้านได้บ้าง เพราะสามารถหาเงินจากการเรียนสายอาชีพได้ไม่ยากนัก เช่น ตัดผม เสริมสวย เป็นต้น" ส่วนการแนะแนวสายอาชีพให้กับประชาชนนั้น มีผู้ให้ความเห็นว่า "การแนะแนวให้แก่ผู้ใหญ่บางคนนั้นต้องมีตัวอย่างมากมาย ถ้าหากได้พบเห็นตัวอย่างที่ดี อาจทำให้เกิดการมองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพได้อย่างถูกต้องต่อไป"

การติดตามและประเมินผลการศึกษาออกโรงเรียน

จากประเด็นคำถามเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนนั้น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็น รวมทั้งสิ้น 85 คำตอบ โดยแยกความคิดเห็นออกเป็น 4 ประเด็น คือ วิธีการเก็บข้อมูล วิธีการประเมินผล การจัดอบรมบุคลากรในการติดตามประเมินผล และการนิเทศงาน ดังรายละเอียดในตาราง 9 ต่อไปนี้

ตาราง 9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

ความคิดเห็น	ความถี่	ร้อยละ
1. วิธีการเก็บข้อมูล	39	45.88
1) ระเบียบสะสม	20	23.53
2) การสังเกต	12	14.12
3) การสัมภาษณ์	3	3.53
4) สังคมมิติ	2	3.35
4) ออกเยี่ยมบ้าน	2	3.35
2. วิธีการประเมินผล	25	29.41
1) การทดสอบ	23	27.06
2) การทำแบบฝึกหัด	2	2.35
3. จัดอบรมบุคลากรในการติดตามประเมินผล	12	14.12
1) ประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่น	9	10.59
2) รายงานผลการปฏิบัติงานตามสายงาน	3	3.53
4. การนิเทศงาน	9	10.59
1) เจ้าหน้าที่จากศูนย์จังหวัด	6	7.06
2) เจ้าหน้าที่จากกรมฯ	3	3.53
รวม	85	100.00

จากตาราง 9 กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน รวมทั้งสิ้น 85 คำตอบ จำแนกเป็น 4 ประเด็น เรียงตามลำดับความถี่และร้อยละในการตอบดังนี้ คือ วิธีการเก็บข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 45.88 วิธีการประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 29.41 การจัดอบรมบุคลากรในการติดตามประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 14.12 และการนิเทศงาน คิดเป็นร้อยละ 10.59

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผล ไว้ดังนี้

1. **วิธีการเก็บข้อมูล** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล เป็น 5 ประเด็น คือ การใช้ทะเบียนสะสม รองลงมาคือ การใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ สังคมมิติ และการออกเยี่ยมบ้าน โดยให้ความคิดเห็นว่า "การใช้ทะเบียนสะสมส่วนมากจะมีทะเบียนควบคุม การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งทุกอย่างจะมีการเก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบ เป็นรูปแบบ สามารถตรวจสอบหรือขอได้ เช่น ทะเบียนนักศึกษา ทะเบียนควบคุมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลโดยเฉพาะเวลาไปติดต่อก็จะขอได้อย่างสะดวก" และ "การที่เจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลทุกอย่างไว้อย่างมีระบบ จะเป็นการสะดวกทั้งตัวเจ้าหน้าที่เองและผู้มาติดต่อ และทำให้ผู้พบเห็นเกิดความเชื่อถือศรัทธามากขึ้นด้วย" ส่วนการสังเกตจากเจ้าหน้าที่หรือครูอาสาสมัคร รวมทั้งครูประจำกลุ่มนั้นมีหลายรูปแบบ เช่น การถ่ายรูปไว้เป็นหลักฐาน และการทดสอบ เป็นต้น ซึ่งมีผู้ให้ความคิดเห็นว่า "การเก็บข้อมูลหลาย ๆ รูปแบบช่วยให้ข้อมูลที่เป็นจริงมากขึ้น สามารถเปรียบเทียบกับผลที่ได้มาได้อย่างชัดเจนมากขึ้น"

2. **วิธีการประเมินผล** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการประเมินผล เป็น 2 ประเด็น คือ การทดสอบ และการทำแบบฝึกหัด โดยให้ความคิดเห็นว่า "การทดสอบ และการทำแบบฝึกหัด ส่วนใหญ่จะกำหนดเกณฑ์การประเมินผลและบอกผู้เรียนไว้ล่วงหน้าว่าจะทำการประเมินผลอย่างไร ตั้งแต่การทดสอบก่อนเรียน ทดสอบหลังเรียน และการทดสอบระหว่างเรียน" และ "การบอกผู้เรียนล่วงหน้าตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนใหม่ ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในการที่ปฏิบัติตามกระบวนการที่รับทราบมาได้อย่างถูกต้อง จะได้ไม่เกิดความรู้สึกไม่มั่นใจ หรือท้อแท้แต่อย่างใด"

3. **จัดอบรมบุคลากรในการติดตามประเมินผล** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดอบรมบุคลากรในการติดตามประเมินผลเป็น 2 ประเด็น คือ การประสานงานระหว่างหน่วยงานในท้องถิ่น กับการรายงานผลการปฏิบัติงานตามสายงาน โดยให้ความคิดเห็นว่า "เป็นการจัดอบรมชี้แจงให้กับครูอาสาฯ และครูประจำกลุ่ม ให้รับทราบนโยบาย หลักการ และโครงการสำคัญ ๆ เพื่อร่วมกันดำเนินการให้เป็นไปในแนวเดียวกัน" และ "บางครั้งกระบวนการที่ กศน.

จัดไว้ให้สำหรับติดตามผลนั้นค่อนข้างยุ่งยาก ซ้ำซ้อน ครูประจำกลุ่มเองก็อาจไม่เข้าใจนัก แต่หากมีการอบรมอย่างสม่ำเสมอ ก็จะทำให้ปัญหาเหล่านี้หมดไปและการทำงานก็จะสะดวกรวดเร็วขึ้น"

4. การนิเทศงานโดยเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 2 ประเด็นคือ การนิเทศโดยเจ้าหน้าที่จากศูนย์จังหวัด และเจ้าหน้าที่จากกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยให้ความเห็นว่า "จะมีเจ้าหน้าที่จากส่วนกลาง ซึ่งได้แก่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ส่งเจ้าหน้าที่มานิเทศการทำงานของเจ้าหน้าที่ในระดับท้องถิ่น เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่มีข้อบกพร่องน้อยที่สุด และเพื่อจัดการเรียนการสอนให้เป็นปัจจุบัน และทันสมัยอยู่เสมอ" และ "การนิเทศงานจากเจ้าหน้าที่ส่วนกลางควรจะมีอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพราะจะทำให้ทำงานของกศน. มีประสิทธิภาพและเป็นปัจจุบันมากกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องจากมีการกระตุ้นและแนะนำจากส่วนกลางอยู่เสมอ"

วิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

จากประเด็นคำถามเกี่ยวกับวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน สำหรับประชาชนในท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการจัด รวมทั้งสิ้น 144 คำตอบ โดยแยกตามประเภทของการจัดออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ การใช้สื่อสารมวลชน การจัดหลักสูตรระยะสั้น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเชิญวิทยากรภายนอกให้ความรู้ การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการจัดอบรมสัมมนาดังรายละเอียดในตาราง 10 ต่อไปนี้

ตาราง 10 วิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้กับประชาชนในท้องถิ่น

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
1. การใช้สื่อสิ่งพิมพ์	28	19.44
1) ตำรา	16	11.11
2) เอกสาร	6	4.17
3) วารสาร	2	1.39
4) หนังสือพิมพ์	2	1.39
5) แผ่นพับ	1	0.69
6) จุลสาร	1	0.69
2. การใช้สื่อสารมวลชน	27	18.75
1) วิทยุ	12	8.33
2) โทรทัศน์	11	7.64
3) บ้ายประกาศ	2	1.39
4) หอกระจายข่าว	2	1.39
3. การจัดหลักสูตรระยะสั้น	25	17.36
1) 30 - 50 ชม.	20	13.89
2) 51 - 100 ชม.	5	3.47
4. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	19	13.19
1) คนตรีไทย	9	6.25
2) การทำบ้านทรงไทย	4	2.78
3) การสานปลาตะเพียน	4	2.78
4) การทำดอกไม้ประดิษฐ์	2	1.39

ตาราง 10 (ต่อ)

ความคิดเห็น	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
5. การเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้	18	12.50
1) ช่างไฟฟ้า	10	6.94
2) การเสริมสวย	5	3.47
3) การสาธารณสุข	3	2.08
6. การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่	15	10.42
1) คอมพิวเตอร์ช่วยสอน	8	5.56
2) สไลด์	4	2.78
3) วีซีโอ	2	1.39
4) จานดาวเทียม	1	0.69
7. การจัดอบรมสัมมนา	12	8.33
1) ศึกษานอกสถานที่	8	5.56
2) การทำงานเป็นกลุ่ม	4	2.78
รวม	144	100.00

จากตาราง 10 กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้กับประชาชนในท้องถิ่น รวมความคิดเห็นทั้งสิ้น 144 คำตอบ จำนวนเป็น 7 วิธีเรียงตามลำดับความถี่การตอบดังนี้ คือ การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 19.44 การใช้สื่อสารมวลชน คิดเป็นร้อยละ 18.75 การจัดหลักสูตรระยะสั้น คิดเป็นร้อยละ 17.36

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 13.19 การเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ คิดเป็นร้อยละ 12.50 การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ คิดเป็นร้อยละ 10.42 และการจัดอบรมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 8.33

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 6 ประเด็น ตามประเภทของสื่อ คือ ตำรา เอกสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ และจุลสาร โดยให้ความคิดเห็นที่ว่า "การใช้ตำราและแบบเรียนในการเรียนวิชาต่าง ๆ ส่วนเอกสารและสิ่งพิมพ์มักใช้กับการอธิบายวิชาภาคปฏิบัติ เช่น การทำขนม หรือการทำอาหารที่ต้องอาศัยเอกสารประกอบเป็นบางส่วน" และ "สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่มีประโยชน์อย่างมาก เพราะสามารถช่วยอธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ให้บุคคลได้รับรู้ได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะตำราต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการและการปฏิบัติ โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอีกด้วย" บางคนให้ความคิดเห็นที่ว่า "วารสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในห้องสมุดหรือตามที่อ่านหนังสือประจำบ้านนั้น ถ้าเราศึกษาให้ดีจะได้ประโยชน์อะไรอีกมากมาย ถึงแม้ว่าวารสารบางเล่มจะเก่าแล้วก็ตาม" บางคนก็ให้ความคิดเห็นที่ว่า "หนังสือพิมพ์ก็ให้ข่าวสารที่ทันสมัยและรวดเร็วดี แต่ต้องรู้จักพิจารณาดูบ้างว่าข่าวนั้นมีข้อมูลจริงเท็จมากน้อยแค่ไหน จึงจะเกิดประโยชน์แก่ผู้อ่าน"

2. การใช้สื่อสารมวลชน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 4 ประเด็น ตามประเภทของสื่อ คือ วิทยุ โทรทัศน์ บ้ายประกาศ และหอกระจายข่าว โดยให้ความเห็นว่า "ในแต่ละวันเราจะได้รับข่าวสารจากวิทยุ และโทรทัศน์กันอย่างกว้างขวางมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การรับข่าวสารทุกประเภท ผู้รับข่าวสารจะต้องรู้จักพิจารณาให้ดีเสียก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อถือสิ่งที่ได้พบได้ฟังนั้น ก็จะช่วยให้การรับฟังข่าวสารนั้นเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม" ส่วนการรับรู้ข่าวสารจากป้ายประกาศนั้น มีผู้ให้ความเห็นว่า "การรับข่าวสารจากป้ายประกาศ ควรพิจารณาอย่างรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน ครบทุกส่วน เพื่อให้แน่ใจว่าข่าวสารที่ได้มานั้นเป็นอย่างไร ก็จะทำให้ไม่เกิดความเสียหายทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น"

3. **การจัดหลักสูตรระยะสั้น** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 2 ประเด็นคือ 30 - 50 ชั่วโมง และ 51 - 100 ชั่วโมง โดยให้ความคิดเห็นว่า "ส่วนมากจะเป็นการเรียนการสอนในวิชาที่คนส่วนมากให้ความสนใจ เช่น คอมพิวเตอร์ ภาษาต่างประเทศ และเสริมสวย เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากใช้เวลาเรียนน้อย และสามารถนำไปใช้ได้เลย" และ "เป็นหลักสูตรที่มีประโยชน์และเหมาะกับยุคเศรษฐกิจในปัจจุบันมาก เพราะใช้เวลาเรียนไม่มากนัก ก็สามารถนำไปใช้งานได้เป็นการลดค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัว และเพิ่มรายรับให้แก่ครอบครัวด้วย" บางคนให้ความเห็นว่า "การใช้เวลาเรียนมากเกินไป บางครั้งก็ไม่จำเป็น เพราะงานบางอย่างก็ต้องอาศัยประสบการณ์ เช่น อาชีพเสริมสวย เป็นต้น"

4. **การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น** กลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 4 ประเด็นคือ ดนตรีไทย การทำบ้านทรงไทย การสานปลาตะเพียน และการทำดอกไม้ประดิษฐ์ โดยให้ความเห็นว่า "การจัดการเรียนการสอนประเภทจัดกลุ่มสนใจในท้องถิ่น เช่น ดนตรีไทย การทำบ้านทรงไทยหรือหัตถกรรมอื่น ๆ มักจะให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้สอนกันเอง ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นส่วนใหญ่" และ "การใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นนั้นถือได้ว่าเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นของตนให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาล นอกจากนี้ ยังช่วยทำให้เกิดความเชื่อถือศรัทธาต่อตัวบุคคลนั้น ๆ และทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนเป็นไปอย่างเรียบง่าย และได้ผลมากที่สุด" ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนให้ความเห็นว่า "การที่มีผู้มีความรู้ในด้านต่าง ๆ ในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม บุคคลผู้นั้นถือเป็นบุคคลที่มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์มรดกไทยด้วยกัน"

5. **การใช้วิทยากรภายนอกมาให้ความรู้** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ วิชาช่างไฟฟ้า การเสริมสวย และสาธารณสุข โดยให้ความเห็นว่า "ส่วนมากเป็นการจัดการเรียนการสอนประเภทสายอาชีพ เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างยนต์ หรือช่างเสริมสวย ซึ่งจะเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านมาช่วยสอนให้แก่นักศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจดีขึ้น สามารถลดค่าใช้จ่ายในครอบครัวลงได้บ้าง" และ "การที่มีวิทยากรภายนอกที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะโดยตรงมาให้ความรู้แก่ชาวบ้านเป็น การช่วยให้การเรียนการสอนได้ผลดีขึ้นกว่าการที่จะให้ผู้ที่มีความรู้เพียงเล็กน้อยมาสอน ในเรื่อง

เหล่านี้ โดยเฉพาะพวกช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ซึ่งเป็นสิ่งแปลกใหม่ สำหรับชาวบ้านมากทีเดียว"

ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนกล่าวว่า "วิทยาการที่มีความรู้ความสามารถเป็นการสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา แก่ผู้เรียนในเบื้องต้นอยู่แล้ว และชาวบ้านก็จะให้ความสนใจมากขึ้นด้วย"

6. **การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ คอมพิวเตอร์ สไลด์ วีดีโอ และจานดาวเทียม โดยให้ความเห็นว่า "เป็นการใช้สื่อในการเรียนการสอน แต่ก็มีไม่มากนักที่นักศึกษาจะได้ใช้จริง ๆ โดยเฉพาะจานดาวเทียม ถ้าไม่มีเวลาตรงกับรายการที่ออกอากาศก็จะได้ไม่ได้ทราบเรื่องราวขณะนั้น" และ "การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่หลาย ๆ รูปแบบ เป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนไม่น้อยเลยทีเดียว แต่มักจะไม่ค่อยพบเห็นบ่อยนัก ถ้าจะปรับปรุงเรื่องการใช้สื่อให้ทันสมัยอยู่เสมอ จะช่วยให้คนสนใจ กศน. มากกว่านี้แน่" บางคนกล่าวว่า "รายการที่ได้รับจากจานดาวเทียมนั้นน่าสนใจมาก และมีหลายอย่างที่น่าสนใจ แต่สื่อประเภทนี้ ไม่ค่อยกระจายในชุมชนขนาดเล็ก คนที่อยู่ห่างไกลก็จะได้ไม่ค่อยรับรู้จากสื่อประเภทนี้นัก"

7. **การจัดอบรมสัมมนา** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การศึกษานอกสถานที่ และการทำงานเป็นกลุ่ม โดยให้ความเห็นว่า "ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดให้กับครูประจำกลุ่มหรือเจ้าหน้าที่เป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้เรียนอาจจะได้เพียงภาคเรียนละ 1 ครั้ง เท่านั้น ซึ่งน้อยไป แต่อาจเป็นเพราะเวลาเรียนมีน้อยอยู่แล้ว จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมอะไรได้มากนัก" และ "การจัดอบรมสัมมนาในแต่ละปีการศึกษา ควรปฏิบัติให้มากกว่า 2 ครั้ง เพราะช่วยให้นักศึกษาและครูผู้สอนได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์และพูดคุยกันมากกว่าในเวลาเรียนปกติ ซึ่งจะทำให้นักศึกษาและครูผู้สอนเกิดความรู้สึกเป็นมิตรที่ดีต่อกัน และพร้อมที่จะทำกิจกรรมร่วมกันต่อไปในอนาคตมากขึ้น" ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านให้ความเห็นว่า "การอบรมสัมมนาเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนในหลาย ๆ แนวคิด ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่กว้างขวางออกไป และยังเป็นการทำแนวทางร่วมกันอย่างถูกต้องมากขึ้นด้วย"

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท

จากประเด็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบทโดยทั่วไป กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นรวมทั้งสิ้น 244 คำตอบ แยกออกเป็น 14 ประเด็น เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ สื่อและอุปกรณ์ การประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่ สถานที่ การบริการข่าวสารข้อมูล งบประมาณ การติดตามประเมินผล การแนะแนว การจัดทำข้อสอบ การจัดทำหลักฐานต่าง ๆ กฎระเบียบ ค่าใช้จ่าย เวลา และค่าตอบแทน ดังรายละเอียดในตาราง 11 ต่อไปนี้

ตาราง 11 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท

ข้อเสนอแนะ	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
1. สื่อและอุปกรณ์	28	11.48
1) ควรจัดให้เพียงพอต่อนักศึกษา	19	7.79
2) ควรมีสื่อ-อุปกรณ์ที่ทันสมัย	5	2.05
3) สื่ออุปกรณ์ควรอยู่ในสภาพที่ดีไม่ชำรุดทรุดโทรม	4	1.64
2. การประชาสัมพันธ์	25	10.25
1) ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ	21	8.61
2) การประชาสัมพันธ์ต้องชัดเจน	4	1.64
3. เจ้าหน้าที่	24	9.84
1) ควรทำงานอย่างตั้งใจและเสียสละ	10	4.10
2) ควรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อนักศึกษา	4	1.64
3) ควรอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มาติดต่อ	4	1.64

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
4) ควรปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด	2	0.82
5) ควรมีเจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอ	2	0.82
6) ควรมีเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถเหมาะสมกับงาน	2	0.82
4. สถานที่	22	9.02
1) ห้องเรียนได้มาตรฐาน	11	4.51
2) สะอาด ปลอดภัย	6	2.46
3) ไม่ห่างไกลชุมชน	3	1.23
4) มีบรรยากาศแวดล้อมที่ดี	2	0.82
5. การบริการข่าวสารข้อมูล	22	9.02
1) ต้องกว้างขวางและรวดเร็ว	11	4.51
2) ต้องทันสมัยและเป็นปัจจุบัน	4	1.64
3) ควรให้บริการแก่ทุกหมู่บ้าน	3	1.23
4) ควรกระจายสู่ชุมชนให้มากที่สุด	2	0.82
5) ควรจัดให้มีห้องสมุดสำหรับทุกหมู่บ้าน	2	0.82
6. งบประมาณ	20	8.20
1) ควรจัดสรรให้เพียงพอในแต่ละท้องถิ่น	12	4.92
2) ควรคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับ	3	1.23
3) ควรจัดให้ตรงตามความต้องการของแต่ละท้องถิ่น	3	1.23
4) ควรคำนึงถึงความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่น	2	0.82

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
7. การติดตามประเมินผล	20	8.20
1) ควรปฏิบัติเป็นประจำและต่อเนื่อง	11	4.51
2) ควรทำให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ	5	2.05
3) ควรพัฒนาการวัดผลให้มีคุณภาพ	2	0.82
4) ควรชี้แจงการวัดผลประเมินผลให้ชัดเจน	2	0.82
8. การแนะแนว	19	7.79
1) ควรจัดให้มีครูแนะแนวโดยตรง	12	4.92
2) ควรแนะแนวให้กับนักศึกษาทุกวัยได้	5	2.05
3) ควรให้เวลานักศึกษาติดต่อนอกเวลาเรียนได้	2	0.82
9. การจัดทำข้อสอบ	16	6.56
1) ควรออกข้อสอบให้ตรงกับเนื้อหาที่เรียน	14	5.74
2) ครูควรชี้แจงลักษณะของข้อสอบให้นักศึกษา	2	0.82
10. การทำหลักฐานต่าง ๆ	13	5.33
1) ควรจัดทำหลักฐานต่าง ๆ ให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ	8	3.28
2) การออกหลักฐานให้นักศึกษาควรให้รวดเร็ว	2	0.82
3) เจ้าหน้าที่ควรให้ความสะดวกแก่นักศึกษาทุกคน	2	0.82
4) ควรชี้แจงการทำหลักฐานต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน	1	0.41
11. ภาระเบี้ยบ	12	4.92
1) ควรมีการชี้แจงอย่างชัดเจน	8	3.28
2) ควรปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด	4	1.64

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
12. ค่าใช้จ่าย	10	4.10
1) ควรปรับปรุงค่าใช้จ่ายในการเรียนให้น้อยลง	7	2.87
2) ควรจัดแบบให้เปล่าสำหรับนักศึกษาที่ยากจน	3	1.23
13. เวลา	10	4.10
1) ควรเพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้น	8	3.28
2) ควรจัดเวลาเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้เรียน	2	0.82
14. คำตอบแทน	3	1.23
1) ควรปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้สอน	2	0.82
2) ควรมีคำตอบแทนที่ยุติธรรมสำหรับผู้สอน	1	0.41
รวม	244	100.00

1. **สื่อและอุปกรณ์** กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ควรจัดหาสื่ออุปกรณ์ทางการเรียนให้เพียงพอต่อนักศึกษา รองลงมา ได้แก่ ควรเป็นสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย และสื่ออุปกรณ์ควรอยู่ในสภาพที่ไม่ชำรุดทรุดโทรมจนเกินไป โดยให้ความคิดเห็นว่า "แบบเรียน ตำรา เอกสารต่าง ๆ โตะ แก้ว โตลดจนคอมพิวเตอร์ สไลด์ วีดีโอ และจักรเย็บผ้า ควรอยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ" ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนกล่าวอีกว่า "บางครั้งการนำเอาโตะ แก้ว

นักเรียนเล็ก ๆ มาให้ผู้ใหญ่นั่งเรียน นั่งไปก็กลัวจะหัก จะพัง เพราะเป็นไม้อัดบาง ๆ น้ำหนักก็มาก ดูแล้วไม่เหมาะสมเลย" บางคนกล่าวว่า "หนังสือเรียนก็ไม่พอให้ดูกัน บางครั้งต้องผลัดกันดูคนละ 1 สัปดาห์ ถ้าบางที่มีงานยุ่งก็ไม่ได้ดูเลยก็เรียนไม่รู้เรื่องอีก เรื่องนี้ทางศูนย์ฯ และครูผู้สอนน่าจะปรับปรุงให้ดีขึ้น"

2. การประชาสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ควรมีการประชาสัมพันธ์งานของ กศน.อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ กับ การประชาสัมพันธ์ต้องชัดเจน โดยให้ความคิดเห็นว่าการจะมีการจัดหน่วยงานเพื่อการประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะ และชี้แจงผลประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับอย่างชัดเจนด้วย รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ในเขตที่แต่ละศูนย์รับผิดชอบ" และได้ให้ความเห็นอีกว่า "ถ้าจัดหน่วยงานเพื่อการประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะจะช่วยทำให้การประชาสัมพันธ์ไม่ขาดหาย หรือเว้นช่วง เท่าที่ผ่านมามีการรับสมัครนักศึกษาอีกครั้งหนึ่ง ก็จะมีการประชาสัมพันธ์กันที่หนึ่ง แล้วก็เงียบหายไปอีก จนกว่าจะมีการเปิดรับสมัครกันใหม่ ส่วนเรื่องอื่น ๆ ชาวบ้านก็ไม่รู้อะไรนักหรอก เพราะเท่าที่รู้ก็ไม่ค่อยได้นำมาใช้ประโยชน์อะไรมากนัก"

3. เจ้าหน้าที่ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็น 6 ประเด็น ได้แก่ การทำงานอย่างตั้งใจและเสียสละ การมีมนุษยสัมพันธ์ดีต่อทุกคน การอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อ การปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ควรมีเจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอ และมีความสามารถเหมาะสมกับงาน โดยให้ความเห็นว่า "การมีเจ้าหน้าที่ที่ตั้งใจทำงานและเสียสละอย่างจริงจังแล้วจะช่วยทำงาน กศน. เจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างมาก เพราะเจ้าหน้าที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของ กศน. ถ้าทำงานอย่างทุ่มเท ก็จะได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าเช่นกัน" บางคนกล่าวว่า "หากเจ้าหน้าที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การเข้าถึงประชาชนก็จะง่าย และสะดวกขึ้น สามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามวัตถุประสงค์มากขึ้น" บางคนกล่าวว่า "การมีเจ้าหน้าที่ที่ไม่สามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเองได้ ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม เช่น มีความรู้ไม่ตรงกับตำแหน่งหรืออื่น ๆ ก็ตาม ไม่สามารถช่วยทำงาน กศน. เจริญก้าวหน้าได้"

4. สถานที่ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ การจัดห้องเรียนที่ได้มาตรฐาน สะอาด ปลอดภัย ไม่ห่างไกลชุมชน และมีบรรยากาศแวดล้อมที่ดี

โดยให้ความเห็นว่า "การจัดห้องเรียนที่ได้มาตรฐานมีความกว้างขวางพอเหมาะสำหรับนักศึกษา ถือว่าเป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ได้อย่างหนึ่ง" บางคนกล่าวว่า "ความสะอาดของห้องเรียนและสถานที่ใกล้เคียงในบริเวณนั้น ๆ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการดึงดูดให้นักศึกษาเข้าไปเรียนมากขึ้น" บางคนกล่าวว่า "ถ้าสถานที่เรียนอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก จะทำให้มีผู้สนใจไปเรียนกันมากกว่านี้ เพราะบางคนที่ไม่ไปเรียนก็เนื่องมาจากไม่ยากเดินทางไกล ๆ นั้นเอง"

5. การบริการข่าวสารข้อมูล กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 5 ประเด็น ได้แก่ การบริการข่าวสารข้อมูลที่กว้างขวางและรวดเร็ว ต้องทันสมัยและเป็นปัจจุบัน ควรให้บริการแก่ทุกหมู่บ้าน ควรกระจายการบริการสู่ชุมชนให้ทั่วถึง และควรจัดให้มีห้องสมุดทุกหมู่บ้าน โดยให้ความเห็นว่า "การบริการข่าวสารข้อมูล ถ้ากว้างขวาง รวดเร็ว ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน คนจะให้ความสนใจมาก และถ้าให้บริการอย่างสม่ำเสมอทุกวัน ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกดีในการรับบริการข่าวสารอย่างมีใจมากขึ้นด้วย" บางคนกล่าวว่า "การบริการข่าวสารข้อมูล ควรกระจายออกสู่ชุมชนให้ทั่วถึง เพราะบางชุมชนก็ไม่ได้ยได้รับบริการข่าวสารข้อมูลจาก กศน. และจะทำให้ไม่เข้าใจงานของ กศน. รวมไปถึงข่าวสารต่าง ๆ ด้วยเหมือนกัน" บางคนกล่าวว่า "การรับฟังข่าวสารข้อมูลเป็นการช่วยให้เป็นคนทันสมัย และสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข"

6. งบประมาณ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ควรจัดสรรให้เพียงพอในแต่ละท้องถิ่น ควรคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับ ควรจัดให้ตรงกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น และควรคำนึงถึงความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่น โดยให้ความเห็นว่า "การจัดสรรงบประมาณใด ๆ ให้แก่ท้องถิ่นควรคำนึงถึงประโยชน์ที่ท้องถิ่นนั้นจะได้รับว่าคุ้มค่าหรือไม่ เพราะบางอย่างถ้าทำไปแล้วไม่เกิดประโยชน์หรือเกิดประโยชน์น้อยก็ไม่ควรไปลงทุนกับตรงนั้น เช่น หนังสือพิมพ์ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ถ้าดูแล้วไม่มีใครสนใจก็ไม่ควรไปเสียงบประมาณกับส่วนนั้น ควรนำไปปรับปรุงหรือเพิ่มให้กับที่อื่น ๆ ที่มีประโยชน์กว่า" บางคนให้ความเห็นว่า "การที่แต่ละท้องถิ่นมีความต้องการไม่เหมือนกัน เพราะประชากรในท้องถิ่นและทรัพยากรแตกต่างกัน บางท้องถิ่นอาจจะต้องการงบประมาณเพื่อสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ และบางท้องถิ่นอาจไม่ต้องการ เพราะมีสถานที่อยู่แล้ว เป็นต้น"

7. การติดตามประเมินผล กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ควรปฏิบัติเป็นประจำและต่อเนื่อง ควรทำให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ควรพัฒนาการวัดผลให้มีคุณภาพ และควรชี้แจงการวัดผลประเมินผลให้ชัดเจน โดยให้ความเห็นว่า "การติดตามประเมินผลที่ปฏิบัติกันเป็นประจำจะช่วยให้เห็นความแตกต่างและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และนำไปสู่การปรับปรุงได้อย่างทันที่ หากมีข้อหาใด ๆ เกิดขึ้นก็ตาม" บางคนให้ความเห็นว่า "การวัดผลของ กศน. ต้องให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้ การคุมสอบต้องเข้มงวด จริงจังให้มากขึ้น นักศึกษาก็จะมีคุณภาพตามไปด้วย" บางคนให้ความเห็นว่า "ควรชี้แจงการวัดผลประเมินผลล่วงหน้าอย่างชัดเจน ทำให้นักศึกษามองเห็นแนวทางการปฏิบัติตัวอย่างถูกต้องเหมาะสมมากขึ้น และทำให้ประสบความสำเร็จทางการเรียนได้มากขึ้นด้วย"

8. การแนะแนว กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 3 ประเด็น คือ ควรจัดให้มีครูแนะแนวโดยตรง ควรแนะแนวให้กับนักศึกษาทุกวัยได้ และควรใช้เวลาแก่นักศึกษาในการติดต่อนอกเวลาเรียนได้ โดยให้ความเห็นว่า "การมีครูแนะแนวโดยตรงจะช่วยให้การแนะแนวเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสมมากกว่าการให้ครูที่ปรึกษาเป็นครูแนะแนวไปในตัว เพราะความรู้ด้านการแนะแนวไม่เหมือนกัน" บางคนกล่าวว่า "ครูบางคนอยู่ในวัยที่มีประสบการณ์น้อยอายุน้อย และไม่กล้าให้การแนะแนวแก่ผู้เรียนที่มีความเป็นอาวโสมากกว่า ก็ไม่ช่วยให้เกิดผลดีแก่ผู้เรียนแต่อย่างใด" บางคนให้ความเห็นว่า "หากครูผู้สอนหรือครูแนะแนวใช้เวลาแก่นักศึกษาในการติดต่อนอกเวลาเรียนได้ก็จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการเรียนมากขึ้น เพราะหากมีข้อหาอะไรเกิดขึ้นระหว่างที่ไม่ได้ไปเรียนจะได้พูดคุยกับครูผู้สอนหรือครูแนะแนว ได้ไม่ต้องรอให้ถึงวันอาทิตย์"

9. การจัดทำข้อสอบ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ควรออกข้อสอบให้ตรงกับเนื้อหาที่เรียน และครูผู้สอนควรชี้แจงลักษณะของข้อสอบให้นักศึกษาดู โดยให้ความเห็นว่า "บ่อยครั้งมากที่จะได้ยินนักศึกษายืนยันว่า ออกข้อสอบไม่ตรงเนื้อหาที่เรียนไม่เห็นมีหนังสือ ร้อยยั้งนี้ไม่อ่านหนังสือดีกว่า ทำให้ผู้เรียนหมดกำลังใจในการอ่านหนังสือ" บางคนให้ความเห็นว่า "ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ และเห็นข้อสอบมานานแล้ว ควรแนะนำลักษณะของข้อสอบให้นักศึกษามองเห็นแนวทางการเตรียมตัวสอบบ้างก็จะดี"

10. การทำหลักฐานต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ควรจัดทำให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ การออกหลักฐานให้นักศึกษาควรให้รวดเร็ว เจ้าหน้าที่ควรให้ความสนใจแก่นักศึกษาทุกคน และควรชี้แจงการทำหลักฐานต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยให้ความเห็นว่า "การทำหลักฐาน ตั้งแต่การรับสมัคร ควรชี้แจงให้ละเอียดจะได้ไม่เกิดข้อผิดพลาดขึ้นแก่นักศึกษา เพราะหากเกิดข้อผิดพลาดขึ้นแล้ว จะเป็นผลเสียต่อนักศึกษาเป็นอย่างมาก" ดังนั้น การชี้แจงรายละเอียดเป็นสิ่งสำคัญ" บางคนให้ความเห็นว่า "เจ้าหน้าที่ของ กศน. ต้องอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาอย่างรวดเร็วด้วย เพราะนักศึกษาไม่ค่อยมีเวลาว่างมากนัก เนื่องจากส่วนใหญ่ต้องทำงานกันเกือบทุกวัน ส่วนวันอาทิตย์ก็ต้องไปเรียน ถ้าเจ้าหน้าที่สามารถอำนวยความสะดวกในการติดต่อเรื่องต่าง ๆ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาอย่างยิ่ง"

11. กฎระเบียบ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ควรมีการชี้แจงอย่างชัดเจน และควรปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยให้ความเห็นว่า "กฎระเบียบต่าง ๆ ที่ กศน. ตั้งขึ้น ต้องชี้แจงให้นักศึกษาเข้าใจอย่างชัดเจน และชี้ให้เห็นผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นด้วย และที่สำคัญคือ เจ้าหน้าที่เองควรปฏิบัติตามกฎระเบียบของ กศน. อย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษาด้วย"

12. ค่าใช้จ่าย กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ควรปรับปรุงค่าใช้จ่ายในการเรียนให้น้อยลง และควรจัดแบบให้เปล่าแก่นักศึกษาที่ยากจน โดยให้ความเห็นว่า "เดี๋ยวนี้เศรษฐกิจก็ไม่ดี คนทำงานก็ต้องใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ถ้าค่าเล่าเรียนแพงเกินไปหรือมากเกินไป อาจทำให้จำนวนผู้เรียนลดน้อยลงไป และเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ไม่ดีต่อการเรียน กศน. ด้วย" นอกจากนี้ยังผู้ให้ความเห็นว่า "สำหรับผู้ที่ยากจนจริง ๆ ควรจะจัดแบบให้เปล่า โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เลย เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาผู้พลัดโอกาสเหล่านี้อย่างแท้จริง ซึ่งถือว่าได้ประโยชน์และช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย"

13. เวลา กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ควรเพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้น กับควรจัดเวลาเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยให้ความเห็นว่า "การเรียนวันอาทิตย์เพียง 1 วัน ไม่สามารถช่วยให้นักเรียนได้ผล เพราะเนื้อหาวิชามากมาย

ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้เต็มที่ หากเพิ่มเวลาเรียนเป็น 2 วัน คือ เสาร์-อาทิตย์ จะช่วยให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเหนื่อยต่อการเรียนมากนัก เพราะที่เป็นอยู่คือ ครูผู้สอนก็จะรีบสอนให้จบ เพราะเวลาเรียนน้อย ผู้เรียนก็เลยไม่รู้เรื่องก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร" บางคนให้ความเห็นว่า "ควรจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เช่น บางคนเลิกทำงานแล้วช่วงเย็น ๆ ก็จะมีเวลาที่สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชุมชนของตนเองได้ ถ้าจัดกิจกรรมให้แก่ชุมชนตามความต้องการอย่างนี้ กิจกรรมของ กศน. คงได้รับความนิยมกันมากขึ้น"

14. คำตอบแทน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ควรปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้สอน และควรมีคำตอบแทนที่ยุติธรรมสำหรับผู้สอน โดยให้ความเห็นว่า "บางครั้งนักศึกษาหลายคน คนสอนเพียง 1 - 2 คน ต้องรับผิดชอบ และมีการกิจที่ต้องปฏิบัติอีกมากมายหลายอย่าง แต่คำตอบแทนได้น้อยเกินไป ทำให้รู้สึกว่ายุติธรรม และไม่คุ้มค่ากับความเหนื่อย และการกิจที่ต้องรับผิดชอบขณะนั้น"

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บริการการศึกษานอกโรงเรียนในปัจจุบันได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้เกือบทุกพื้นที่ของประเทศ ทั้งบริการการศึกษาสายสามัญ การส่งเสริมและพัฒนาด้านอาชีพ ตลอดจนบริการข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ ก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพประชากรและการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตาม ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดต่าง ๆ ย่อมเกิดขึ้นอย่างมากมาย การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนให้ได้ผล นอกจากอาศัยความร่วมมือของประชาชนแล้ว ความสนับสนุนของผู้นำในท้องถิ่นก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้นำในท้องถิ่น ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ว่าพวกเขาเหล่านั้นมีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษานอกโรงเรียนอย่างไร และมีข้อเสนอแนะอะไรในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของประชาชนและการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่แท้จริงของท้องถิ่นชนบทไทย

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายเฉพาะเป็น 2 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาทัศนะของผู้นำท้องถิ่น เกี่ยวกับการจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชนในชนบท เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นและสอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม
2. เพื่อนำเสนอแนวทางจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชุมชนชนบท ตามทัศนะของผู้นำท้องถิ่น

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการเจาะจงศึกษาเป็นรายกรณี การเก็บข้อมูลครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 16 อำเภอ แยกเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 75 ตำบล และมีสภาตำบลอีก 134 ตำบล รวมหมู่บ้านทั้งสิ้น 1,465 หมู่บ้าน

เนื้อหาของการวิจัย

เนื้อหาของการวิจัยได้แก่ ทศนะของผู้เข้าท้องถิ่นที่มีต่อการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ชนบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยแบ่งประเด็นคำถามออกเป็น 10 ประเด็น ได้แก่

1. ปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น
2. ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน
3. เนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ
4. การให้บริการข่าวสารข้อมูล
5. การจัดการศึกษาสายสามัญ
6. นโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนประชาชนในชนบท
7. การให้บริการความรู้ทักษะอาชีพ
8. การติดตามและประเมินผล
9. วิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เพื่อประมวลความคิดเห็นจากผู้นำท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องและรับทราบงานการศึกษานอกโรงเรียนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายของการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดผู้นำท้องถิ่นออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. ผู้นำที่เป็นทางการ เป็นผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น

2. ผู้นำจากองค์กรของรัฐ คือผู้ที่ป็นข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่นาท้องถิ่น ได้แก่ พัฒนาการ เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ปลัดประจำตำบล และครู เป็นต้น

3. ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คือ ผู้ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ ได้แก่ พระภิกษุ ผู้อาวุโส ข้าราชการบำนาญ ผู้มีคุณธรรม ผู้นำเกษตรกร และอาสาสมัครสาธารณสุข เป็นต้น

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้ดำเนินการดังนี้

1. กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จากผู้นำท้องถิ่นแต่ละกลุ่มเป็นกลุ่มละ 10 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 30 คน

2. ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยขอใหัวิทยากรที่มีความรู้ในงานการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และอาจารย์ผู้สอน การศึกษานอกโรงเรียนและการพัฒนาชุมชนในสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ทำการเสนอชื่อผู้นำท้องถิ่นทั้ง 3 กลุ่ม แล้วผู้วิจัยทำการคัดเลือกผู้ที่ถูกเสนอชื่อมากกลุ่มละ 10 คน รวม 30 คน เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์ต่อไป

จากวิธีการดังกล่าวได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แยกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. ผู้นำที่เป็นทางการ จำนวน 10 คน มีตำแหน่งเป็นกำนัน 6 คน ผู้ใหญ่บ้าน 2 คน และแพทย์ประจำตำบล 1 คน และคณะกรรมการหมู่บ้าน 1 คน

2. ผู้นำจากองค์กรของรัฐ จำนวน 10 คน เป็นครู 3 คน นักวิชาการ 2 คน ปลัด อบต. 2 คน เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน เจ้าพนักงานการเกษตร และทหารอย่างละ 1 คน

3. ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ จำนวน 10 คน เป็นข้าราชการบำนาญ 3 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 2 คน พระภิกษุ 2 รูป สมาชิกกลุ่มสตรี 2 คน และสมาชิกกลุ่มเกษตร 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท มี 10 ประเด็นคำถาม ได้แก่ ปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน เนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ การให้บริการข่าวสารข้อมูล การจัดการศึกษาสายสามัญ นโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในชนบท การให้บริการความรู้และทักษะอาชีพ การติดตามและประเมินผล วิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองในระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม 2540 ทั้งนี้โดยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอทั้ง 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอมหาราช อำเภอนครหลวง อำเภอท่าเรือ อำเภอบางปะหัน อำเภอภาชี อำเภออุทัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา และอำเภอเสนา เพื่อกำหนดนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยจะถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบทีละประเด็น ตามที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์ มีการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ และถอดเป็นข้อความในภายหลัง ใช้เวลาสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างระหว่าง 45 - 90 นาทีต่อคน โดยเฉลี่ยประมาณ 60 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการถอดเทปคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน แล้วนำคำสัมภาษณ์ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ที่ละเอียดประเด็นคำถาม ด้วยการจำแนกความคิดเห็นออกตามเนื้อหา โดยให้เนื้อหาเดียวกันรวมอยู่ด้วยกัน ส่วนเนื้อหาที่ต่างออกไปแยกไว้ต่างหาก แล้วทำการแจกแจงความถี่ของความคิดเห็นในแต่ละเนื้อหา และคำนวณค่าร้อยละของคำตอบทั้งหมดในแต่ละข้อ โดยให้จำนวนคำตอบทั้งหมดเป็นจำนวนเต็ม 100 % แล้วเรียงลำดับความคิดเห็นออกตามความถี่จากมากไปน้อย และนำเสนอในรูปแบบตาราง

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นจากการสัมภาษณ์ สรุปได้เป็น 10 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น มี 15 ประเด็นปัญหา เรียงตามลำดับความถี่ ดังนี้คือ บริการทางการศึกษาจัดได้ไม่ทั่วถึง ขาดบุคลากรที่เป็นผู้นำด้านการศึกษาย่างอย่างจริงจัง ขาดผู้นำในการส่งเสริมอาชีพในชุมชนอย่างแท้จริง ขาดการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ ขาดการจัดการศึกษาระดับสูงในชุมชน ขาดแคลนทรัพยากรในการประกอบอาชีพเสริม การให้ความรู้พื้นฐานแก่ประชาชนไม่มีความต่อเนื่อง ประชาชนขาดปัจจัยพื้นฐานสำหรับการศึกษา การให้ความรู้ด้านการสาธารณสุขมีน้อย ยังมีผู้ไม่รู้หนังสือที่ดกสำรวจอยู่ ผู้นำท้องถิ่นไม่ได้รับการส่งเสริมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ขาดการรณรงค์เรื่องการอ่านภาษาไทย ขาดการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักหน้าที่ของตนเองในระบอบประชาธิปไตย ความเป็นเอกภาพของประชากรในหมู่บ้านมีน้อย และการฝึกอบรมจัดไม่ต่อเนื่อง

2. ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน มี 8 ประเด็นปัญหาดังนี้

1) ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน มีวุฒิไม่ตรงกับงานในหน้าที่ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่กระตือรือร้นในการทำงาน ขาดความสามัคคีในหมู่เจ้าหน้าที่ และเจ้าหน้าที่ละเลยกฎระเบียบ

- 2) ปัญหาจากประชาชน ได้แก่ ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ขาดความสนใจกิจกรรมที่จัดให้ ไม่กระตือรือร้นในการให้ความรู้ และส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ
 - 3) ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรกว้างเกินไป มีเนื้อหามากเกินไป และมีกิจกรรมให้นักศึกษาต้องปฏิบัติมาก
 - 4) ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ไม่ดึงดูดความสนใจ และไม่ให้ความชัดเจนแก่ประชาชน
 - 5) ปัญหาเกี่ยวกับสื่อและอุปกรณ์ ได้แก่ สื่อและอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ไม่เหมาะสมกับนักศึกษาที่เป็นผู้ใหญ่ และสื่อและอุปกรณ์ไม่ทันสมัย
 - 6) ปัญหาด้านสถานที่ ได้แก่ สถานที่คับแคบ บรรยากาศไม่ดี และทางไกลชุมชน
 - 7) ปัญหาด้านงบประมาณ ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ และการใช้งบประมาณไม่ตรงตามจุดประสงค์
 - 8) ปัญหาเกี่ยวกับเวลาเรียน ได้แก่ เวลาเรียนน้อยเกินไป ไม่เหมาะสมกับความต้องการของชาวบ้าน และมีข้อเสนอแนะว่าควรจัดให้มีเวลาเรียนมากกว่า 1 วัน
3. เนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ มี 6 ประเด็นคือ
- 1) การส่งเสริมอาชีพในชุมชน อาชีพที่ได้รับการเสนอแนะ ได้แก่ งานจักสาน หัตถกรรม งานฝีมือ เสริมสวย ตัดผม ตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างยนต์ และช่างไฟฟ้า
 - 2) สนับสนุนให้รักษาประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งประชาชนให้ความสนใจ ได้แก่ วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ งานแห่เทียนพรรษา และลอยกระทง
 - 3) การจัดการศึกษาอบรมให้แก่ประชาชน ตามที่ต้องการ ได้แก่ การเกษตร การสาธารณสุข กฎหมายชาวบ้าน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการป้องกันอัคคีภัย
 - 4) การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ได้แก่ การประกอบอาชีพเสริม การเล่นกีฬา การพัฒนาชุมชน และการเล่นดนตรีไทย
 - 5) การให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ ที่ได้รับการเสนอแนะ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ ป้ายประกาศ วิทยุ โทรทัศน์ และจานดาวเทียม
 - 6) การพัฒนาฝีมือแรงงาน ตามที่ประชาชนต้องการ ได้แก่ การแกะสลักบานประตูหน้าต่าง การปั้นตุ๊กตา การทำดอกไม้ประดิษฐ์ และการทำบ้านทรงไทย

4. ให้บริการข่าวสารข้อมูล มี 9 ประเด็น คือ

- 1) ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างให้ข้อคิดเห็นว่า ควรมีทุกหมู่บ้าน ควรมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล ควรจัดในแหล่งกลางของชุมชน และควรจัดหนังสือที่เป็นประโยชน์มาให้แก่ประชาชน
- 2) ห้องสมุดประชาชน ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ควรจัดให้มีทุกตำบล ควรจัดในที่ที่ประชาชนสามารถเดินทางไปได้สะดวก ควรจัดให้แหล่งกลางของชุมชน และควรมีหนังสือที่เป็นประโยชน์อย่างเพียงพอ
- 3) บัณฑิตประกาศ ตามที่ได้รับการเสนอแนะ ได้แก่ ควรดูแลรักษาความสะอาดเสมอ จัดตกแต่งให้สวยงาม ดึงดูดความสนใจ และให้ข่าวสารใหม่ ๆ อยู่เสมอ
- 4) หอกระจายข่าว ได้รับการเสนอแนะว่าควรมีทุกหมู่บ้าน และควรให้บริการแก่ประชาชนทุกวัน
- 5) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้รับการเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีหนังสือพิมพ์อย่างน้อย 2 ฉบับ และเอกสารต่าง ๆ ควรส่งให้ถึงประชาชนอย่างสม่ำเสมอ
- 6) โทรทัศน์ ได้รับการเสนอแนะว่า ควรแนะนำการชมรายการให้แก่ประชาชนตามวัยต่าง ๆ และควรส่งเสริมการชมรายการที่มีประโยชน์และรู้จักใช้วิจารณญาณ
- 7) วิทยุ ได้แก่ ควรแนะนำการรับฟังข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและสังคม ควรส่งเสริมการรับฟังรายการที่มีประโยชน์ และควรรับฟังข่าวสารต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ
- 8) จานดาวเทียม ได้แก่ ควรแนะนำการชมรายการอย่างถูกต้อง และควรมีจานดาวเทียมให้ครบทุกหมู่บ้าน
- 9) หน่วยโสตทัศนศึกษา ได้แก่ ควรประชาสัมพันธ์งานของ กศน. อย่างทั่วถึง และควรปฏิบัติหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ

5. การจัดการศึกษาสายสามัญ มี 3 ประเด็น คือ

- 1) การศึกษาทางไกล มีข้อดี คือ ใช้เวลาน้อย และสะดวกกับผู้เรียนที่อยู่ชนบท ส่วนข้อเสีย คือ ผู้เรียนเรียนได้ไม่เต็มที่
- 2) ประเภทชั้นเรียน มีข้อดี คือ ผู้เรียนมีเวลาพักผ่อนในวันหยุด และสะดวกกับผู้เรียนที่อยู่ชนบท ส่วนข้อเสีย คือ ไม่สะดวกกับผู้เรียนที่อยู่ชนบท

3) ประเภทศึกษาด้วยตนเอง มีข้อดีคือ ผู้เรียนไม่เสียเวลาในการทำงาน และเหมาะกับผู้ที่เรียนที่มีความขยันและตั้งใจอ่านหนังสือ ส่วนข้อเสียคือ ผู้เรียนไม่สามารถโต้ตอบกับผู้สอนได้

6. นโยบายด้านการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในชนบท มี 8 ประเด็น คือ

- 1) เปิดโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ที่ได้รับความสนใจ ได้แก่ ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย และให้ข้อเสนอแนะว่าควรจัดให้ถึงระดับปริญญาตรี
- 2) การส่งเสริมสื่อสารมวลชนในการเผยแพร่ความรู้ ได้แก่ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ วิทยุ โทรทัศน์ จานดาวเทียม และบุคลากร
- 3) การจัดการศึกษาสำหรับประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษา ได้แก่ ปัญหาการออกกลางคัน การย้ายที่อยู่อาศัย และปัญหาความยากจน
- 4) การประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน ได้แก่ การติดต่อประสานงานในระหว่างส่วนราชการ บริษัท ร้านค้า และประชาชน
- 5) พัฒนารูปแบบและแนวทางการสอนวิชาชีพในโรงเรียน ได้แก่ ตัดผม เสริมสวย ดนตรีไทย และตัดเย็บเสื้อผ้า
- 6) ส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ได้รับการเสนอแนะ ได้แก่ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง และรู้จักคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น
- 7) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ประกอบอาชีพได้ นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้พัฒนาท้องถิ่นได้ และรู้จักนำวิทยาศาสตร์ไปใช้อย่างเหมาะสม
- 8) พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสายสามัญ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้บุคคลได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัด และผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ได้

7. การให้บริการความรู้ทักษะอาชีพ มี 6 ประเด็น ดังนี้

- 1) การศึกษาสายอาชีพ โดยทั่วไป ได้แก่ ตัดเย็บเสื้อผ้า เสริมสวย ตัดผม พิมพ์ดีด และคอมพิวเตอร์
- 2) การจัดกลุ่มสนใจ ได้แก่ การทำอาหาร ทำขนม การประดิษฐ์ของ ช่างร้อย ดอกไม้ประดิษฐ์ และดนตรีไทย
- 3) การฝึกวิชาชีพระยะสั้น ได้แก่ ช่างยนต์ และช่างไฟฟ้า
- 4) การจัดอบรมกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ การทำนา การทำสวน การเลี้ยงสัตว์ และการทำไร่นาสวนผสม
- 5) การจัดอบรมให้แก่เยาวชน เกี่ยวกับปัญหายาเสพติด โรคเอดส์ และการเล่นกีฬา
- 6) การแนะแนวสายอาชีพ ในโรงเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา และจัดให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น

8. การติดตามและประเมินผลกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน มี 4 ประเด็นดังนี้

- 1) วิธีการเก็บข้อมูล ได้แก่ ระเบียบะสม การสังเกต การสัมภาษณ์ สังคมมิติ และออกเยี่ยมบ้าน
- 2) วิธีการประเมินผล ได้แก่ การทดสอบ และการทำแบบฝึกหัด
- 3) จัดอบรมบุคลากรในการติดตามประเมินผล ได้แก่ การประสานงาน กับหน่วยงานในท้องถิ่น และการรายงานผลการปฏิบัติงานตามรายงาน
- 4) การนิเทศงาน โดยเจ้าหน้าที่จากศูนย์จังหวัด และเจ้าหน้าที่จากกรมฯ

9. วิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้กับประชาชนในท้องถิ่น มี 7 ประเด็น ดังนี้

- 1) การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ตำรา เอกสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ และจุลสาร
- 2) การใช้สื่อสารมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ข่ายประกาศ และหอกระจายข่าว
- 3) การจัดหลักสูตรระยะสั้น ได้แก่ หลักสูตร 30-50 ชั่วโมง และหลักสูตร 51-100 ชั่วโมง
- 4) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ดนตรีไทย การทำบ้านทรงไทย การสานปลาตะเพียน และการทำดอกไม้ประดิษฐ์

5) การเชิฐวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ ได้แก่ ช่างไฟฟ้า การเสริมสวย และการสาธารณสุข

6) การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน สไลด์ วีดีโอ และ จานดาวเทียม

7) การจัดอบรมสัมมนา ได้แก่ การศึกษานอกสถานที่ และการทำงานเป็นกลุ่ม

10. ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนนชนบท มี 14 ประเด็นดังนี้

1) สื่อและอุปกรณ์ ได้แก่ ควรจัดให้เพียงพอต่อนักศึกษา ควรมีสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย และสื่อและอุปกรณ์ควรอยู่ในสภาพที่ดีไม่ชำรุดทรุดโทรม

2) การประชาสัมพันธ์ คือ ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ และการประชาสัมพันธ์ต้องชัดเจน

3) เจ้าหน้าที่ ได้แก่ ควรทำงานอย่างตั้งใจและเสียสละ ควรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อนักศึกษา ควรปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ควรมีเจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอ และควรมีเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถเหมาะสมกับงาน

4) สถานที่ มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสถานที่ ได้แก่ มีห้องเรียนได้มาตรฐาน สะอาด ปลอดภัย ไม้ท่างไกลชุมชน และมีบรรยากาศแวดล้อมที่ดี

5) การบริการข่าวสารข้อมูล มีข้อเสนอแนะ คือ ต้องการให้บริการเป็นไปอย่างกว้างขวาง และรวดเร็ว ต้องทันสมัยและเป็นปัจจุบัน ควรให้บริการแก่ทุกหมู่บ้าน ควรกระจายสู่ชุมชนให้มากที่สุด และควรจัดให้มีห้องสมุดสำหรับทุกหมู่บ้าน

6) งบประมาณ ได้แก่ ควรจัดสรรให้เพียงพอในแต่ละท้องถิ่น ควรคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับ ควรจัดให้ตรงตามความต้องการของแต่ละท้องถิ่น และควรคำนึงถึงความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่น

7) การติดตามประเมินผล มีข้อเสนอแนะ คือ ควรปฏิบัติเป็นประจำและต่อเนื่อง ควรทำให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ควรพัฒนาการวัดผลให้มีคุณภาพ และควรชี้แจงการวัดผลประเมินผลให้ชัดเจน

8) การแนะแนว มีข้อเสนอแนะคือ ควรจัดให้มีครูแนะแนวโดยตรง ควรแนะแนวให้กับนักศึกษาทุกวัยได้ และควรใช้เวลาให้นักศึกษาติดต่อก่อนนอกเวลาเรียนได้

9) การจัดทำข้อสอบ มีข้อเสนอแนะ คือ ควรออกข้อสอบให้ตรงกับเนื้อหาที่เรียน และควรชี้แจงลักษณะของข้อสอบให้นักศึกษา

10) การทำหลักฐานต่าง ๆ มีข้อเสนอแนะว่า ควรจัดทำหลักฐานต่าง ๆ ให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ การออกหลักฐานให้นักศึกษาควรรวดเร็ว เจ้าหน้าที่ควรให้ความสะดวกแก่นักศึกษาทุกคน และควรชี้แจงการทำหลักฐานต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน

11) กฎระเบียบ มีข้อเสนอแนะคือ ควรมีการชี้แจงกฎระเบียบอย่างชัดเจน และควรให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด

12) ค่าใช้จ่าย มีข้อเสนอแนะคือ ควรปรับปรุงค่าใช้จ่ายในการเรียนให้น้อยลง และควรจัดการศึกษาแบบให้เปล่าสำหรับนักศึกษาที่ยากจน

13) เวลา มีข้อเสนอแนะว่า ควรเพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้น และควรจัดเวลาเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

14) ค่าตอบแทน มีข้อเสนอแนะว่า คือ ควรปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้สอน และควรมีค่าตอบแทนที่ยุติธรรมสำหรับผู้สอน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น

เนื่องจากเป้าหมายของการศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพของประชากรทั้งการศึกษาในระบบ และนอกระบบโรงเรียนต่างก็มีเป้าหมายเดียวกัน แต่ต่างกันที่กลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาเท่านั้น โดยที่การศึกษาระบบโรงเรียนเน้นที่เด็กและเยาวชน ส่วนการศึกษานอกระบบโรงเรียนเน้นที่ประชาชนส่วนใหญ่อยู่นอกระบบโรงเรียนหรือประชาชนทั่วไป สำหรับปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ที่สำคัญได้แก่ บริการทางการศึกษายังจัดได้ไม่

ทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บำเพ็ญ แสงดี (2532) ที่ศึกษาเรื่องการให้การศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์ พบว่า การส่งเสริมการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสุรินทร์ จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ และปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่ง คือ การขาดผู้นำที่เอาใจใส่ต่อการศึกษาอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูเกียรติ มุทธากาญจน์ (2531) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดมุกดาหาร พบว่า ปัจจัยที่สำคัญของผู้นำ ได้แก่ บุคลิกภาพ น่าเชื่อถือและเอาใจใส่เอาใจในการปฏิบัติหน้าที่ จะช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่เกิดประสิทธิภาพต่อส่วนรวม

2. ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน

การจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนเป็นงานที่ต้องอาศัยบุคลากรจำนวนมาก เนื่องจากหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษานี้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วทุกจังหวัด จึงมักประสบปัญหาเกี่ยวกับจำนวนเจ้าหน้าที่ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการจัดการศึกษา ได้แก่ จำนวนเจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอ ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นว่า "เจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอมีเพียง 2 - 3 คน แต่ต้องทำงานทั้งอำเภอ ซึ่งแต่ละอำเภอก็มีหลายตำบลจะให้ทั่วถึงก็คงจะเป็นไปไม่ได้ยาก นอกจากเราจะไขว่คว้าเองเข้าไปหาเขาเอง" ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรางค์ ไรจน์วิชัย (2535) ที่ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนสอนภาษาต่างประเทศภาคเอกชนประเภทนอกระบบ ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาด้านบุคลากรเป็นอุปสรรคสำคัญ เนื่องจากปัจจุบันมีนักเรียนเพิ่มมากขึ้น บุคลากร พนักงาน การโรง รวมทั้งครูผู้สอนไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอน และรัตน พุ่มไพศาล (2528) ได้ศึกษาปัญหาและสภาพความต้องการเพื่อจัดโครงการการศึกษานอกโรงเรียนในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่า หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือขาดแคลนในเรื่องจำนวนครูผู้สอน และปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาจากประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิดา แสนสุข (2527) ซึ่งทำการศึกษาเรื่องบทบาทของหน่วยงานรัฐบาลในการให้การศึกษแก่สตรีไทยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พบว่า สตรีไม่มีเวลาอบรม ไม่ให้ความสำคัญและไม่สนใจมารับการฝึกอบรม

3. เนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ

ความต้องการของประชาชนในชนบทเกี่ยวกับเนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนนั้น ส่วนมากมุ่งเน้นไปในด้านของการส่งเสริมอาชีพในชุมชน ซึ่งได้แก่ งานจักสาน งานหัตถกรรม งานฝีมือ เสริมสวย ตัดผม ตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างยนต์ และช่างไฟฟ้า ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "การที่ศูนย์ฯ นาวีทยากรจากที่อื่นมาสอนงานประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นสิ่งต่าง ๆ เช่น นำเศษกระดาดมาพับเป็นตัวหงส์ หรือพับนกในขวดโหล ซึ่งสามารถนำไปจำหน่ายได้อีกด้วย และถ้าประชาชนได้รับการเอาใจใส่จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ชีวิตความเป็นอยู่จะดีขึ้นด้วย" ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมวิบูลธรรมย์ (2528) ที่ได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการที่จะศึกษาเพิ่มเติมวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อนำไปประกอบอาชีพและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น และบำเพ็ญ แสงดี (2532) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ประชาชนมีความต้องการด้านงานจักสาน งานฝีมือ และงานประดิษฐ์

4. การให้บริการข่าวสารข้อมูล

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน มีการจัดบริการด้านข่าวสารข้อมูลให้แก่ประชาชนในหลายรูปแบบ เพื่อให้ข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัย และทันเหตุการณ์อยู่เสมอ สำหรับที่ให้ความสำคัญมากที่สุด इनชนบท คือ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นว่า "ประชาชนส่วนมากอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ดำเนินการเรื่องการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านไว้เป็นส่วนมาก แต่ก็ยังไม่ครบทุกหมู่บ้าน ถ้าศูนย์ฯ จะบริการให้ครบทุกหมู่บ้านได้จะดีมาก เพราะชาวบ้านทุกหมู่บ้านจะได้รับบริการอย่างทั่วถึงมากขึ้น" ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ควรมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บำเพ็ญ แสงดี (2532) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการให้บริการการศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์ พบว่า บ้านหมู่บ้านป้องกันตนเอง

ชายแดน ควรมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านให้ครบทุกหมู่บ้าน และผู้ให้สัมภาษณ์ยังให้ข้อเสนอแนะ
อีกว่า ควรมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล ควรจัดในแหล่งกลางชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสันทนา
บุญสุข (2531) ที่ได้ทำการวิเคราะห์ที่อ่านหนังสือประจำบ้านดีเด่นของ
จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ที่อ่านหนังสือประจำบ้านจะอยู่ในลักษณะช่วยกันเป็นผู้ดูแล ได้แก่
พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการที่อ่านที่อยู่ใกล้เคียง และพงศ์พันธ์ สุนทรชัย (2532)
ได้ศึกษาระบบข่าวสารข้อมูลในชนบทเกี่ยวกับที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านกับหอกระจายข่าว
พบว่า ที่อ่านหนังสือส่วนใหญ่อตั้งอยู่ในแหล่งกลางของหมู่บ้าน

5. การจัดการศึกษาสายสามัญ

การจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดและศูนย์การศึกษานอก
โรงเรียนอำเภอในปัจจุบัน ส่วนมากจะจัดในรูปแบบของการจัดการศึกษาสายสามัญ และที่พบว่า
ประสบความสำเร็จ และมีนักเรียนมากที่สุด คือ การจัดประเภทการศึกษาทางไกล ซึ่งมีข้อดี
หลายประการคือ ใช้เวลาน้อย และสะดวกกับผู้เรียนที่อยู่ในชนบท ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดง
ความคิดเห็นว่า "เป็นการเรียนเฉพาะวันอาทิตย์เพียงวันเดียวเท่านั้น ทำให้ไม่เสียเวลาใน
การทำงาน สามารถหาเวลาว่างไปเรียนได้ไม่ยากนัก และมีเวลาพักผ่อนในวันอื่น ๆ มากขึ้น"
ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมร จันทรดา (2537) ที่ได้ศึกษาทัศนะของเยาวชนสตรี
ภาคแรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อการจัดบริการทางการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์การศึกษานอก
โรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ในการจัดการเรียนการสอนสายสามัญที่ได้รับความนิยมมาก
คือ แบบทางไกล เนื่องจากศูนย์ฯ จัดให้โดยมีห้องเรียนแน่นอน ในวันอาทิตย์ ช่วงเวลา 09.00-
12.00 น. ซึ่งสะดวกกับผู้เรียนส่วนมาก

6. นโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท

ในปัจจุบันนี้ การพัฒนาทางการศึกษาจำเป็นต้องมีนโยบายทางการศึกษาที่ชัดเจน
ซึ่งกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญ ได้แก่ การเปิดโอกาสในการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ถึง

มัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่นให้มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คมกฤษ จันทรวง (2537) ได้ศึกษาความต้องการการศึกษานอกโรงเรียนของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเขตจังหวัดชลบุรี พบว่า แรงงานส่วนใหญ่ยังมีความต้องการที่จะเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 และงานวิจัยของบำเพ็ญ แสงดี (2532) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการให้การศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสนใจอยากเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นหากมีโอกาส

7. การให้บริการความรู้ทักษะ

เนื่องจากการประกอบอาชีพถือเป็นงานสำคัญที่ช่วยให้บุคคลมีรายได้และสามารถนำไปพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้นได้ ดังนั้น การจัดการศึกษาสายอาชีพจึงได้รับความสนใจมาากในปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาสายอาชีพ ได้แก่ ตัดเย็บเสื้อผ้า เสริมสวย และตัดผม เนื่องจากสามารถช่วยให้มีรายได้เพิ่มขึ้นโดยไม่ต้องลงทุนอะไรมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสภา ชูพิกุลชัย (2525) ที่ได้วิเคราะห์สาเหตุเพื่อพัฒนามาตรฐานการฝึกอบรมวิชาชีพในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่คาดว่าจะสามารถนำวิชาชีพที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการชีวิตประจำวัน หลังจากได้รับการปลดปล่อยตัวแล้ว นอกจากนี้ อรสา โพธิ์ทอง (2533) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการด้านการศึกษานอกโรงเรียนของเยาวชนที่มีประวัติติดยาเสพติดพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 30.89 มีความสนใจกิจกรรมการศึกษาสายอาชีพ โดยมุ่งหวังว่าจะนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ เมื่อได้รับการปลดปล่อยจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง และอุไรวรรณ โพธิ์ (2540) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบริการการศึกษานอกโรงเรียนในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการจังหวัดนนทบุรี พบว่า วิชาชีพที่ได้รับความสนใจ ได้แก่ ช่างเสริมสวย ตัดผมชาย และตัดเย็บเสื้อผ้า ด้วยเหตุผลที่ว่า สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ เมื่อเลิกประกอบอาชีพเสก

8. การติดตามและประเมินผล

กระบวนการสำคัญของการจัดการเรียนการสอนทุกประเภทที่จำเป็นต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ คือ การประเมินผลและติดตามผล เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าของการปฏิบัติหน้าที่ของทุกฝ่าย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับวิธีการเก็บข้อมูล ซึ่งได้แก่ การใช้ระเบียบแบบแผน การสังเกต และการสัมภาษณ์ ส่วนวิธีการประเมินผล ได้แก่ การทดสอบ และการทำแบบฝึกหัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมบัติ คุ่มตู้ (2526) ได้ศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนะของครูสังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การบริหารงานวิชาการด้านการวัดผลและการประเมินผลนั้นกำหนดให้มีการประเมินผลหลังการทากิจกรรมทุกครั้ง ซึ่งผู้บริหารเห็นว่าปฏิบัติได้ในเกณฑ์ปานกลาง ส่วนครูผู้สอนเห็นว่าปฏิบัติได้ในเกณฑ์น้อย ทั้งนี้เพราะเนื้อหาวิชามีมาก เวลาที่จะใช้ในการเรียนการสอนมีจำนวนจำกัด ประกอบกับนักศึกษามีพื้นฐานความรู้ต่างกัน อย่างไรก็ตาม ก็ถือว่าครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ซึ่งสามารถใช้ดุลยพินิจในการวัดผลประเมินผลได้ดี และวุ้น ทองมี (2530) ได้ศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนผู้นำสุราษฎร์ธานี ในกรุงเทพมหานคร พบว่า การวัดผลและประเมินผลการศึกษาเป็นส่วนสำคัญของการศึกษา และเป็นกระบวนการที่ต้องทำควบคู่ไปกับการเรียนการสอน กล่าวคือ เมื่อมีการเรียนการสอนก็จะต้องมีการประเมินผลควบคู่กันไปโดยตลอด และระบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการวัดผลและการประเมินผลการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 กำหนดให้ครูผู้สอนเป็นผู้วัดผลและประเมินผลได้เองระหว่างเรียนและประเมินผลครั้งสุดท้าย เมื่อเรียนจบแต่ละรายวิชา จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของครูผู้สอนและผู้บริหารจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบนั้น

9. วิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

วิธีการจัดการศึกษาถือได้ว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการจัดการศึกษา เพราะเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้บังเกิดผลดีต่อการจัดการเรียนการสอน และประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความสำคัญกับสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ตำรา เอกสาร วารสาร และหนังสือพิมพ์ รวมทั้งสื่อสารมวลชน ได้แก่ วิทยุ และโทรทัศน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บารุง สุขพรรณ (2525) ที่ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับประชากรนอกรั้วเรียนในเขตเมืองและชนบท พบว่า สื่อการสอนส่วนมากที่ต้องการคือ สื่อประเภทบุคคล โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ ภาพยนตร์ และสิ่งพิมพ์ นอกจากนี้ ชามพร เจริญสิน (2525) ได้ศึกษาการบำบัดด้วยหนังสือกับเยาวชนที่มีประวัติติดยาเสพติดให้โทษในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง พบว่า การอ่านหนังสือช่วยให้เยาวชนได้ผ่อนคลายความรู้สึกตึงเครียดในจิตใจและกล้าเผชิญปัญหา ทำให้เยาวชนมีความเชื่อมั่นสูงขึ้น และเกิดความวิตกน้อยลง

10. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกรั้วเรียนในชนบท

ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของศูนย์การศึกษานอกรั้วเรียนจังหวัดและศูนย์บริการการศึกษานอกรั้วเรียนอำเภอในปัจจุบันนี้ ยังมีข้อบกพร่องอีกหลายประการที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อให้การจัดเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสื่ออุปกรณ์เป็นสำคัญ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันยังมีสื่ออุปกรณ์ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา สื่ออุปกรณ์ไม่ทันสมัย และไม่อยู่ในสภาพที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนา พุ่มไพศาล (2524 : 142) ที่ศึกษาปัญหาการบริหารโรงเรียนผู้ใหญ่นครปฐม พบว่า โรงเรียนผู้ใหญ่นครปฐมขาดสื่ออุปกรณ์ในการประกอบการเรียนการสอนอย่างมาก เพราะโรงเรียนผู้ใหญ่ยังขาดวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนอีกมาก และม้วน ทองมี (2530 : 136) ได้ศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนผู้ใหญ่สายสามัญ

ในกรุงเทพมหานคร พบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็ต้องเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับหลักสูตร ซึ่งทำให้ผู้บริหารต้องจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในหลายทาง และต้องเกี่ยวข้องกับงบประมาณที่มีจำนวนจำกัด จึงทำให้การบริหารงานด้านนี้ไม่ดีเท่าที่ควร ส่วนสุรีย์ นาคนิยม (2528) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการของนักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ หลักสูตรวิชาชีพพระยาล้านของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในเขตการศึกษา 2 พบว่า นักศึกษาวิชาชีพมีปัญหาเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ และต้องการให้จัดบริการให้ดีขึ้น และโสภา ชูพิกุลชัย (2525) ได้วิเคราะห์สาเหตุเพื่อพัฒนามาตรฐานการฝึกอบรมวิชาชีพในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง พบว่า สาเหตุที่ทำให้การเรียนการสอนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องมาจากเครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุและอุปกรณ์ในการเรียนการสอนไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียนและมีคุณภาพไม่ดี กล่าวคือ เครื่องมือ เครื่องใช้หรือวัสดุอุปกรณ์ไม่ทันสมัย ชำรุดและขาดการดูแลรักษาซ่อมแซม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปแนวทางในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถนำไปปฏิบัติได้ดังนี้

1. ควรส่งเสริมการศึกษาให้กับประชาชนในระดับที่สูงขึ้นอย่างน้อยควรจบการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และควรจัดให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้าน เพื่อช่วยในการพัฒนาชุมชนได้ในโอกาสต่อไป
2. ด้านบุคลากรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ควรจัดให้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละหน่วยงาน ตลอดจนการคัดเลือกบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ควรมีมาตรฐานในการคัดเลือกเพื่อให้ได้บุคคลที่มีความสามารถเหมาะสมกับงานหน้าที่ และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด

3. การส่งเสริมอาชีพในชุมชน ควรมีการสำรวจทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าในการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในโอกาสที่ว่างจากการทำนา ทำไร่ หรืออาชีพหลักอื่น ๆ ได้แก่ จักสาน หัตถกรรม งานฝีมือ เสริมสวย ตัดผม ตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างยนต์ และช่างไฟฟ้า

4. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดควรเน้นใบ้ด้านการพัฒนาการดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในปัจจุบัน โดยขอความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชนบทหลาย ๆ ฝ่าย ช่วยกันสนับสนุนด้านงบประมาณหรือหนังสือ และวารสารเพื่อการบริหารที่มีประสิทธิภาพของที่อ่านฯ และควรจัดให้มีในทุกหมู่บ้าน โดยมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลอยู่เสมอ เพื่อให้ที่อ่านฯ เป็นแหล่งวิทยากรสำหรับชุมชน และควรให้บริการสื่อสิ่งพิมพ์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย กฎหมาย ชาวบ้าน การป้องกันอัคคีภัย การเกษตร และความรู้ทั่วไป ซึ่งเป็นความรู้ใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ

5. การจัดการศึกษาสายสามัญ ควรเน้นประเภทการศึกษาทางไกล เพราะจะช่วยให้นักศึกษามีความสะดวกในการเรียนมากขึ้น เนื่องจากใช้เวลาเรียนเพียงวันอาทิตย์เท่านั้น และการเดินทางสะดวก จะช่วยย้ําให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

6. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดควรเปิดโอกาสให้ผู้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หรือควรจัดหาทุนการศึกษาให้สำหรับผู้ที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการส่งเสริมกำลังใจให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างแท้จริง

7. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ควรให้บริการความรู้ด้านทักษะอาชีพ โดยการคัดเลือกบุคคลเข้ารับการฝึกอบรม แล้วนำไปเผยแพร่ในท้องถิ่นของตน ได้แก่ การตัดเย็บเสื้อผ้า เสริมสวย ตัดผม และการเกษตร ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์และการเพาะปลูก เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ออาชีพเกษตรเป็นหลัก

8. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ควรเน้นการติดตามและประเมินผลการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมทุกรูปแบบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำผลมาพัฒนา และปรับปรุงในกรณีที่มีการปฏิบัติยังไม่ได้มาตรฐาน หรือบังเกิดผลดีต่อส่วนรวม

9. ควรส่งเสริมรูปแบบใหม่ ๆ ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ได้แก่ การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ที่ทันสมัย การให้

บริการข่าวสารข้อมูลที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพและการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้มากขึ้น

10. ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้แก่ การใช้สื่ออุปกรณ์ในการเรียนที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ การประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ การปรับปรุงเกี่ยวกับอาคารสถานที่ให้เหมาะสม การให้บริการข่าวสารข้อมูลที่รวดเร็ว การจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่น และควรติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นงานที่เจ้าหน้าที่จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรสำรวจความต้องการของประชาชน เกี่ยวกับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประเภทการศึกษาทางไกล
2. ควรศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ให้เป็นแหล่งวิทยากรในโอกาสต่อไป
3. ควรศึกษาถึงวิธีการประชาสัมพันธ์ทำให้ประชาชนรู้จักและเห็นประโยชน์ของการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด
4. ควรศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท และการพัฒนาชุมชนของผู้นำท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
5. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับอาชีพที่ประชาชนในชนบท ต้องการเพื่อหาแนวทางในการจัดฝึกอบรมอาชีพให้ตรงกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด
6. ควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการทำงาน of ผู้นำท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

บรรณาธิการ

บรรณานุกรม

- กมล โอเอี่ยม. ทัศนคติของผู้ใหญ่บ้านที่มีต่อการให้ความร่วมมือในงานการศึกษาผู้ใหญ่ด้าน
การส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526. อัดสำเนา.
- การปกครอง, กรม. กฎระเบียบและข้อบังคับสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2538.
- การศึกษานอกโรงเรียน , กรม. การศึกษาลดละทิ้งชีวิต : การศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ เล่ม 1.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2538.
- . ชุดฝึกอบรมทางไกลความเป็นผู้นำ. นครราชสีมา : มิตรภาพการพิมพ์, 2537.
- . ชุดฝึกอบรมบุคลากรด้านการศึกษาต่อเนื่องเพื่อสนองตอบการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2527.
- . มติกำหนดการจัดการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เสียงเสียง,
2536.
- . ยกระดับการศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ก้าวหน้ากับการศึกษานอกโรงเรียน.
กรุงเทพฯ : บริษัทศรีเมืองการพิมพ์, 2538.
- . รายงานการประชุมสัมมนาผู้บริหารและผู้ประสานงานระดับท้องถิ่น. นครราชสีมา :
2525. (อัดสำเนา).
- การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ศูนย์. แผนปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ 2540.
อัดสำเนา.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. ปรัชญาการศึกษานอกระบบ. โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2526.
- โกวิท วรพิพัฒน์. "แนวความคิดทางการศึกษานอกโรงเรียนไทย," รวมบทความการศึกษา
นอกโรงเรียน. เล่ม 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2527.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนปฏิบัติงานหลักการศึกษาพื้นฐานเพื่อ
ปวงชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ที่.พี.พรินท์, 2535.

- คมกฤษ จันทรขจร. ความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียนของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเขตจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร , 2537.
- ชาไมพร เจริญสิน. การบำบัดด้วยหนังสือกับเยาวชนที่มีประวัติติดยาเสพติดให้โทษในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525 (อัสสาเนา).
- ชูเกียรติ มุทธากาญจน์. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของผู้เข้าท้องถื่น : ศึกษาเฉพาะกรณีกัณฑ์ผู้ใหญ่บ้าน จ.มุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531. อัสสาเนา.
- ชูเกียรติ สีสวรรณ์ และคนอื่น ๆ. รายงานผลการศึกษาศักยภาพกิจกรรมและแนวโน้มของการจัดการศึกษานอกระบบเรียนในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524.
- ถนัด ม่วงมณี. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการศึกษานอกระบบโรงเรียนในท้องที่อำเภอคลองสะแก จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526. อัสสาเนา.
- . การศึกษานอกระบบเรียนและระเบียบการปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง. โรงพิมพ์เสียงเพียง. 2527.
- ทองคูณ หงส์พันธ์. การวิจัยเพื่อจัดรูปแบบยุทธวิธีในการฝึกอบรมผู้นำท้องถื่นในการพัฒนาชนบท. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.
- ทองจุล ชันขาว. "แนวคิดและหลักการจัดการศึกษานอกระบบเรียน," รวมบทความการศึกษานอกระบบเรียน. เล่ม 11 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2535.
- ทวี ทิมชา. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528.
- ทิพดี ไชยงยศ. บทบาทของสภาตำบลในการส่งเสริมการศึกษานอกระบบเรียนตามความต้องการของผู้บริหารระดับนโยบายเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องคณะกรรมการสภาตำบลประชาชน และนักศึกษานในจังหวัดอุบลราชบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521. อัสสาเนา.

นเรศ วงศ์สวัสดิ์. ปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อโครงการ

สร้างงานในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี ห้าตำบลในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
2526. อัดสำเนา.

บาเพ็ญ แสงดี. การให้การศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดน

จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.

บารุง สุขพรรณ. การศึกษาปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับประชากร

นอกโรงเรียนทั้งในเขตเมืองและชนบท. กรุงเทพฯ : ศึกษาการพิมพ์, 2525.

ปฐม นิคมานนท์. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2528.

———. "หน่วยที่ 6 ปรัชญาและหลักการของการศึกษานอกระบบ," ใน เอกสารการสอน
ชุดวิชาการศึกษาลดข้อขัดข้องและการศึกษานอกระบบ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2532.

ประทีป จงสีปธรรม. ผู้นำสตรีในการปกครองระดับท้องถิ่นของไทย : ศึกษาบทบาทความ

เป็นผู้นำของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรีทั่วประเทศ พ.ศ.2528. วิทยานิพนธ์ ค.ม.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ประยูทธ สุวรรณโกตา. "บทบาทผู้นำท้องถิ่นในงานพัฒนาชุมชน," วารสารพัฒนาชุมชน

ฉบับที่ 18 (พฤษภาคม) 2522.

พงศ์พันธ์ สุนทรชัย. การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบข่าวสารเพื่อชุมชนชนบท : วิเคราะห์ความ

คิดเห็นของประชาชนผู้ใช้บริการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน. วิทยานิพนธ์

กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.

พัฒน บุษยรัตพันธ์. การสร้างชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

ไทยวัฒนาพานิช, 2517.

ภิญโญ สาธร. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศ.ส.การพิมพ์, 2523.

ม้วน ทองมี. บทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน

ผู้นำสายสามัญ ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.

มหาดไทย, กระทรวง. ข้อมูลสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ประจำปี 2538.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2538.

ยาใจ อินทวิชัย และทิพย์สุดา สุเมธเสนีย์. "บทบรรณาธิการ," วารสารการศึกษา
แห่งชาติ. ปีที่ 28 ฉบับที่ 3 : (กุมภาพันธ์ - มีนาคม), 2537.

รัตนา พุ่มไพศาล. ปรัชญาและหลักการของการศึกษานอกระบบ. กรุงเทพฯ :
อักษรบัณฑิต, 2523.

———. ปัญหาการบริหารโรงเรียนผู้ใหญ่นครกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

ลักขณา นักร้อง. การศึกษาความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษานอก
โรงเรียนระหว่างผู้นำชุมชนและผู้จัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดนครปฐม.
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2538.

วิจิตร วรุดบางกูร. ศิลป์สำหรับผู้ผู้นำ. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.

วิชา อัครศาสตร์ และอุดม เขียววงศ์. ปรัชญาและหลักการการศึกษานอกโรงเรียน.
กรุงเทพฯ : ไทศาลศิลป์, 2523.

วินัย เชื้อเพชร. การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนของคณะกรรมการหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อุดสาเนา.

วิโรจน์ ขวัญเกื้อ. บทบาทของโต๊ะอิหม่ามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการสนับสนุนใน
การพัฒนาโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหารการศึกษา
นอกโรงเรียน ผู้นำท้องถิ่นและโต๊ะอิหม่าม. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. อุดสาเนา.

วิไล ตั้งจิตสมคิด. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528.

- วุฒิชัย อนันตดู. การศึกษาแนวทางพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ปรียาณานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา.
- ศึกษาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, สำนักงาน. แบบรายงานการศึกษาส่วนภูมิภาค. 2539. อัดสำเนา.
- สมบัติ คู่มั่ง. บทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของครูสังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ. ปรียาณานิพนธ์ กศ.ม. บางแสน : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2527. อัดสำเนา.
- สมผิว บุราธรรมย์. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2528. อัดสำเนา.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526
- . การพัฒนาชุมชน หลักการ และวิธีปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพร่พิทยา, 2514.
- สันทนา บุญสุข. การวิเคราะห์ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านดีเด่นของจังหวัดอุบลราชธานี. ปรียาณานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. อัดสำเนา.
- สากล สถิตวิทยานัน. ภูมิศาสตร์ชนบท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอ.เอส พรินติ้งเฮาส์, 2532.
- สุธิดา แสนสุข. บทบาทของหน่วยงานรัฐบาลในการให้การศึกษาแก่สตรีไทยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527. อัดสำเนา.
- เสกสัน ศรีวัฒนากุลกิจ และคนอื่น ๆ. ขีดความสามารถในการวางแผนพัฒนาของผู้ที่ท้องถิ่นระดับตำบล เปรียบเทียบระหว่างตำบลที่อยู่ใกล้และห่างไกลศูนย์กลางความเจริญ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2529.

- เสถียร เหลืองอร่าม. ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชน.
 กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2528.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาพัฒนาชนบท หน่วยที่ 1-7.
 พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529.
- _____. เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการศึกษานอกระบบ.
 นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2534.
- สุนทร โคตรบรรเทา. แนวคิดและวิธีการเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนนอกระบบโรงเรียน.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.
- สุนทร พูนเอียด. ภาวะความเป็นผู้นำ. สุราษฎร์ธานี : วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2531.
- สุนทร สุนันทชัย. การศึกษานอกระบบโรงเรียน : เส้นทางที่ไม่สิ้นสุด. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์การพิมพ์,
 2529.
- สุปัญญา กิตติวิสาร. การศึกษาทัศนคติของกำนันในการให้ความร่วมมือต่องานการศึกษาผู้ใหญ่
จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526.
 อัดสำเนา.
- สุรางค์ โรงนวิชัย. การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียน
สอนภาษาต่างประเทศ ภาคเอกชน ประเภทนอกระบบในกรุงเทพมหานคร.
 ปรินุณานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
 อัดสำเนา.
- สุรีย์ นาคนิยม. ปัญหาและความต้องการของนักศึกษาผู้ใหญ่. ปรินุณานิพนธ์ กศ.ม.
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อัดสำเนา.
- โสภา ชูพิกุลชัย. วิเคราะห์สาเหตุเพื่อพัฒนามาตรฐานการฝึกอบรมวิชาชีพในสถานฝึกและ
อบรมเด็กและเยาวชน ของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง. ปรินุณานิพนธ์ ศศ.ม.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525. อัดสำเนา.
- อมร จันทรดา. ทัศนะของเยาวชนสตรีภาคแรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อการจัดบริการทางการศึกษา
นอกระบบโรงเรียนของศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร. ปรินุณานิพนธ์ กศ.ม.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537. อัดสำเนา.

อรสา โพธิ์ทอง. ความคิดเห็นและความต้องการด้านการศึกษานอกโรงเรียนของเยาวชน

ที่มีประวัติติดยาเสพติดในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา.

อรุณ ริกธรรม. หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

อุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, สำนักงาน. ภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา 2539. สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2539.

อุ้นดา นพคุณ. การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

2524.

อุไรวรรณ โพธิ์. บริการการศึกษานอกโรงเรียนในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการ

จังหวัดนนทบุรี. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2540. อัดสำเนา.

ภาคผนวก

- แบบสัมภาษณ์
- รายชื่อกลุ่มตัวอย่าง
- แผนที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ภาพการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

ทักษะของผู้บริหารท้องถิ่นต่อการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในชนบท

กรณีศึกษานักเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ชื่อ นามสกุล

อาชีพ ตำแหน่ง

ที่อยู่

สัมภาษณ์ เมื่อ

1. ปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น

(การสำรวจจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือ การให้ความรู้พื้นฐานเพื่อเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิต การเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต และการรณรงค์เพื่อการอ่านออก เขียนได้)

.....

.....

.....

2. ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชน

(การบริหารงานของเจ้าหน้าที่ รูปแบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียน การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน การขาดการสนับสนุนเรื่องเงินทุน และการขาดระบบการควบคุมการติดตามผลอย่างใกล้ชิด)

.....

.....

.....

3. เนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ

(การจัดรูปแบบและเนื้อหาตามความต้องการของท้องถิ่น การให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ การให้การศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชน สนับสนุนให้รักษาประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นและรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์)

.....

4. การให้บริการข่าวสารข้อมูล

(ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หน่วยโสตทัศนศึกษา ศูนย์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี)

.....

5. การจัดการศึกษาสายสามัญ

(ประเภทชั้นเรียน ตนเอง และทางไกล)

.....

6. นโยบายทางการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับต่อประชาชนในชนบท

(การเปิดโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน การส่งเสริมสื่อสารมวลชนในการเผยแพร่ความรู้)

.....

7. การให้บริการความรู้ทักษะอาชีพ

(การศึกษาสายอาชีพ การจัดกลุ่มสนใจ การจัดอบรมให้ความรู้กับกลุ่มแม่บ้าน
กลุ่มเกษตรกร กลุ่มเยาวชน การแนะแนวอาชีพ)

.....

8. การติดตามและประเมินผล

(การรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูล การกำหนดวิธีการประเมินผล การจัดอบรม
บุคลากรในการติดตามประเมินผล)

.....

9. วิธีการจัดการศึกษาออกโรงเรียน

(การใช้สื่อสารมวลชน การฝึกงาน การใช้หลักสูตรระยะสั้น การอบรมสัมมนา)

.....

10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในชนบท

(สื่อ อุปกรณ์ การประชาสัมพันธ์ การแนะแนว งบประมาณ)

.....

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยครั้งนี้

ชื่อ-สกุล	ตำแหน่งงาน	ที่อยู่
<u>ผู้นำที่เป็นทางการ</u>		
1. นายดิเรก ฐปะเตมีย์	ประธานชมรมกำนัน	5 ม.4 ต.พุทเลา
	ผู้ใหญ่บ้านจังหวัด	อ.บางปะหัน จ.อยุธยา
2. นายบุญชู สุขสว่าง	รองประธานชมรมกำนัน	37/1 ม.5 ต.โพธิ์สามต้น
	ผู้ใหญ่บ้านจังหวัด	อ.บางปะหัน จ.อยุธยา
3. นายวิเชียร สกุลทอง	กำนัน	10 ม.2 ต.สามไถ
		อ.นครหลวง จ.อยุธยา
4. นายประทีป ศรีนวลสกุณี	กำนัน	65/1 ม.4 ต.ปากท่า
		ต.ท่าเรือ จ.อยุธยา
5. นายกุล งามระเบียบ	กำนัน	2/1 ม.1 ต.หนองน้ำส้ม
		อ.อุทัย จ.อยุธยา
6. นายบุญรอด ศิวีเศษ	คณะกรรมการหมู่บ้าน	23 ม.11 ต.ไผ่ล้อม
		อ.ภาชี จ.อยุธยา
7. นายเจริญ เทียนฤกษ์	ผู้ใหญ่บ้าน	89 หมู่ 1 ต.ขวัญเมือง
		อ.บางปะหัน จ.อยุธยา
8. นายสมหมาย สังคบุญ	แพทย์ประจำตำบล	28/3 ม.2 ต.บางปะหัน
		จ.อยุธยา
9. นายสมพงษ์ กรีถาวร	กำนัน	30 ม.1 ต.มหาราช
		อ.มหาราช จ.อยุธยา
10. นายบุญส่ง ทองคำสุข	ผู้ใหญ่บ้าน	11 ม.5 ต.บ้านขล่อ
		อ.บางปะหัน จ.อยุธยา

ชื่อ-สกุล	ตำแหน่งงาน	ที่อยู่
<u>ผู้นำจากองค์กรของรัฐ</u>		
11. นายบุญสม ไตรยสุทธิ	เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน	29/20 ม.4 ต.วัดตุม จ.อยุธยา
12. นายสมจิตร มีน้อย	อาจารย์ 2 ระดับ 7	ร.ร.วัดบัวงาม ต.จำปา อ.ท่าเรือ จ.อยุธยา
13. นายลอย ยิ้มบุญช่วย	อาจารย์ 2 ระดับ 7	ร.ร.นครหลวง "อุดมรัชต์วิทยา" อ.นครหลวง จ.อยุธยา
14. พันตรีแก้ว อาจสมบัติ	หัวหน้าแผนกธุรการ กองโรงงานวัดพระเปิด	72/6 ม.2 ต.บ้านเกาะ อ.อยุธยา จ.อยุธยา
15. นายสฤติย์ จันทร์ศรีทอง	ปลัด อ.บ.ต. บ้านขล้อย	ต.บ้านขล้อย อ.บางปะหัน จ.อยุธยา
16. นายสุรสิทธิ์ สุวรรณทรัพย์	นักวิชาการศึกษา อำเภอภาชี	333 ต.จำปา อ.ท่าเรือ จ.อยุธยา
17. น.ส.ผกามาศ อุ่นอกพันธุ์	ปลัด อ.บ.ต. บ้านขลุ้ง	218 ม.6 ต.บ้านขลุ้ง อ.นครหลวง จ.อยุธยา
18. นายปัญญา เลิศวิสัย	เจ้าพนักงานการเกษตร	29/1 ม.4 ต.ไผ่ล้อม อ.ภาชี จ.อยุธยา
19. นายสุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์	อาจารย์ 2 ระดับ 7	79 ม.9 ต.บางนมโค อ.เสนา จ.อยุธยา
20. น.ส.คารม ผลสุทธิ	นักวิชาการศึกษา สาธารณสุข	82/2 ม.4 ต.ท่าต่อ อ.มหาราช จ.อยุธยา

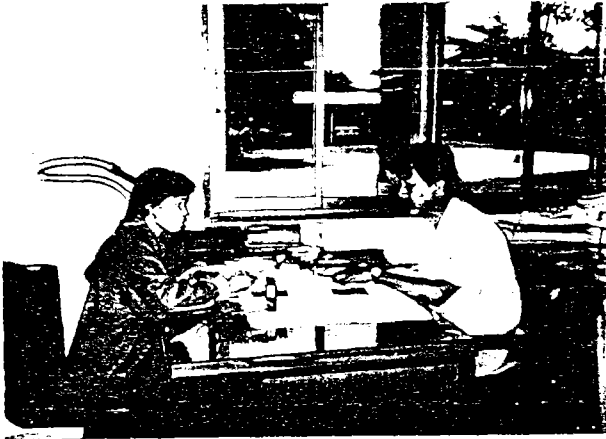
ชื่อ-สกุล	ตำแหน่งงาน	ที่อยู่
ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ		
21. พระครูมหานันทราภิรักษ์	เจ้าคณะอำเภอ	วัดมเหยงค์ ต.ท่าช้าง อ.นครหลวง จ.อยุธยา
22. นางสุรีย์ รัตนติลก ฅ ภูเกิด	ประธานชมรมอาสา สมัครสาธารณสุข	43 ม.4 ต.วัดตูม อ.นครหลวง จ.อยุธยา
23. นายบุญส่ง แก้วภูตัน	ข้าราชการบำนาญ	32 ม.7 ต.ท่าช้าง อ.นครหลวง จ.อยุธยา
24. นางรุ่งเรือง เขียวอ่อน อาจารย์ 2 ระดับ 5		46 ม.4 ต.ปากท่า อ.ท่าเรือ จ.อยุธยา
25. นางเจียม ดีวาจา	ประธานกลุ่มสตรีจังหวัด	26 ม.1 ต.หันตรา อ.อยุธยา จ.อยุธยา
26. นายขึ้น สุ่มหอม	ข้าราชการบำนาญ	36 ม.2 ต.ขวัญเมือง อ.บางปะหัน จ.อยุธยา
27. พระธงชัย บุญเพชร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	วัดโคกนาคเตี้ย อ.อุทัย จ.อยุธยา
28. นายฉลวย คงสมมิตร	ประธานกลุ่มเกษตร การเกษตร	40/1 ม.5 ต.ระโสม อ.ภาชี จ.อยุธยา
29. นางเพ็ญศรี ถาวรกุล	ประธานกลุ่มสตรีอำเภอ	46 ม.1 ต.มหาราช อ.มหาราช จ.อยุธยา
30. นางสาวไย เฉลยกลิ่น	รองประธานชมรมอาสาสมัคร สาธารณสุข	57 ม.2 ต.ท่าตอ อ.มหาราช จ.อยุธยา

การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ว่าที่ ร.ต.หญิงน้ำทิพย์ จันทวงศ์วุฒิ

เกิด 14 กันยายน 2511

สถานที่เกิด 62 ม.2 ต.น้ำเต้า อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนวัดมเหยงศ์ ต.ท่าช้าง อ.นครหลวง จ.พระนครศรีอยุธยา

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน อาจารย์ 1 ระดับ 4

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2523 สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวัดน้ำเต้า

พ.ศ.2529 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนมหาราช "ประชานิคม"

พ.ศ.2533 สำเร็จการศึกษาศาสตรบัณฑิต (ค.บ.)

เกียรตินิยมอันดับ 2 สาขาภาษาไทย จากวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา

พ.ศ.2541 สำเร็จการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร

ทัศนะของผู้นำท้องถิ่นต่อการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในชนบท : กรณีศึกษา
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บทคัดย่อ
ของ
นันทิพย์ จันทวงศ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
มีนาคม 2541

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทัศนะของผู้ที่ท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีต่อ

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในชนบท เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่ม

ตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้ท้องถิ่นจำนวน 30 คน ประกอบด้วย 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน คือ (1) ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และคณะกรรมการหมู่บ้าน (2) ผู้นำจากองค์กรของรัฐ ได้แก่ ครู นักวิชาการ ปลัด อบต. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่การเกษตร และทหาร (3) ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ช่างการบ้านาญ อาสาสมัครสาธารณสุข พระภิกษุ สมาชิกกลุ่มสตรี และสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

ผลการวิจัยซึ่งเป็นความคิดเห็นของผู้ที่ชุมชนสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาเร่งด่วนในการพัฒนาคุณภาพประชากรในท้องถิ่น ได้แก่ บริการทางการศึกษา จัดได้ไม่ทั่วถึง ขาดผู้นำในด้านการศึกษา ขาดผู้นำในการส่งเสริมอาชีพในชุมชน ขาดการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ และขาดการจัดการศึกษาระดับสูงในชุมชน
2. ปัญหาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ประชาชนในชนบท ได้แก่ เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเท่าที่ควร หลักสูตรกว้างเกินไป ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี และสื่ออุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ
3. เนื้อหาและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ท้องถิ่นต้องการ ได้แก่ การส่งเสริมอาชีพในชุมชน การสนับสนุนประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น การอบรมความรู้ด้านต่าง ๆ ให้ประชาชน ส่งเสริมกิจกรรมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การให้ข่าวสารข้อมูลที่ทันเหตุการณ์ และการพัฒนาฝีมือแรงงานที่ชาวบ้านทำอยู่แล้ว
4. การให้บริการข่าวสารข้อมูล ได้แก่ การจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน การจัดห้องสมุดประชาชนระดับตำบล การจัดป้ายประกาศ จัดหอกระจายข่าว สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ จานดาวเทียม และจัดหน่วยโสตทัศนศึกษา
5. การจัดการศึกษาสายสามัญ ควรส่งเสริมการจัดการศึกษาสายสามัญประเภททางไกล เพราะใช้เวลาเรียนน้อย และสะดวกกับผู้เรียนที่อยู่ในชนบท
6. นโยบายด้านการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในชนบท ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การเผยแพร่ความรู้ทางสื่อสารมวลชน การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ที่พลาดโอกาส การประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษา และการพัฒนารูปแบบและแนวทางการสอนวิชาชีพในโรงเรียน

7. การให้บริการการศึกษาด้านอาชีพ ได้แก่ การจัดการศึกษาสายอาชีพที่ประชาชนทั่วไปใช้ทำมาหากินได้ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า เสริมสวย ตัดผม พิมพ์ดีด คอมพิวเตอร์ การให้ความรู้ในรูปกลุ่มสนใจ เช่น ทำอาหาร ทำขนม ประดิษฐ์ของที่ระลึก ดอกไม้ประดิษฐ์ ดนตรีไทย การฝึกอาชีพระยะสั้น เช่น ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า การจัดอบรมความรู้ด้านเกษตรฯให้กลุ่มเกษตรกร การจัดอบรมให้แก่เยาวชน และการจัดบริการแนะแนวด้านอาชีพ

8. การติดตามและประเมินผลการศึกษานอกโรงเรียน ได้แก่ การจัดเก็บข้อมูลที่เป็น การเน้นการติดตามการประเมินผลการเรียนการสอนให้เป็นระบบ การจัดอบรมบุคลากรในการติดตามและประเมินผลการเรียน และการนิเทศงาน

9. วิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชนในท้องถิ่น ได้แก่ การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ การจัดการศึกษาโดยผ่านสื่อมวลชน การจัดหลักสูตรระยะสั้น ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การเชิญวิทยากร การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการจัดอบรมสัมมนา

10. ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท ได้แก่ การจัดหาสื่อและอุปกรณ์ให้เพียงพอ การประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ การพัฒนาเจ้าหน้าที่ทำงานอย่างตั้งใจและเสียสละ การจัดความสะอาดด้านอาคารสถานที่ การบริการข่าวสารข้อมูลที่จำเป็น การจัดสรรงบประมาณในท้องถิ่น และการติดตามและประเมินผลอย่างใกล้ชิด

COMMUNITY LEADERS' VIEW ON NONFORMAL EDUCATION FOR RURAL
PEOPLE : FOCUS ON AYUTTHAYA PROVINCE

AN ABSTRACT

BY

NAMTHIP CHAMNONGWUT

Presented in partial fulfillment of the requirements for
the Master of Education degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University

March 1998

This study aimed to examine community leaders' view on nonformal education for rural people in the Ayutthaya Province. The data collecting was done through nonformal interviews. The subject comprised of 30 community leaders from 3 groups : (1) formal community leaders, i.e., chief of district, village head, local healer and village committee, (2) local officers, i.e., teacher, government officer, district secretary, community development officer, agricultural advisor and soldier, (3) nonformal community leaders, i.e., retired officers, public health volunteer, local monk, women group leader and farmer group leader.

Major findings were as follows :

1. Urgent problems concerning quality development of rural people were the insufficient of educational provision, and lack of educational leader, occupational support, personnel development, and lack of higher educational provision.

2. Problems concerning nonformal education provision for rural people were : short of staff, not enough cooperation of people, too broad of curriculum, lack of public relations, and short of instructional media.

3. Acquired content and activity of nonformal education were : occupational support, tradition and cultural promotion, training in various subject areas, providing leisure-time activities, providing current information, and upgrading local occupation.

4. Information services were : provision of village reading center, public library, bulletin board, local broadcasting service, printed media, television, radio, satellite and audio visual unit.

5. General education provision via distance learning should be supported, because appropriate to people and do not take long time.

6. Nonformal education policies for rural people were : providing opportunity for education in higher level, knowledge dissemination via mass media, educational provision for disadvantage people, cooperation between public and private sectors for educational provision, and development of occupational training and guidance in local school.

7. Occupational education services included : providing occupational programs that people can earn thier living, i.e, dress-making, beauty making, hair-cutting, typing, and computer; group interest activities, i.e, cooking, sweet making, gift making, artificial flower making, and Thai classical music; occupational short-course training, i.e., motoring, electricity ; agricultural training for people and youth, and occupational guidance service.

8. Evaluation and follow-up of nonformal education activities were : basic data collection, systematic evaluation and follow-up program, training of personnel for evaluation and follow-up activities, and job supervision.

9. The provison of nonformal education should be done through : printed material, mass media, short-course training, utilization of local knowledge and resource person, modern technology, workshop and seminar.

10. Suggestions for nonformal education provison in rural area were : providing of equipment and media, good public relations, developing staff personel, appropriated wooking place, sufficient information, finace supporting, and follow-up, services.